

LJUBLJANSKA DEKLARACIJA O PROSTORSKI RAZSEŽNOSTI VZDRŽNEGA RAZVOJA

13. CEMAT 2003

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE, PROSTOR IN ENERGIJO

16. – 17. 9. 2003, Ljubljana, SLOVENIJA

**EVROPSKA KONFERENCA MINISTROV
ODGOVORNIH ZA REGIONALNO PLANIRANJE (CEMAT)**

LJUBLJANSKA DEKLARACIJA O PROSTORSKI RAZSEŽNOSTI VZDRŽNEGA RAZVOJA

LJUBLJANA, 2003

Izdajatelj

Ministrstvo za okolje, prostor in energijo
Dunajska 48, 1000 Ljubljana
<http://www.gov.si/mop>

Uredila

Margarita Jančič, univ. dipl. inž. arh.

Prevod

Mojca Japelj Mužič

Oblikovanje

Galerija 2, Stara cesta 41, SI-1360 Vrhnika

Fotografija na naslovnici in strani 14

Dunja Wedam

Natisnila

Birografika BORI, Ljubljana

Naklada

500

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

711(4)

EVROPSKA konferenca ministrov odgovornih za regionalno planiranje
(13 ; 2003 ; Ljubljana)

Ljubljanska deklaracija o prostorski razsežnosti vzdržnega
razvoja / Evropska konferenca ministrov odgovornih za regionalno
planiranje (CEMAT), 16.-17. 9. 2003, Ljubljana, Slovenija ;
[uredila Margarita Jančič ; prevod Mojca Japelj Mužič]. – Ljubljana :
Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, 2004

ISBN 961-6392-22-0

1. Gl. stv. nasl. 2. Jančič, Margarita
213907200

Vsak avtor je v celoti odgovoren za prispevek.

VSEBINA
PREDGOVOR

VSEBINA

PREDGOVOR	7
AKTIVNOSTI CEMAT-a MED 12. IN 13. ZASEDANJEM	9
PREDSTAVITEV LJUBLJANSKE DEKLARACIJE O PROSTORSKI RAZSEŽNOSTI VZDRŽNEGA RAZVOJA	15
LJUBLJANSKA DEKLARACIJA	19
PODLAGE ZA LJUBLJANSKO DEKLARACIJO	23
PRILOGA	67
Sprejete resolucije	

PREDGOVOR

V več kot tridesetih letih sodelovanja v okviru Evropske konference ministrov odgovornih za regionalno planiranje Sveta Evrope (CEMAT) je bilo ob izmenjavi mnenj, vzpostavljanju in promociji sodelovanja, omogočanju dostopa do znanja in informacij, sprejetih tudi veliko dokumentov, katerih vsebina je usmerjala prostorski razvoj evropske celine in služila kot smernica državam članicam Sveta Evrope pri izvajanju politik vzdržnega prostorskega razvoja.

V letu 2000 so bila sprejeta Vodilna načela za vzdržen prostorski razvoj evropske celine, dokument, ki opredeljuje načela vzdržnega razvoja in skupne smernice za njihovo implementacijo v državah članicah Sveta Evrope.

Vsebina publikacije, ki je pred vami vsebuje pregled aktivnosti pri uresničevanju teh skupnih načel v prvih treh letih po njihovem sprejemu, ko je CEMATu predsedovala Republika Slovenija ter sprejete dokumente na 13. Evropski konferenci ministrov odgovornih za regionalno planiranje Sveta Evrope (CEMAT), ki je potekala v Ljubljani 16. in 17. septembra 2003.

Osnovno sporočilo konference je zajeto v dokumentu »Ljubljanska deklaracija o prostorski dimenziji vzdržnega razvoja«, s katero so predstavniki držav članic podrobneje definirali razumevanje paradigme vzdržnega razvoja kot paradigme ekonomske, socialne, okoljske in kulturne dimenzije vzdržnosti ter opredelili vlogo politik prostorskega razvoja pri zagotavljanju vzdržnega razvoja evropske celine.

Z Ljubljansko deklaracijo smo ministri sprejeli obveznost, da bomo v okviru svojih pristojnosti zagotavljali celovitost pri pripravi razvojnih politik, ki bodo ob upoštevanju regionalnih lastnosti zagotavljale čim bolj sprejemljive predloge vzdržnih razvojnih politik .

Za izvedbo te naloge je nujno v pripravo predlogov razvojnih politik vključiti čim širši krog udeležencev in zagotoviti pravočasno usklajevanje interesov ob upoštevanju lastnosti in endogenih potencialov konkretnih območij za katere se pripravljajo predlogi razvojnih odločitev.

Vabimo vas, da po svojih močeh prispevate k uresnitvi učinkovitega in uravnoveženega vzdržnega razvoja evropske celine in s tem h kvaliteti življenja njenega prebivalstva.

Janez Kopač
Minister

AKTIVNOSTI CEMAT-a MED 12. IN 13. ZASEDANJEM

Aktivnosti CEMAT-a med 12. in 13. zasedanjem

I. Za Vodilna načela za vzdržen prostorski razvoj evropske celine, sprejeta na 12. zasedanju Evropske konference ministrov odgovornih za urejanje prostora, septembra 2002 v Hannovru, že danes lahko ugotavljamo, da so pomemben prispevek k izvajanju strategije za socialno povezanost, da so ustrezen političen okvir in strategija za celovit in regionalno uravnotežen razvoj evropske celine.

Odbor ministrov Sveta Evrope je s Priporočilom Rec (2002) 1 svetoval državam članicam Sveta Evrope, da v čim večji možni meri uporabijo Vodilna načela kot podlago pri načrtovanju in sprejemanju prostorsko razvojnih ukrepov in pri prostorsko razvojnih projektih ter nadaljujejo z ustanavljanjem regionalnih vladnih in upravnih teles, ki bodo s svojimi aktivnostmi prispevala k boljši prostorski povezanosti evropskih regij.

V Resoluciji št. 2, sprejeti v Hannovru ob Vodilnih načelih, je bilo odločeno, da bo tema 13. zasedanja Izvajanje strategij in vizij za vzdržni prostorski razvoj evropske celine. S to resolucijo so ministri zadolžili Odbor visokih uradnikov CEMAT-a, da nadaljuje z oblikovanjem konkretnih in vzdržnih rešitev, ki bodo zagotavljale bolj uravnotežen razvoj in prostorsko povezanost evropske celine, da spodbuja transnacionalno in mednarodno sodelovanje z izvajanjem razvojnih projektov, ki jih podpirajo instrumenti EU ter mednarodne finančne ustanove, in da posveča posebno pozornost podeželskim in gorskim območjem, porečjem ter sredozemskim regijam. Ministri so zaprosili Odbor visokih uradnikov, da predloži konkretne rezultate na 13. zasedanju.

II. V trinajstem delovnem obdobju CEMAT-a, ki se končuje z zasedanjem v Ljubljani, se je začelo z izvajanjem Vodilnih načel. Odbor visokih uradnikov CEMAT-a je za to obdobje oblikoval Delovni program 2001 - 2003. Rezultati aktivnosti, ki jih je v skladu z Delovnim programom izvajal, so rezultat dela in sodelovanja samega OVU CEMAT, njegove ožje delovne skupine (Task Force), Sekretariata, strokovnjakov Sveta Evrope ter velikega števila udeležencev srečanj, ki jih je organiziral CEMAT.

V letih 2001 – 2003 smo izvajali naslednje aktivnosti:

- organizirali smo mednarodne seminarje in konference, posvečene najbolj perečim vprašanjem vzdržnega prostorskega razvoja evropske celine;
- države članice so pripravile nacionalna poročila v obliki pisnih dokumentov o vlogi prostorskega načrtovanja in aktivnostih na nacionalnih ravneh;
- pripravili smo spletno stran CEMAT-a v okviru Sveta Evrope;
- spremljali smo napredovanje skupnih projektov za izvedbo Vodilnih načel;
- pripravili smo obsežno gradivo »Podlage Ljubljanske deklaracije o prostorski razsežnosti vzdržnega razvoja«, osnutke resolucij in deklaracije 13. zasedanja.

III. V nacionalnih poročilih je bila predstavljena vloga prostorskega načrtovanja v državah članicah Sveta Evrope, s posebnim poudarkom na zagotavljanju vzdržnega razvoja in izvajanju Vodilnih načel. V njih so predstavile vsebinske poudarke ter način zagotavljanja horizontalnega in vertikalnega sodelovanja ter vključevanja javnosti v pripravo politik vzdržnega razvoja. Pisna nacionalna poročila so predstavljala osnovo za pripravo »Podlage« in za razpravo na 13. zasedanju CEMAT-a.

IV. Sekretariat je zagotovil delovanje spletne strani CEMAT-a v okviru Sveta Evrope, kjer so na voljo dokumenti dosedanjih zasedanj CEMAT-a, delovni dokumenti OVU-CEMAT in njegove ožje delovne skupine. To zelo olajša dostop do teh dokumentov, pospešuje komuniciranje med njegovimi člani in s tem zmanjšuje stroške in porabo časa za pripravljalne dejavnosti, povečuje njihovo učinkovitost in nenazadnje omogoča sprotno informiranje zainteresirane javnosti o vlogi in aktivnostih CEMAT-a.

V. OVU-CEMAT je spremljal napredovanje skupnih projektov: Poskusno izvajanje CEMAT-ovih Vodilnih načel v izbranih regijah v Rusiji, priprava Osnutka sporazuma o vzdržnem prostorskem razvoju porečja reke Tise in Pobude Delovne skupnosti Alpe-Jadran, ob predpostavki, da bo njihova predstavitev na dnevnem redu 14. zasedanja CEMAT.

Za predstavitev na 13. zasedanju CEMAT-a smo pripravili Priročnik za zagotavljanje vzdržnega razvoja podeželja kot prispevek k izvajanju Vodilnih načel v luči Priporočila Rec (2002) 1 Odbora ministrov.

Posebno pozornost smo posvetili oblikovanju priporočil za zagotavljanje učinkovitejšega partnerstva med javnim in zasebnim sektorjem. Definirali smo možne oblike ter poudarili pomembnost vzpostavitve jasnega in učinkovitega pravnega okvira za projekte, ki se izvajajo v partnerstvu med javnim in zasebnim sektorjem ter način njihove skrbne priprave in učinkovite izvedbe.

Prav tako je OVU-CEMAT ugotovil, da je za uspešno izvajanje Resolucije št. 1, t.j. »Programa v 10 točkah za večjo povezanost med evropskimi regijami«, ki je bila sprejeta na 12. zasedanju CEMAT-a v Hannovru, potrebno vzpostaviti sistem šolanja oblasti, pristojnih za prostorski razvoj v državah članicah.

Rezultati zgoraj naštetih dejavnosti se odražajo v resolucijah in drugih gradivih, predstavljenih na 13. zasedanju CEMAT-a.

VI. OVU-CEMAT se je seznanjal in pri svojem delu upošteval tudi nekatera sprejeta besedila in dokumente, ki jih je predstavil Generalni sekretariat Sveta Evrope. Njihova vsebina kaže širok razpon aktivnosti Sveta Evrope, s katerimi je prispeval k izvajanju Vodilnih načel za vzdržen prostorski razvoj evropske celine, kar dokazuje predanost Sveta Evrope evropskim vrednotam, med katerimi so tudi načela vzdržnega prostorskega razvoja.

VII. V letih 2001-2003 so bili organizirani štirje mednarodni seminarji in dve mednarodni konferenci:

1. Seminar »Integracija večjih evropskih območij«, ki je potekal v Solunu 25. in 26. junija 2001, je organiziral Svet Evrope in Ministrstvo za okolje, prostorsko načrtovanje in javna dela Grčije. Obravnavali smo so problematiko prostorske organizacije in celovitega razvoja večjih evropskih območij, izkušnje pri transnacionalnem, čezmejnem in medregionalnem sodelovanju na področju prostorskega načrtovanja, vlogo mest in čezevropskih omrežij pri integraciji večjih evropskih območij ter možne pristope k oblikovanju politik vzdržnega razvoja.

Na seminarju so bile podane natančne analize in celovita poročila o aktivnostih, ki so se izvajale v okviru različnih evropskih pobud in programov čezmejnega, transnacionalnega in medregionalnega sodelovanja. Posebno pozornost smo posvetili predstavitvi uspešnih primerov regionalnega in lokalnega prostorskega razvoja. Seminar je izpostavil ključno vlogo prostorskega načrtovanja pri zagotavljanju prostorske integracije evropske celine in pomen skupnega izvajanja Vodilnih načel na čim širših območjih.

2. Seminar »Krajina, prostorsko načrtovanje in vzdržen razvoj« 26. in 27. novembra 2001 v Lizboni, je organiziral Svet Evrope in Ministrstvo za okolje in prostorsko planiranje Portugalske.

Seminar je opozoril na ranljivost krajin. Mnoge krajine potrebujejo posebno varstvo ali celo intenzivnejši razvoj. Istočasno so dediščina kakor tudi vir, ki potrebuje celovito upravljanje. Nadzorovana in intenzivna raba urbanih zemljišč lahko zmanjša spreminjanje nezazidljivih v zazidljiva zemljišča.

Opravljanje kmetijskih in gozdarskih dejavnosti je nujno za učinkovito upravljanje krajin. Zahteve po povečanju kmetijske proizvodnje ne bi smele voditi v opuščanje kmetijskih zemljišč na manj ustreznih območjih. Upravljanje krajin je sestavni del prostorskega načrtovanja, ki vključuje tudi pomembna vprašanja, ki izhajajo iz vrednosti krajine kot premoženja. V mnogih primerih bi za zagotovitev učinkovitega uveljavljanja varstvenih norm in učinkovito upravljanje potrebovali gospodarske in finančne spodbude lastnikom zemljišč. To dejstvo je lahko razlog za nujne izjeme v sicer zelo restriktivnih evropskih spodbujevalnih politikah.

Seminar je opozoril tudi na pomembnost sodelovanja pri implementaciji Konvencije o krajini, ki jo je podpisalo že precejšnje število držav članic Sveta Evrope.

3. Konferenco "Vloga lokalnih in regionalnih oblasti v evropskem transnacionalnem sodelovanju na področju prostorskega razvoja", ki je potekala v 15. in 16. maja 2002 v Dresdnu, Nemčija, je organiziral Svet Evrope – Kongres regionalnih in lokalnih oblasti Evrope (CLRAE) in nemška dežela Saška ob podpori nemškega Federalnega ministrstva za transport, gradnjo in stanovanja.

Na konferenci so obravnavali praktične izkušnje pri izvajanju Vodilnih načel na lokalni in regionalni ravni, primere dobre prakse pri transnacionalnem sodelovanju regionalnih in lokalnih oblasti Evrope ter primere pilotnih projektov financiranih iz skupnih programov.

Konferenca je opozorila na potrebo po oblikovanju evropskih prostorsko razvojnih politik, ki bi podpirale vzdržen razvoj in še zlasti upoštevale evropsko združevanje in širitev evropske unije. S takimi politikami je treba izvajati Vodilna načela in Evropske prostorsko razvojne perspektive EU in to izvajanje je treba stalno spremljati, pri čemer naj bi nacionalna pisna poročila predstavljala glavno osnovo za vrednotenje rezultatov.

Konferenca je priporočila tesno sodelovanje EU, evropskih in mednarodnih finančnih ustanov, držav članic, regionalnih in lokalnih oblasti pri izvajanju programov in projektov. Priporočila je tudi, da naj bi v procesu širitve EU finančno podprla čezevropsko sodelovanje na področju prostorskega načrtovanja in prostorskega razvoja, pri čemer posebno pozornost zasluži razvoj primerne prometne infrastrukture.

4. Seminar »Prostorsko načrtovanje za prostorski razvoj specifičnih evropskih območij: gora, obalnih območij, podeželskih območij, poplavnih ravnin in aluvialnih dolin« 23. in 24. oktobra 2002 v Sofiji, je organiziral Svet Evrope in Ministrstvo za regionalni razvoj in javna dela Bolgarije.

Na seminarju so obravnavali možne načine uporabe Vodilnih načel v državnih in mednarodnih projektih na področju urejanja prostora, udeležbo civilne družbe v politikah vzdržnega razvoja, ter celovitost pristopov pri oblikovanju politik. Upoštevali smo, da so gore, obalna in podeželska območja, poplavne ravnote in mokri travniki območja, ki so izjemno izpostavljena specifičnim problemom.

Gorata območja Evrope s svojim izjemnim potencialom in ekološkimi, gospodarskimi, družbenimi, kulturnimi in kmetijskimi funkcijami potrebujejo prostorsko načrtovalske ukrepe, ki jim bodo ob omogočanju družbenega in gospodarskega razvoja hkrati zagotavljale ohranjanje in varovanje vrednot. Obalna območja, kjer je v ozkem obalnem pasu koncentrirano veliko različnih funkcij, potrebujejo celovito politiko urejanja prostora, kar je predpogoj za vzdržnost njihovega razvoja.

Kmetijska območja imajo velike razvojne potrebe: ob potrebi po izboljšanju gospodarske, okoljske in družbene vzdržnosti gospodarskih dejavnosti tudi potrebo po boljših življenjskih pogojih prebivalcev. Skupaj z različnimi sektorskimi politikami bi moralo imeti prostorsko načrtovanje ključno vlogo pri zagotavljanju ustreznih rešitev.

Porečja, poplavne ravnote in mokri travniki vključujejo vodne poti, ki so istočasno tudi mokrišča z raznolikimi in občutljivimi ekosistemi. To so posebne krajine, ki so izpostavljene velikim vplivom mnogovrstnih gospodarskih in drugih dejavnosti ter širjenja naselij. Potrebujejo učinkovito celovito upravljanje, ki mora upoštevati soodvisnost dejavnosti, ki se na teh območjih istočasno izvajajo.

Seminar je izpostavil posebno vlogo prostorskega načrtovanja. Ta vključuje vse dejavnosti in je ključno mesto usklajevanja gospodarskih, okoljskih in družbenih vidikov razvoja. Strinjali smo se, da je prostorsko načrtovanje učinkovito orodje, ki bi moralo imeti ključno vlogo pri upravljanju specifičnih območij

5. Seminar »Vzdržen prostorski razvoj – krepitev medsebojnih povezav«, ki je potekal 26. in 27. marca 2003 v Budimpešti, je organiziral Svet Evrope in Inštitut Združenih narodov za izobraževanje in raziskave (UNITAR) v sodelovanju z Madžarskim državnim uradom za prostorsko planiranje Kabineta ministrskega predsednika ter Evropskim mladinskim centrom v Budimpešti.

Osrednja pozornost seminarja je bila usmerjena na krepitev medsebojnih povezav in interdisciplinarno ter medsektorsko sodelovanje in partnerstvo na področju prostorskega načrtovanja. To je nujno zaradi preseganja parcialnosti pristopov sedanjih politik. Na seminarju smo ponovno opozorili, da prostorsko načrtovanje predstavlja ustrezen institucionalen, strokoven in političen okvir za upravljanje prostorske razsežnosti vzdržnosti. Sodobno prostorsko načrtovanje bi moralo temeljiti na okrepljenem spremljanju in strokovnem vrednotenju stanja in trendov, dejanskem vključevanju javnosti in večjem sodelovanju ter uporabi novih orodij za odločanje, ki bodo nadomestila avtoriteto in prisilo.

Na seminarju smo tudi močno poudarili, da je dostopnost do bistvenih dobrin in storitev eden od ciljev prostorske in socialne kohezije. Fizičen dostop (razpoložljivost) in gospodarski dostop (cenovna

dostopnost) do osnovnih dobrin in storitev bi moral biti omogočen vsem, tudi tistim, ki ne morejo plačati polne cene zanje. Obstajajo različni organizacijske in finančne sheme za zagotavljanje dejavnosti splošnega družbenega pomena. Lokalne skupnosti imajo na tem segmentu ključno vlogo, ki je zlasti primerna za vzpostavljanje partnerskih odnosov med zasebnim in javnim sektorjem, kar pogosto zagotavlja boljše in s tem bolj vzdržne storitve, vendar pa zahteva specifično organizacijo in upravljanje.

6. Konferenco »Naravne nesreče in vzdržen razvoj – preprečevanje poplav« 30. junija 2003 v Wrocławu, Poljska, je organiziral Svet Evrope v sodelovanju s Poljskim vladnim centrom za strateške študije in mestom Wrocław. Cilji konference so bili analizirati razloge za večje katastrofe in možnosti za preprečevanje poplav, spodbuditi izvajanje Vodilnih načel, prispevati k izvajanju ukrepov, opredeljenih v letu 2002 na Svetovnem vrhu o vzdržnem razvoju v Johannesburgu ter prispevali k celovitosti pristopov pri načrtovanju prostorskega razvoja in zagotavljanju učinkovitega upravljanja.

Konferenca ni celovito obravnavala vseh naravnih nesreč, temveč se je osredotočila na problematiko poplav. Po nedavnih poplavah se tako javnost kot politične sfere še bolj zavedajo, da je Evropa izpostavljena poplavam v obliki naravnih katastrof, da popolne varnosti pred poplavami ni ter da še tako dovršeni in obsežni tehnični ukrepi ne morejo zagotoviti popolne varnosti.

Poplav ni mogoče niti potrebno popolnoma odpraviti in nemogoče se je popolnoma izogniti škodi, ki jo povzročajo. Novi pristopi k obvladovanju tveganj povezanih z rekami in poplavami se usmerjajo k rešitvam, ki omogočajo bolj pogosto poplavljanje na območjih, kjer to povzroča kar najmanj škode. To je mogoče doseči z ohranjanjem in širitvijo obstoječih ter postavljanjem novih vodnih zadrževalnih območij ali z obnavljanjem naravne rečne morfologije. Prostorsko načrtovanje ima ključno vlogo pri vzdržnem urejanju porečij in preprečevanju poplav. Kjerkoli je to mogoče, bi morali usmerjati razvoj naselij in občutljivih rab prostora v območja, kjer je nevarnost poplav manjša in s tem manjše tudi škode.

Da bi zagotovili učinkovite ukrepe za preprečevanje poplav in varstvo pred njihovimi škodljivimi posledicami, je potrebno intenzivirati medregionalno, čezmejno in mednarodno sodelovanje. Največji problemi evropskega sodelovanja na področju preprečevanja poplav in varstva pred njimi so vprašanja solidarnosti, vzajemnosti in vzdržnosti. Solidarnost ljudi v porečjih pomeni, da se mora vsakdo zavedati, da njegovi ukrepi za varstvo pred poplavami ne smejo povečevati tveganj za nekoga drugega. Naravne katastrofe v manj razvitih območjih praviloma še povečujejo razlike. Socialni vidik, skupaj z osnovno skrbjo za varovanje človeških življenj, mora zato biti v ospredju celovitega obvladovanja poplav.

Na konferenci v Wrocławu smo poudarili nujnost skladnega vseevropskega ukrepanja na področju celovitega obvladovanja poplav. Zaradi celovitosti prostorskih razvojnih politik in števila članic, ki v njem delujejo, je CEMAT ustrezno mesto za oblikovanje predlogov za ukrepanje. O tem bodo članice razpravljale 13. Konferenci.

Rdeča nit, ki je povezovala vse seminarje in konference, je bila poudarjanje, da imajo lokalne in regionalne oblasti neprecenljivo vlogo pri izvajanju Vodilnih načel. Predlagani so bili nadaljnji koraki, s katerimi bi okrepili njihovo vlogo pri izvajanju Vodilnih načel. Poudarjeno je bilo, da je potrebno več odgovornosti za izvajanje Vodilnih načel prenesti na evropske regije in občine.

Poseben poudarek na vseh seminarjih in konferencah je bil dan vključevanju javnosti na področju prostorskega načrtovanja in oblikovanja prostorsko razvojnih politik ter na pomen vloge nevladnih organizacij. Prostorsko načrtovanje je kategorija prihodnosti in zato bi morala imeti mladina in otroci posebno vlogo v teh demokratičnih procesih.

Zahvaljujem se vsem tistim, ki so vsebinsko, finančno in kakorkoli drugače prispevali k izvedbi Delovnega programa OVU-CEMAT v obdobju od 12. do 13. zasedanja.

Margarita Jančič,
Predsedujoča Odboru visokih uradnikov CEMAT

PREDSTAVITEV LJUBLJANSKE DEKLARACIJE

Predstavitev ljubljanske deklaracije o prostorski razsežnosti vzdržnega razvoja

Ministri držav članic Sveta Evrope, pristojni za urejanje prostora, so na svojem 12. zasedanju pred tremi leti v Hannovru v Nemčiji sprejeli Vodilna načela za vzdržen prostorski razvoj Evropske celine. Na pragu tretjega tisočletja in ob koncu desetletja ki je bilo priča zgodovinskih korakov v povezovanju Evrope, so ministri upoštevali ključne spremembe, ki so se zgodile na naši celine med leti 1989 in 2000, ugotovili glavna tveganja za vzdržni razvoj naše celine, določili ukrepe za prostorski razvoj za različne vrste evropskih regij in določili smernice za krepitev sodelovanja med državami članicami Sveta Evrope ter participacijo regij, občin in državljanov.

Odbor ministrov Sveta Evrope je 30. januarja 2002 sprejel priporočilo državam članicam Sveta Evrope, naj Vodilna načela uporabijo kot osnovo za načrtovanje in za ukrepe prostorskega razvoja, naj jih uresničujejo v prostorsko razvojnih projektih in naj s stalnim vzpostavljanjem regijskih oblastnih in upravnih teles omogočajo boljše prostorsko povezanost različnih evropskih regij.

Kakor je potrdil Odbor ministrov Sveta Evrope, so Vodilna načela zelo pomemben prispevek za uresničevanju strategije socialne povezanosti, sprejete na Drugem vrhu vodij držav in vlad Sveta Evrope leta 1997, in so trdna strategija za celovit in regijsko uravnotežen razvoj naše celine. Nedvomno se smejo Vodilna načela upravičeno šteti za dokument velikega pomena, podobno kot Toremolinska listina iz leta 1982, ki jo dejansko ponovno potrjujejo in spreminjajo v uresničljivo strategijo.

Zaveza obeh temeljnih dokumentov Sveta Evrope na področju vzdržnega prostorskega razvoja je tudi ozadje Ljubljanske deklaracije o prostorski razsežnosti vzdržnega razvoja, predlagane za sprejem na tem 13. zasedanju. Ljubljanska deklaracija vsebuje priporočila za konkretno uresničevanje Vodilnih načel. Upošteva dejanske razvojne procese, priložnosti in tveganja za povezovanje evropske celine, Ljubljanska deklaracija jasno izpostavlja, da smoter vzdržnosti ne more biti dosežen brez ustreznega upoštevanja prostorske razsežnosti razvoja. Tudi domneva, da prostorska povezanost predstavlja nujni okvir gospodarske in socialne povezanosti Evrope. Ti trije vidiki povezanosti se med seboj dopolnjujejo in se jih ne sme obravnavati ločeno.

Ozadje Ljubljanske deklaracije so temeljna načela Sveta Evrope: človekove pravice, vladavina prava in pluralna demokracija. Deklaracija temelji tudi na privrženosti Sveta Evrope in še posebej CEMAT-a smotru prostorskega razvoja. Izpostavlja upoštevanje okoljskih in drugih problemov, povezanih s prostorskim razvojem, ter posebnega zemljepisnega položaja Evrope in potekajočih procesov evropskega povezovanja.

Številna sodobna dogajanja pomenijo tveganje za vzdržnost naše skupne evropske prihodnosti. Še posebej so povezana z razlikami v gospodarskem in socialnem razvoju, socialnimi neenakostmi in obsegom revščine, slabšanjem okolja, povečevanjem prometnih tokov in zgoščanjem cestnega prometa, pogostimi naravnimi in od človeka povzročenimi nesrečami, nazadovanjem številnih podeželskih območij ter upadanjem življenjske moči in razvrednotenjem v mnogih mestih, skupaj z nenadzorovanim širjenjem mest, kar ogroža kulturno identiteto ter evropsko izročilo in vrednote.

Ljubljanska deklaracija je izraz pripravljenosti in volje ministrov držav članic Sveta Evrope, pristojnih za urejanje prostora, prisotnih na 13. zasedanju CEMAT, da nadaljujejo s podpiranjem celovitega pristopa k prostorskem, gospodarskem in socialnem povezovanju ter k regijsko bolj uravnoteženemu in vzdržnemu razvoju, ne le v mejah naše celine, temveč tudi na način, ki bo prispeval k vzdržnemu razvoju njene zemljepisne soseščine na vzhodu in jugu ter na svetovni ravni.

Ljubljanska deklaracija o prostorski razsežnosti vzdržnega razvoja znova potrjuje naraščajoč pomen pojma vzdržen razvoj, ki ni samo okoljsko vprašanje. Poudarja važnost sestavljenega in celovitega sistema Prostora, ki je podlaga človeškega bivanja in dejavnosti ter osnova vzdržnega razvoja.

Ljubljanska deklaracija svari pred pomanjkljivimi razvojnimi politikami in izrecno izpostavlja na eni strani najbolj pereča dogajanja, ki pomenijo izzive za vzdržnost naše skupne evropske prihodnosti, na drugi strani pa glavne cilje politik prostorskega razvoja. Deklaracija omenja CEMAT-ovo uresničevanje Vodilnih načel, ki teče, odkar so bila sprejeta, nadaljuje pa se s ključnimi stališči.

Ljubljanska deklaracija navaja, da je za to, da bi primerno obvladali tveganja za vzdržen prostorski razvoj Evropske celine, potrebno prostorske razvojne politike še nadalje izboljšati. predvsem morajo zmanjševati neenakosti in podpirati uravnotežen policentrični razvoj, zagotavljati ukrepe za ponovno oživljanje nazadujočih naselij, povečati učinkovitost in varnost prometa in energije, preprečevati in zmanjševati škode zaradi naravnih nesreč, varovati in izboljševati okolje, izboljševati kmetijsko dejavnost, zaščititi kulturno dediščino in povečevati udeležbo javnosti.

Čezsektorski značaj, čezevropsko sodelovanje in sodelovanje z drugimi državami Sveta, vključno s sodelovanjem regijskih in lokalnih oblasti, so bistvene lastnosti, ki jih je treba okrepiti v prihodnjih prostorskih razvojnih politikah, da bi dosegli učinkovito uresničevanje vodilnih načel.

Vredno je omeniti, da je treba še doseči cilj celovitosti, razumljene kot čezsektorski značaj prostorskih razvojnih politik. To je še vedno eno od ključnih vprašanj uresničevanja Vodilnih načel. Zato Ljubljanska deklaracija poudarja, da morajo za dosego vzdržnosti prostorske razvojne politike doseči bistveno močnejšo čezsektorsko razsežnost.

Prostorsko razvojni pristop je pomembno orodje za uresničevanje politik, ki omogoča, da se vse javne politike s prostorskimi vplivi temeljito preverijo in presodijo, tako da se okrepi in poveča njihovo součinkovanje ter vzdržnost njihovih posledic. Deklaracija izraža pričakovanje, da bodo sektorske politike same v celoti vključevale vzdržnost, še posebej osrednje med njimi, kot so prometna, energetska, kmetijska in druge.

Ker prostorski vplivi razvoja segajo čez meje, je nujno potrebno vodoravno in navpično sodelovanje na področju prostorskega načrtovanja, ki vključuje vse oblastne ravni, še zlasti v luči naslednje širitve Evropske unije. Ni potrebna samo okrepitev čezevropskega sodelovanja na področju prostorskega razvoja, ki vključuje oblasti vseh evropskih držav, ampak tudi vzpostavljanje sodelovanja s sosednjimi državami na bližnjih celinah. To naj tudi prispeva h graditvi svetovne vizije vzdržnega razvoja in zahteva nove pobude in potrebna sredstva.

Vzdržne prostorske politike zahtevajo aktivno udeležbo, medregijsko sodelovanje in sodelovanje lokalnih in regijskih oblasti. Tudi v zadeve, za katere niso pristojne, vendar se jih tičejo, je potrebno regijske in lokalne oblasti vključevati in se z njimi posvetovati. Prostorske razvojne politike jim zagotavljajo pomembna orodja, ne samo za zagotavljanje gospodarsko, socialno, kulturno in okoljsko vzdržnega napredka, temveč tudi za krepitev krajevne in regijske demokracije.

Ljubljanska deklaracija se sklene z zavezo ministrov, da bodo ustvarjali vzajemno učinkujoče dejavnosti za zagotovitev vzdržnega razvoja Evropske celine ter da bodo redno poročali o uresničevanju Vodilnih načel. Odbor visokih uradnikov CEMAT bo določil način poročanja, kazalnike za spremljanje in presojo napredovanja. Končno deklaracija poziva k podpori vlogi urejanja prostora in prostorsko razvojnemu pristopu ter k napredovanju sodelovanja znotraj držav članic in na čezevropski ravni. To predstavlja učinkovito pot k vzdržnosti in ga je torej treba podpirati tudi z okrepljenim sodelovanjem Evropske unije in Sveta Evrope.

Janez KOPAČ
Minister

LJUBLJANSKA DEKLARACIJA

Ljubljanska deklaracija o prostorski razsežnosti vzdržnega razvoja

Mi, ministri držav članic Sveta Evrope, ki prisostvujemo 13. zasedanju Evropske konference ministrov, pristojnih za urejanje prostora, v Ljubljani, 16. in 17. septembra 2003, po tem, ko smo preučili dokument, ki je podlaga te deklaracije ter upoštevali:

- predanost Sveta Evrope zaščiti in spodbujanju človekovih pravic, vladavini prava in pluralni demokraciji, ki jih udeležujejo številne evropske konvencije in listine,
- privrženost Sveta Evrope in še posebej CEMAT-a smotru vzdržnega razvoja, ki so ga ponovno potrdila Vodilna načela za vzdržen prostorski razvoj evropske celine, sprejeta na 12. zasedanju CEMAT leta 2000 in ki jih je leta 2002 Odbor ministrov Sveta Evrope priporočil državam članicam (Rec (2002)1),
- stalne okoljske in druge probleme, povezane z vzdržnim razvojem, zlasti tiste, povezane z gospodarsko in socialno povezanostjo ter vzdržnim in uravnoveženim razvojem Evrope,
- poseben zemljepisni položaj naše skupne Evrope, ki predstavlja vrsto priložnosti, ki jih je mogoče uresničiti s primernimi politikami in njihovim odgovornim uresničevanjem v soglasju, sodelovanju in vzajemnosti med ljudstvi in oblastmi naših držav, regij in lokalnih skupnosti,
- tekoče procese evropskega združevanja - vstopanje novih držav članic v Svet Evrope in od njene ustanovitve največjo razširitev Evropske unije - ki so pomembni koraki v graditvi vseevropske povezanosti,
- našo pripravljenost nadaljevati s spodbujanjem celovitega pristopa k gospodarski in socialni povezanosti ter bolj uravnoveženemu in vzdržnemu razvoju, ki spoštuje raznolikost in edinstvenost Evrope,
- našo voljo, da Evropa prispeva tudi k vzdržnemu razvoju njene zemljepisne sosesčine na vzhodu in jugu ter na svetovni ravni,
- vlogo krajevnih in regijskih oblasti Evrope v uresničevanju načel vzdržnosti,

sprejemamo naslednjo deklaracijo:

1. Pojem vzdržen razvoj je skozi vsa 1990. leta in vse v 21. stoletje pridobival na pomenu, še zlasti od Zemljinega vrha v Riu leta 1992, ter je bil potrjen na johannesburškem Svetovnem vrhu kot neogibna razvojna paradigma in središčna prvina na mednarodnem seznamu opravil. Vendar še vedno različne razlage vzdržnega razvoja in načinov, kako naj bi ta smoter dosegli, odražajo mnoštvo stremeljenj in pogledov.

2. Vzdržen razvoj ni samo stvar okolja. Obstaja soglasje o treh vidikih vzdržnega razvoja. To so gospodarska vzdržnost, okoljska vzdržnost in družbena vzdržnost. Prva vključuje gospodarsko rast in razvoj, druga celovitost ekosistema in pozornost do nosilne zmogljivosti in biotske raznovrstnosti, medtem ko tretja obsega vrednote, kot so pravičnost, možnost odločanja, dostopnost in participacija. Poleg teh treh sestavin so Vodilna načela za vzdržen prostorski razvoj evropske celine uvedla še četrto razsežnost, namreč kulturno vzdržnost.

3. Prostor je sestavljen sistem, ki ne obsega samo urbaniziranega, podeželskega in drugih prostorov, na primer industrijskih območij, temveč naravo kot celoto in okolje, ki obdaja človeštvo. Prostor je nosilna podlaga in nujni okvir človekovega bivanja in dejavnosti ter zato osnova vzdržnega razvoja.

4. Neskladne razvojne politike povzročajo tveganja, nenadzorovane zemljiške špekulacije in nevzdržen razvoj. Pomenijo tveganje za okolje in za ljudi, kot se je večkrat pokazalo s človeškimi žrtvami in opustošenji, ki so jih povzročile nesreče, ki so nedavno prizadele Evropo in so segale od naravnih, kot so potresi in vulkanski izbruhi, suše ali poplave, do tistih, ki jih je neposredno povzročil človek, vključno z vojnami, velikimi požari in izlivi nafte v morje. Vzdržen prostorski razvoj preprečuje in bistveno zmanjšuje ta tveganja.

5. Številna dogajanja pomenijo tveganje za vzdržnost naše skupne evropske prihodnosti. Izzivi so še posebej povezani z:

- razlikami v gospodarskem in družbenem razvoju med Evropo in nekaterimi njenimi sosedami ter

med evropskimi regijami, kar včasih sovпада z upravnimi mejami, pa tudi znotraj samih regij, kar povečuje tveganje razvoja z različnimi hitrostmi;

- poudarjanjem socialnih razlik, obsegom revščine in neenako dostopnostjo do bistvenih dobrin in storitev, kar povzroča odrinjenost na rob in izključenost;
- slabšanjem okolja, razvrednotenjem naseljenih področij in slabim delovanjem gospodarske in družbene infrastrukture ter storitev v znatnih delih Evrope zaradi gospodarskega zatona ali vojne, kar med drugim povzroča nezaželene migracije, vključno z begunci;
- naraščanjem prometnih tokov, zgoščanjem cestnega prometa in s tem povezanim obremenjevanjem okolja;
- pogostejšimi pojavi naravnih in po človeku povzročenih nesreč, deloma zaradi podnebnih sprememb, ki ogrožajo človeška življenja in povzročajo velike škode;
- izgubo življenjske sposobnosti in kakovosti življenja na številnih podeželskih območjih, vključno z depopulacijo, pretvarjanjem in izgubo tradicionalnih podeželskih krajin in načina življenja, naravnih virov in podeželske dediščine;
- potrebo po revitalizaciji mest in zadržanju njihovega nenadzorovanega širjenja ter zmanjšanju ogrožanja kulturne istovetnosti in skupnih izročil evropskega življenja, naselbinskih tipov in dediščine.

6. Da bi lahko ustrezno obvladale največje izzive za vzdržen prostorski razvoj evropske celine, je potrebno prostorske razvojne politike še izboljšati, tako da bodo:

- zmanjševale neenakosti, predvsem z bolj uravnoteženo in učinkovito prostorsko razmestitvijo dejavnosti, infrastrukture in storitev, z namenom izboljšati njihovo dostopnost;
- podpirale uravnotežen policentrični razvoj evropske celine in nastajanje funkcionalnih urbanih regij, vključno z omrežji majhnih in srednjih mest ter podeželskih naselij;
- zagotavljale ukrepe za revitalizacijo usihajočih naselij in za prenovno degradiranih urbanih območij z namenom zmanjšati porabo zemljišč, zmanjšati socialno prikrajšanost in brezposelnost ter izboljšati kakovost urbanega življenja;
- povečale učinkovitost prometnih in energetskih omrežij in kar se da zmanjšale njihove nasprotné učinke, posebej s spodbujanjem javnega potniškega prometa in multimodalnih rešitev za tovarne tokove;
- preprečevale in zmanjševale morebitne škode zaradi naravnih nesreč, zlasti z zagotavljanjem manj ranljivih poselitvenih vzorcev in struktur;
- varovale in izboljšale naravno in grajeno okolje, posebej tam, kjer je že onesnaženo ali razvrednoteno ali mu grozi, da bo takšno postalo;
- zmanjšale intenzifikacijo, industrializacijo in kemijsko odvisnost kmetijstva in z urejanjem prostora omogočale različne gospodarske dejavnosti, ki bodo ustvarjale nove tržne priložnosti za podeželsko prebivalstvo;
- dosegli ravnotežje med ohranjanjem obstoječe kulturne dediščine, pritegovanjem novih naložb in podpiranjem obstoječih bivalnih in delovnih skupnosti na urbanih in podeželskih območjih;
- povečevale udeležbo javnosti v pristopih k urejanju prostora ter v oblikovanju in uresničevanju prostorskih razvojnih politik.

7. V skladu s tem je od sprejema Vodilnih načel za vzdržen prostorski razvoj evropske celine na svojem 12. zasedanju CEMAT prispeval k izboljšanju urejanja prostora s spodbujanjem znanstvene in politične razprave o najbolj perečih temah in vprašanjih uravnoteženega in vzdržnega razvoja Evrope. Prirejal je srečanja, ki so privedla do važnih sklepov in smernic, spremljal dobre primere vzdržnih politik in zasledoval uspešne primere čezevropskega sodelovanja, kot je to prikazano v dokumentih za njegovo 13. zasedanje v letu 2003.

8. Vendar pa bi morale za to, da bi dosegli vzdržnost, prostorske razvojne politike dobiti bistveno močnejšo čezsektorsko razsežnost. Prostorsko razvojni pristop vključuje sodelovanje različnih sektorjev dejavnosti, različni ravni oblasti in različnih dejavnikov. Zaradi tega je pomembno orodje za uresničevanje široko sprejemljivih rešitev. Omogoča preveritev in presojo vseh javnih politik s prostorskimi vplivi in omogoča krepitev in povečevanje njihove vzajemne učinkovitosti in vzdržnost

njihovih izidov. Vendar bi morale tudi sektorske politike same v celoti vključiti vidik vzdržnosti, še zlasti osrednje, kot so na primer prometna, energetska, kmetijska in druge.

9. Prostorski vplivi razvoja so širši od državnih, regijskih, lokalnih ali katerihkoli drugih upravno določenih meja. zato je čezevropsko sodelovanje na področju urejanja prostora, ki vključuje vse oblastne ravni, nujno in ga je treba široko podpirati.

10. Razširitev Evropske unije je enkratna priložnost, hkrati pa tudi skrajna nujnost za okrepitev čezevropskega sodelovanja na področju prostorskega razvoja. To se uresničuje s sodelovanjem oblasti starih in novih držav članic Evropske unije in drugih držav - na primer članic Sveta Evrope - in z vzpostavljanjem sodelovanja na tem področju med Evropejci in njihovimi sosedi na bližnjih celinah. Potrebno je zagotoviti nove pobude in sredstva za razširitev takega sodelovanja, ki ga je treba šteti za naložbo z daljnosežnimi koristmi, ne samo za povezanost in uravnotežen razvoj Evrope, temveč tudi za njeno prihodnost v Svetu, ki se globalizira.

11. Učinkovit prostorski razvoj zahteva dejavno udeležbo in prilagajanja na podlagi regijskih razlik in krajevnih potreb. Regijska raven oblasti krepi razvojne pobude in izboljšuje njihove izide z medregijskim sodelovanjem. V okvirju svojih nalog lahko krajevne oblasti sodelujejo med seboj, z oblastmi v svojih državah ter - če zakon dopušča - s tistimi iz drugih držav. Kadar se sprejemajo odločitve o zadevah, ki se jih dotikajo, vendar niso v njihovi pristojnosti, morajo biti kolikor je mogoče krajevne in regijske oblasti vključene ali pa se je treba z njimi posvetovati.

12. Prostorski razvoj zagotavlja pomembno orodje za krajevne in regijske oblasti. Sodelovanje političnih teles, organov in strank, nevladnih organizacij, poklicnih in drugih združenj ter državljanov v odločanju o prostorskem razvoju tvori pomemben dejavnik krajevne in regijske demokracije. Krajevne in regijske oblasti so pristojne za urejanje prostora in prostorski razvoj na svojih ravneh, imajo lahko važno vlogo v čezevropskem sodelovanju in so lahko zelo učinkovite v uresničevanju prostorske razvojne politike na lokalni ravni.

Mi, ministri držav članic Sveta Evrope, pristojni za urejanje prostora, upoštevaje vsesplošen vzdržnega razvoja, ob zavedanju izzivov za vzdržnost in priznavanju pomena tekočih evropskih združenj, poudarjamo, da je prostorsko razvojni pristop bistven način za doseganje cilja vzdržnega razvoja in zaradi tega:

- sprejemamo zavezo, da bomo izvajali dejavnosti z vzajemnimi učinki, da bi zagotovili vzdržen razvoj evropske celine in da bomo vsaka tri leta poročali CEMAT-u in Odboru ministrov Sveta Evrope o uresničevanju Vodilnih načel za vzdržen razvoj evropske celine;
- poverjamo Odboru visokih uradnikov CEMAT-a nalogo, da določi zgradbo naših poročil in kazalnike za spremljanje ter vzpostavi presojanje napredovanja v uresničevanju Vodilnih načel za vzdržen razvoj evropske celine;
- vabimo države članice Sveta Evrope, da podprejo in razširijo vlogo urejanja prostora v svojih razvojnih politikah, da podpirajo vodoravno in navpično sodelovanje znotraj držav in na čezevropski ravni ter da sodelujejo v okvirju ESPON;
- pozivamo Odbor ministrov, Parlamentarno skupščino, Kongres krajevnih in regijskih oblasti Sveta Evrope, kakor tudi Evropsko unijo, da podprejo vlogo prostorsko razvojnega pristopa na čezevropski ravni, kot učinkovite poti k vzdržnosti;
- vabimo Evropsko unijo in Svet Evrope, da povečata svoje sodelovanje na področju prostorskega razvoja in naprošamo Evropsko komisijo, da določi orodja, ki bodo na podlagi izkušenj programov Interreg, Phare, Tacis, Cards in Meda olajšala čezevropsko sodelovanje med evropskimi in sosednjimi državami na področju prostorskega razvoja, da bi preprečili delitve, ki jih povzroča neuravnotežen razvoj;
- vabimo Odbor Ministrov, da upošteva vzdržen prostorski razvoj v okvirju Tretjega vrha Sveta Evrope.

PODLAGE ZA LJUBLJANSKO DEKLARACIJO

Podloge za ljubljansko deklaracijo o prostorski dimenziji vzdržnega razvoja

Kazalo

Uvod

1. Rezultati seminarjev in mednarodnih konferenc CEMAT-a

- 1.1. Mednarodni seminar o »Integraciji večjih evropskih območij« (Solun, Grčija, 25. – 26. junij 2001)
- 1.2. Mednarodni seminar z naslovom »Krajina, prostorsko načrtovanje in vzdržen razvoj« (Lizbona, Portugalska, 26. – 27. november 2001)
- 1.3. Mednarodna konferenca na temo »Vloga lokalnih in regionalnih oblasti v evropskem transnacionalnem sodelovanju na področju prostorskega razvoja« (Dresden, Nemčija, 15. – 16. maj 2002)
- 1.4. Mednarodni seminar »Prostorsko načrtovanje za prostorski razvoj specifičnih evropskih območij: gora, obalnih območij, podeželskih območij, poplavnih ravnin in aluvialnih dolin« (Sofija, Bolgarija, 23. – 24. oktober 2002)
- 1.5. Mednarodni seminar »Vzdržen prostorski razvoj – krepitev medsebojnih povezav« (Budimpešta, Madžarska, 26. – 27. marec 2003)
- 1.6. Mednarodna konferenca z naslovom »Naravne nesreče in vzdržen razvoj – preprečevanje poplav« (Wrocław, Poljska, 30. junij 2003)

2. Sinteza nacionalnih prispevkov k izvajanju Vodilnih načel

- 2.1. Zagotavljanje vzdržnega razvoja v skladu z osnutkom Ljubljanske deklaracije o prostorski dimenziji vzdržnega razvoja
 - 2.1.1. Nacionalne strategije za vzdržen prostorski razvoj
 - 2.1.2. Prispevek nacionalnih politik prostorskega načrtovanja k vzdržnemu prostorskemu razvoju
 - a) Državne zakonodaje s področja prostorskega načrtovanja
 - b) Nove vrste prostorskega načrtovanja na državni ravni
 - 2.1.3. Vloga politik prostorskega načrtovanja in razvoja na regionalni in lokalni ravni pri zagotavljanju vzdržnega razvoja
 - a) Regionalna raven
 - b) Podregionalna in lokalna raven
 - 2.1.4. Prispevek transnacionalnega in čezmejnega prostorskega načrtovanja k vzdržnemu razvoju
- 2.2. Izvajanje Vodilnih načel (VN - CEMAT)
 - 2.2.1. Izvajanje vsebinskih vidikov Vodilnih načel
 - a) Spodbujanje ozemeljske povezanosti s pomočjo bolj uravnoteženega družbeno ekonomskega razvoja regij in izboljšane konkurenčnosti
 - b) Spodbujanje razvoja, ki je posledica urbanih funkcij, in izboljšanje odnosov med mestom in podeželjem
 - c) Spodbujanje bolj uravnotežene dostopnosti
 - d) Izboljševanje dostopa do informacij in znanja
 - e) Zmanjševanje škodljivih vplivov na okolje

- f) Povečevanje in varovanje naravnih virov in naravne dediščine
 - g) Povečevanje kulturne dediščine kot razvojnega dejavnika
 - h) Razvoj virov energije ob ohranjanju varnosti
 - i) Spodbujanje visoko kakovostnega in vzdržnega turizma
 - j) Omejevanje vplivov naravnih katastrof
- 2.2.2. Horizontalno in vertikalno sodelovanje
- 2.2.3. Sodelovanje civilne družbe

3. Prispevek prostorskih razvojnih politik k vzdržnemu razvoju

- 3.1. Vzdržni razvoj: vseobsegajoča zapoved, ki jo priznava ves svet
- 3.2. Operacionalizacija koncepta vzdržnega razvoja: odprto vprašanje
- 3.3. Prostorske razvojne politike: izjemno orodje za zagotavljanje vzdržnega razvoja
- 3.4. Bližajoči se izzivi za vzdržen razvoj in vloga prostorskih razvojnih politik
- a) Globalizacija in povečanje evropske integracije
 - b) Preprečevanje škode, ki jo povzročajo naravne nesreče
 - c) Lokalni razvoj za pridobivanje dohodka in zmanjševanje socialne izključenosti
 - d) Krepitev vitalnosti in kakovosti podeželja
 - e) Oživljanje mest in obvladovanje urbanizacije
 - f) Upravljanje tokov ljudi in blaga
 - g) Spodbujanje kulturne identitete in povečevanje kulturne dediščine
 - h) Težnje k tesnejšim partnerskim odnosom s civilno družbo

Zaključki

Bibliografija

Uvod

Vodilna načela za vzdržen prostorski razvoj evropske celine so sprejeli ministri CEMAT-a 8. septembra 2000 v Hannoveru. V Resoluciji št. 1, sprejeti v Hannoveru, so ministri priporočili državnim in regionalnim oblastem, da uporabijo Vodilna načela kot referenčni dokument za vse ukrepe, ki se nanašajo na prostorsko razvojne politike, vključno s projekti na področju transnacionalnega sodelovanja. V Resoluciji št. 2 so določili, da bo obdobje do 13. zasedanja CEMAT-a namenjeno aktivnostim za spodbujanje in pospeševanje uveljavljanja Vodilnih načel.

V tem pogledu je Priporočilo Rec (2002)¹ Odbora ministrov Sveta Evrope državam članicam o Vodilnih načelih za vzdržen prostorski razvoj evropske celine, sprejeto 30. januarja 2002, pomenilo pomemben korak za izvajanje Vodilnih načel v državah članicah in s tem povezano spodbujanje vzdržnega prostorskega razvoja po vsej Evropi. Odbor ministrov je poudaril celovit pristop in pomen pojma »vzdržen razvoj« rekoč, da »morajo socialno povezanost v Evropi spremljati politike vzdržnega prostorskega razvoja, ki usklajujejo družbene kakor tudi gospodarske zahteve, ki naj jih izpolnjuje prostor, z njegovimi ekološkimi in kulturnimi funkcijami«. Odbor ministrov je ponovil pogoje, sprejete z Resolucijo št. 1 v Hannoveru in priporočil državam članicam Sveta Evrope, da uporabijo Vodilna načela kot podlago pri načrtovanju in sprejemanju prostorsko razvojnih ukrepov ter uveljavljajo Vodilna načela pri prostorsko razvojnih projektih,

V zadnjih treh letih, po 12. zasedanju CEMAT-a v Hannoveru, so države članice dale mnogo pobud za izvajanje Vodilnih načel. Te pobude segajo od priprave oziroma izboljšav nacionalnih zakonodaj o vzdržnem prostorskem razvoju do krepitev prostorsko planskih struktur na regionalni in lokalni ravni ob vse večjem upoštevanju Vodilnih načel pri čezmejnem in transnacionalnem sodelovanju. Pregled, ki ga je izvedel Sekretariat CEMAT-a, podaja številne konkretne primere, ki kažejo, da so države članice zelo resno upoštevale in izvajale Vodilna načela vzdržnega razvoja.

1. Rezultati seminarjev in mednarodnih konferenc CEMAT-a

1.1. Mednarodni seminar o »Integraciji večjih evropskih območij« (Solun, Grčija, 25. – 26. junij 2001)

Seminar je organiziral Svet Evrope in Ministrstvo za okolje, prostorsko načrtovanje in javna dela Grčije. Na seminarju je bila obravnavana naslednja problematika:

- prostorska organiziranost in celovit razvoj večjih evropskih območij;
- izkušnje pri transnacionalnem, čezmejnem in medregionalnem sodelovanju na področju regionalnega prostorskega načrtovanja;
- vloga mest pri integraciji večjih evropskih območij;
- vloga evropskih omrežij (prometnih, komunikacijskih in energetskih) pri integraciji večjih evropskih območij;
- približevanje k politikam vzdržnega razvoja.

Glede na dosedanje izkušnje pri transnacionalnem sodelovanju na večjih evropskih območjih je bilo poudarjeno, da je prostorsko načrtovanje ena od najpomembnejših ureditvenih politik, predpogoj za doseganje prostorske integracije in obvladovanje sil širitve in poenotenja evropskega trga. Zaradi obstoja ozemeljske neenakosti ter nastajanja novih »sivih con in črnih lukenj«, ki ogrožajo povezovanje, se mora novi sistem urejanja prostora vse bolj navezovati na problematiko velikih regij. Makroregionalni pristopi prekašajo »etnocentrične« planske pristope in pogosto zahtevajo planske procese, ki vključujejo tudi druge in ne le nacionalne institucije (regije, čezmejna območja, itd). To omogoča tudi večjo udeležbo domačih gospodarskih in človeških virov ter institucionalno pristojnost velikih regij pri ustvarjanju omrežij sodelovanja na podlagi medsebojnega zaupanja.

Prostorska integracija in vzdržen razvoj velikih regij sta glavni dolgoročni cilj celotne Evrope.

1.2. Mednarodni seminar z naslovom »Krajina, prostorsko načrtovanje in vzdržen razvoj« (Lizbona, Portugalska, 26. – 27. november 2001)

Seminar je organiziral Svet Evrope skupaj z Ministrstvom za okolje in prostorsko planiranje Portugalske.

Cilji seminarja so bili:

- opredeliti problematiko prostorskega načrtovanja z vidika krajine;
- najti konkretne rešitve za probleme ob upoštevanju značilnosti vsake krajine posebej;
- pripraviti predloge za vključevanje vidika krajine v politike prostorskega načrtovanja.

Medtem ko Vodilna načela posebej upoštevajo problematiko krajin in menijo, da »politika prostorskega razvoja lahko prispeva k varovanju, upravljanju in izboljševanju krajin s sprejetjem primernih ukrepov, zlasti z organizacijo boljšega vzajemnega delovanja različnih sektorskih politik glede na njihove prostorske vplive«, so cilji Evropske konvencije o krajini spodbujanje varovanja, upravljanja in načrtovanja ter organizacija evropskega sodelovanja pri razreševanju problematike krajin.

Na seminarju so bili poudarjeni naslednji zaključki:

- kot ključen element dobrobiti in kakovosti življenja posameznikov in skupnosti igra krajina pomembno vlogo pri izpolnjevanju človeka in pri krepitvi evropske identitete. Pomembno jo oblikuje splošen interes v gospodarskem, kulturnem, ekološkem, okoljskem in družbenem pogledu. Vendar pa spremembe kmetijske, industrijske in rudarske tehnologije skupaj s splošno prakso v načrtovanju, razvoju mest, prometu, gradnji raznovrstnih omrežij, turizmu in rekreaciji ter, na bolj splošni ravni, spremembe v svetovnem gospodarstvu v mnogih primerih, pospešujejo preoblikovanje krajin;
- nekatere krajine izjemne lepote nesporno potrebujejo posebno varstvo. Krajine pa niso le dediščina, ki jo je treba ohraniti, istočasno so tudi viri, ki potrebujejo primerno upravljanje, da se lahko razvijajo, ne da bi se pri tem njihova kakovost slabšala, temveč da se celo izboljšuje. V tem pogledu je treba v prihodnosti dati prednost vlogi naravnih virov – zlasti v kmetijstvu in gozdarstvu – ne da bi pri tem zmanjševali odgovornost vseh gospodarskih subjektov za smotrno, vzdržno in spoštljivo izkoriščanje krajin. Končno lahko gospodarske in družbene zahteve ustvarijo potrebo po razvoju novih krajin, kot je, na primer, gradnja nove prometne infrastrukture. Te posege v prostor je treba zasnovati in izvesti na tak način, da se ustvari boljša kakovost tako nastalih krajin;
- noben cilj ne more upravičiti poslabšanja kakovosti krajin zaradi negativnih učinkov poselitve in gospodarskih dejavnosti. Nadzorovana in intenzivna raba urbanih zemljišč, zlasti pospeševanje rasti mest navznoter, lahko zmanjša spreminjanje naravnih ali polnaravnih krajin v zazidljiva zemljišča. Kjer pa je to neizogibno, bi še vedno morali uveljaviti določeno stopnjo varstva, da bi omogočili vzajemno izboljšanje urbaniziranega prostora in zelenih površin;
- na kmetijstvo in gozdarstvo naj ne bi gledali le kot na gospodarsko dejavnost in namensko rabo prostora, ker predstavljata nepogrešljivo orodje za upravljanje krajin. Načini opravljanja kmetijskih in gozdarskih dejavnosti bi morali biti usklajeni s cilji smotrne in racionalne rabe prostora ter vzdržnega prostorskega razvoja. Z negotovostjo na trgu s kmetijskimi proizvodi se je na širši ravni mogoče spopasti s prilagodljivimi vzorci pridelave za tržne niše, katerih raznolikost in obseg naraščata v skladu z družbeno-gospodarskim razvojem naše družbe;
- današnje krajine odsevajo poselitveno, gospodarsko, družbeno in kulturno zgodovino regij. Potrebujejo poglobljeno znanje ter kompleksne in učinkovite planske in upravljalvske instrumente. Poglobljeno preučevanje krajin neločljivo od pripadajočega prostora, razvojnih možnosti, priložnosti in omejitev, prostorskih potencialov in zmogljivosti, ranljivosti, kultur, javnega mnenja in družbenih vrednot je kot temeljito preučevanje sprememb zelo pomembno znanstveno orodje za učinkovito krajinsko načrtovanje. Celovito prostorsko načrtovanje z oceno prostorskih vplivov, vključno z dolgoročno strateško presojo okoljskih vplivov v širšem obsegu in podrobno presojo okoljskih vplivov kakršne koli predvidene spremembe namenske rabe prostora, je bistvenega pomena pri upravnih postopkih za izdajo dovoljenj, ki omogočajo take spremembe;

- prepoznavanje in presoja krajin ter njihova sistemizacija v skladu z njihovimi izjemnimi značilnostmi ne le olajšujejo njihovo varstvo, načrtovanje in upravljanje, temveč s tem postanejo tudi bolj razumljive, prav tako pa se s tem spodbuja oblikovanje ugodnega javnega mnenja glede pomena krajin. Oblikovanje smernic in skupnih načel, kakor tudi zagotavljanje stalnega dostopa do priprave dobrih praks bi spodbudilo vzdržno urejanje krajin od nadzora nad zelo intenzivno in obsežno namensko rabo prostora do kar najbolj strogega in odločnega varstva najbolj dragocene krajinske dediščine;
- urejanje krajin je sestavni del prostorskega načrtovanja, vendar ne smemo pozabiti, da slednje pomeni veliko več kot le pripravo in sprejetje prostorskih in lokacijskih načrtov. Njegov glavni cilj in najpomembnejša sestavina je izvajanje planskih odločitev s pomočjo številnih ukrepov, ki jih je treba izvesti, da bi to dosegli. Te ukrepe sestavljajo različne politike: finančna, gospodarska, prostorska, kmetijska, socialna, kulturna in druge politike;
- pri prizadevanjih za javno dobro te politike ne morejo mimo dejstva, da upravljanje krajin vključuje pomembna vprašanja, ki izhajajo iz vrednosti krajin kot dobrine, premoženja ali nepremičnine. »Normalna« davčna in druga finančna orodja, ki jih pogosto uporabljajo pri usmerjanju urbanega razvoja za zagotavljanje javnih potreb, pri upravljanju krajin morda ne bi bila učinkovita;
- v mnogih primerih bi tako za zagotovitev učinkovitega uveljavljanja varstvenih norm in učinkovito upravljanje krajin potrebovali gospodarske in finančne spodbude lastnikom zemljišč. Krajine imajo tako veliko vrednost, da bi lahko bile razlog za nujne izjeme v sicer zelo restriktivnih evropskih gospodarsko spodbujevalnih politikah.

1.3. Mednarodna konferenca »Vloga lokalnih in regionalnih oblasti v evropskem transnacionalnem sodelovanju na področju prostorskega razvoja« (Dresden, Nemčija, 15. - 16. maja 2002)

Konferenco so organizirali Svet Evrope – Kongres regionalnih in lokalnih oblasti Evrope (CLRAE) in Evropska konferenca ministrov odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT) – ter nemška dežela Saška ob podpori nemškega Federalnega ministrstva za transport, gradnjo in stanovanja.

Na konferenci je bila poudarjena vloga lokalnih in regionalnih oblasti na naslednjih področjih ter njihove izkušnje pri transnacionalnem sodelovanju:

- praktične izkušnje pri izvajanju Vodilnih načel na lokalni in regionalni ravni;
- primeri dobre prakse pri transnacionalnem sodelovanju na področju prostorskega razvoja v Evropskih regijah in občinah, na primer na projektih, ki zadevajo evropske prometne koridorje, kulturne poti in krajine;
- primeri pilotnih projektov, ki prejemajo mednarodno finančno podporo, kot so programi INTERREG III B, PHARE, TACIS, MEDA in CARDS;
- programi za podporo transnacionalnemu sodelovanju, ki imajo vpliv na lokalne in regionalne oblasti, kot so finančni instrumenti EU ali Razvojne banke Sveta Evrope (CEB) in Evropske banke za obnovo in razvoj (EBRD), ter delo v okviru »Mediterranean Action Plan« Okoljskega programa Združenih narodov ter v okviru OECD, zlasti tisti, ki zadevajo srednjeevropske in vzhodnoevropske države;
- projekti »vzorčne regije CEMAT-a«, ki jih izvajajo v moskovskem in leningrajskem okrožju (»oblasti«).

Na konferenci so bili sprejeti naslednji zaključki:

- evropske prostorsko razvojne politike je treba oblikovati tako, da bodo podpirale vzdržen razvoj, ki bo vodil k boljšemu gospodarskemu in socialnemu povezovanju ter zlasti večjemu upoštevanju naravne, kulturne in krajinske dediščine glede na širitev EU in evropsko integracijo na splošno;
- kakovost sodelovanja je tesno povezana s kakovostjo razpoložljivih informacij o prostorskem razvoju in treba si je prizadevati, da bi to izboljšali;

- bolj intenzivno je treba uporabljati oba osnovna dokumenta: »Vodilna načela za vzdržen prostorski razvoj evropske celine« Sveta Evrope (VN-CEMAT) in »Evropske prostorsko razvojne perspektive« (EPRP) Evropske unije, zlasti pri izvajanju evropskih in mednarodnih programov za financiranje prostorskega razvoja in transnacionalnega sodelovanja;
- učinkovito uresničevanje načel iz teh dokumentov je treba redno spremljati in ocenjevati. Tako vrednotenje rezultatov bi lahko imelo obliko nacionalnih prispevkov k splošnim poročilom, ki se pripravljajo za zasedanja CEMAT-a in podajajo pregled izvedbe predhodnih sklepov, naknadno pa se predložijo političnim telesom Sveta Evrope (Odboru ministrov, Parlamentarni skupščini ter Kongresu lokalnih in regionalnih oblasti);
- Vodilna načela bi morale uveljavljati tudi regionalne in lokalne oblasti, ker imajo pogosto osrednjo vlogo na tem področju. Kongres lokalnih in regionalnih oblasti Evrope (CLRAE) bi morali povabiti, da sodelujejo pri procesu vrednotenja, ki ga vzpostavlja CEMAT;
- zgoraj omenjeni proces vrednotenja naj bi spodbujal bolj intenzivno sodelovanje med lokalnimi in regionalnimi oblastmi v Evropi, pilotne projekte, opredeljene ob tej priložnosti, pa bi lahko organizirali v omrežja, da bi spodbudili izmenjavo dobrih praks;
- izvajanje Vodilnih načel je treba spodbujati v »vzorčnih regijah CEMAT-a«, kjer je mogoče najboljše uresničevati ta načela;
- priporoča se, da bi EU, evropske in mednarodne finančne institucije (vključno s CEB), države članice ter lokalne in regionalne oblasti prednostno prispevale k aktivnem izvajanju razvojnih programov in projektov, ki zahtevajo čezmejno ali transnacionalno sodelovanje ali sodelovanje med regijami oziroma območji;
- priporoča se tudi, da glede na svojo prihodnjo širitev EU še naprej daje na voljo potrebne sklade za prostorsko načrtovanje in transnacionalno sodelovanje ter, da zagotavlja še boljše usklajevanje teh skladov v interesu svojih bodočih držav članic in prav tako drugih držav srednje in vzhodne Evrope, zlasti tistih ob bodočih mejah EU, kakor tudi držav, ki so podpisnice Pakta stabilnosti za Jugovzhodno Evropo;
- z zadovoljstvom je bilo ugotovljeno, da je Pakt stabilnosti med prednostna področja svojega prihodnjega delovanja uvrstil področje čezmejnega sodelovanja in Evroregij, kar bo ugodno vplivalo na obmejne regije in Evroregije v tem delu Evrope;
- potrebna je močna spodbuda partnerstvom vseh vrst (prenos znanja, usposabljanje državnih in lokalnih vladnih uradnikov, izmenjava izkušenj med uslužbenci javnih uprav ali med izvoljenimi predstavniki, praktično sodelovanje na lokalni ravni, itd.) med državami pa tudi med njihovimi regionalnimi in lokalnimi oblastmi;
- transnacionalno sodelovanje je treba razvijati tudi v velikih evropskih regijah, kot so Baltik, Sredozemlje, srednja in jugovzhodna Evropa, Atlantski lok, Karpatsko-donavska regija ter Črnomoško območje, seveda, ob obveznem upoštevanju Vodilnih načel. To sodelovanje zagotavlja celovit pogled na ta območja, kar omogoča obravnavanje problematike prostorskega načrtovanja in vzdržnega razvoja s širše perspektive;
- pri tem je treba posvetiti posebno pozornost razvoju nujno potrebne prometne infrastrukture v okviru omrežja transevropskih koridorjev, ki bi obsegali vse države članice Sveta Evrope ob obveznem upoštevanju okoljske in krajinske dimenzije vzdržnega razvoja;
- to sodelovanje med evropskimi regijami je bistvenega pomena za vzdržen razvoj prizadetih območij v času, ko učinki globalizacije predstavljajo naraščajočo grožnjo za okolje in uravnotežen razvoj regij;
- ob upoštevanju odločujoče vloge držav pri prostorskem načrtovanju je prav tako pomembno spodbujanje posvetovanja z izvoljenimi lokalnimi in regionalnimi predstavniki. Načela subsidiarnosti, sosedstva in partnerstva, ovekovečena v Evropski listini o lokalni samoupravi, ter načelo vzajemnosti, predpisano v Vodilnih načelih, tu dobijo svoj polni pomen.

1.4. Mednarodni seminar »Prostorsko načrtovanje za prostorski razvoj specifičnih evropskih območij: gora, obalnih območij, podeželskih območij, poplavnih ravnin in aluvialnih dolin« (Sofija, Bolgarija, 23. – 24. oktobra 2002)

Seminar sta organizirala Svet Evrope in Ministrstvo za regionalni razvoj in javna dela Bolgarije.

Cilji seminarja so bili:

- zagotoviti, da bi Vodilna načela primerno uveljavljali v nacionalnih in mednarodnih projektih regionalnega načrtovanja;
- dati priložnost za podrobnejšo razpravo o problematiki udeležbe civilne družbe pri oblikovanju in izvedbi politik vzdržnega razvoja na posameznih področjih ter si prizadevati za celovit pristop k tem politikam.

Gore, obalna in kmetijska območja, poplavne ravnice in naplavne doline so območja, ki so še zlati izpostavljena specifičnim problemom.

Gorska območja dajejo Evropi samo njej lasten potencial in imajo ekološko, gospodarsko, socialno, kulturno in kmetijsko funkcijo. Za ta območja so potrebni prostorsko planski ukrepi, ki bodo zagotovili njihov družbeni in gospodarski razvoj, ter jih hkrati ohranjali in varovali.

Obalna območja so območja s pomembnimi in pogosto nasprotujočimi si gospodarskimi in poslovnimi dejavnostmi, vključno z ribištvom, prevozom in industrijo ter so posebnega pomena za turizem ter za številne dejavnosti, ki jih turizem pospešuje. Istočasno zaradi poselitve v toku zgodovine predstavljajo neprecenljivo naravno in kulturno dediščino. Ker so vse te funkcije zgoščene na ozkem obalnem pasu, je celovita politika urejanja prostora predpogoj za vzdržen razvoj teh območij.

Podeželska območja predstavljajo prizorišče izredno pomembnih dejavnosti primarnega sektorja, kot sta kmetijstvo in gozdarstvo, ob katerih so se razvile nekatere stranske dejavnosti, kot je kmečki turizem. Podeželska območja na splošno imajo znatne razvojne potrebe, katerih skupni imenoalec je potreba po gospodarski, okoljski in socialni vzdržnosti gospodarskih dejavnosti ter po izboljšanju življenjskih pogojev prebivalstva na teh območjih. Prostorsko načrtovanje na državni, regionalni in občinski ravni s svojo usklajevalno funkcijo ter celovitim pristopom bi moralo imeti – ne samo po sebi temveč skupaj z različnimi sektorskimi politikami – ključno vlogo pri zagotavljanju rešitev za te potrebe.

Porečja, naplavne doline in poplavne ravnice predstavljajo poseben izziv za prostorsko načrtovanje. Vključujejo vodne poti in mokrišča z raznolikimi in ranljivimi ekosistemi. Same po sebi že tvorijo zaključene krajine in so izpostavljene intenzivnemu vplivu človekovega naseljevanja ter mnogoterih gospodarskih in drugih dejavnosti. Potrebujejo celovito upravljanje ob upoštevanju te prepletenosti različnih dejavnosti.

Urejanje krajin in specifičnih območij zahteva posebno skrb. Treba je spoštovati pomembnost krajin, vključno z zgodovinskimi krajinami. Krajina predstavlja tudi predmet raziskovanja in pomaga oblikovati vrednote. Urejanje krajin zahteva usklajeno metodologijo z inovativnimi instrumenti in primerno podatkovno bazo, ki vsebuje podatke iz različnih sektorjev, skupaj z interdisciplinarnim in celovitim pristopom. Pri prostorskem načrtovanju je še vedno videti, kot da manjka eden od bistvenih vidikov vrednotenja krajin in drugih specifičnih območij: vrednotenje njihovega gospodarskega potenciala, ki opredeljuje izvedljivost politik urejanja prostora. To je zelo pomembno, ker nostalgichen pristop k urejanju krajin teži k preprečevanju kakršnega koli ukrepanja in ne vodi k izboljševanju krajin temveč k nadaljnjemu propadanju.

Evropska konvencija o krajini je prvi mednarodni instrument, ki je v celoti posvečen varstvu, upravljanju in načrtovanju evropskih krajin. Načela, določena v Evropski konvenciji o krajini je treba prenesti v prakso. Odražati se morajo v dejavnostih državnih, regionalnih in občinskih organov oblasti. Krajinska merila je treba vključiti v prostorsko načrtovanje ter odločanje.

Seminar je osvetlil široko paleto problemov, ki se nanašajo na velika območja, na katera so se osredotočala poročila in razprave na seminarju, opozoril na možnosti za njihov vzdržen razvoj, omogočil izmenjavo nekaterih dragocenih izkušenj ter predvidel možnost bolj učinkovitih pristopov k

upravljanju specifičnih območij. Ti pristopi so ali bi morali biti v vseh primerih sestavni del prostorskega načrtovanja, pri čemer lahko usklajevalna in povezovalna vloga prostorskega načrtovanja prispeva k njihovi učinkovitosti. Zato je ta strategija zelo obetavna.

Na seminarju so veliko pozornosti posvetili krajinam, ki imajo velik prostorski pomen, skupen vsem obravnavanim velikim območjem. Podan je bil tudi zgoščen vendar širok pregled prostorskega razvoja in okoljevarstvenih instrumentov, vključno s finančnimi in družbenimi ter instrumenti regionalnega načrtovanja in nadzora.

Seminar je dokazal, da so bila razmišljanja, ki so pripeljala do njegove organizacije, pravilna in da ima prostorsko načrtovanje posebno vlogo, ker prežema vse dejavnosti in je ključni element pri usklajevanju gospodarskih, okoljskih in družbenih vidikov razvoja. V nadaljevanju so povzete glavne točke, ki so se pojavile v zvezi z glavnimi temami.

Zaključki seminarja so:

- prostorsko načrtovanje je glavno orodje za upravljanje velikih območij in bi moralo imeti ključno vlogo. Rešitev za probleme, s katerimi se ta območja soočajo, pa je v ukrepih za izvedbo prostorskega načrtovanja, to je v prostorsko razvojnih politikah;
- v zadnjem času je bil s pomočjo aktivnosti v državah članicah ter kot posledica evropskega združevanja dosežen že velik napredek. Listine, vodilna načela, konvencije, okvirne konvencije, vzorčni akti, nacionalna zakonodaja in politike, regionalne in lokalne pobude ter transnacionalno sodelovanje in projekti predstavljajo pomemben okvir za nadaljnji napredek z učinkovitim prostorskim načrtovanjem in prostorskim razvojem v obliki številnih strategij, ki se uporabljajo v različnih državah članicah in regijah;
- posebnega pomena so demokratični postopki priprave politik in odločanja ter sodelovanje javnosti pri prostorskem načrtovanju. Vlogo sodelovanja javnosti je treba še povečati in pospeševati, ker je bilo poudarjeno, da le prostorsko načrtovanje za ljudi lahko prinese otipljive rezultate. Ne smemo pozabiti, da je vzdržen prostorski razvoj del prihodnosti, ko bodo današnji otroci in mladina prevzeli sedanje vloge njihovih staršev. Mislimo moramo tudi na to, da ima bruntlandska opredelitev vzdržnosti opraviti s prihodnjimi generacijami. Mladi in otroci bi zato morali imeti posebno vlogo v teh demokratičnih procesih;
- nekatera problematična območja, predstavljena na seminarju, še vedno zahtevajo širšo ocenitev, čeprav že obstaja široko soglasje ne le o teži teh problemov temveč tudi o možnih rešitvah. Ne bi se smeli preveč zanašati na splošno sprejete vrednote - če se zdijo še tako razširjene in nesporne, je nadzor boljši od slepega zaupanja, stalno preverjanje dogovorov pa je oporni steber znanstvenega pristopa;
- kakorkoli dvomno se to sliši, lahko splošno soglasje, ki obdaja prevladujoče vrednote, predstavlja celo omejitev, kadar je upravljanje velikih območij del prostorskega načrtovanja. Prostorsko načrtovanje vpliva na številne nasprotujoče interese in argumente ter jih poskuša uskladiti in na koncu pretežno določa, kako se upravlja s premoženjem
- ne sme se pozabiti, da prostorsko načrtovanje služi namenu le, če je izvedljivo in če so načrti uresničeni. V ekonomskem in finančnem pogledu lahko uresničevanje prostorskega načrtovanja omogoča rabo prostora, ki prinaša dobiček ali čiste javne koristi, lahko pa javnost obremeni s stroški. Vendar pa morajo biti ti stroški znosni, da jih, če gre za finančne stroške, davkoplačevalci lahko prenesejo, oz. jih nosi vsa širša javnost, kadar gre za neprijetnosti ali bremena neke druge vrste;
- najpomembnejši metodološki problem, ki ga je treba preseči pri prostorskem načrtovanju katerega koli občutljivega območja je pristop »enakovrednega ravnotežja«, t.j. pristop, ki pretehta razvoj na eni strani in potrebo po ohranitvi in varstvu specifičnih območij na drugi strani, pri čemer se predpostavlja, da ena stran lahko pridobi le toliko, kolikor druga stran izgubi. Obstaja le ena hipoteza, h kateri lahko vodi pristop enakovrednega ravnotežja. Ta je dobro poznana, ni pa vedno plodna: ali izberemo razvoj na račun ohranjanja, ali pa izberemo varstvo na račun razvoja;

- namesto enakovrednega ravnotežja bi morala biti podlaga prostorskega načrtovanja za vzdržno prihodnost pristop »vzajemne dodane vrednosti.« To zahteva celovit pristop k problemom, pa tudi premik v odnosih. Pri iskanju rešitev, ki bi vodile k splošnemu in dolgoročnemu čistemu naraščanju koristi ali čistemu zniževanju stroškov, neprijetnosti in drugih obremenitev, bi morali bolj uporabljati interdisciplinarne metode ter vzpostaviti interdisciplinaren sistem vrednotenja prostorskih pojavov;
- če povzamemo, gospodarske politike zahtevajo družbeno in okoljsko presojo, medtem ko varstvo okolja potrebuje gospodarsko in družbeno presojo ravno tako, kot družbeni ukrepi potrebujejo gospodarsko in okoljsko presojo. Vse te presoje naj bi bile vgrajene v metode in postopke prostorskega načrtovanja v skladu z zakonodajami posameznih držav in bi morale biti del presoje vplivov prostorskih pojavov na prostor, to pomeni presoje vplivov razmer, problemov in ukrepov za njihovo obravnavanje;
- posebna (gospodarska, okoljska, družbena in prostorska) analiza stroškov in koristi bo zato morala biti podlaga za vrednotenje vsakega modela, politike ali ukrepa s prostorsko razvojnimi posledicami ne glede na obseg ozemlja, za katerega velja. Oceniti bi bilo treba ne le vzorčno politiko ali ukrep sam po sebi temveč tudi njegove stranske učinke. Nenazadnje bi taka analiza pomagala spodbuditi celovit pristop, ki ga v prostorskem načrtovanju in prostorskem razvoju še vedno ni.

1.5. Mednarodni seminar »Vzdržen prostorski razvoj – krepitev medsebojnih povezav« (Budimpešta, Madžarska, 26. – 27. marca 2003)

Mednarodni seminar CEMAT-a z naslovom »Vzdržen prostorski razvoj – krepitev medsebojnih povezav« sta skupaj organizirala Svet Evrope in Inštitut Združenih narodov za izobraževanje in raziskave (UNITAR) v sodelovanju z Madžarskim državnim uradom za prostorsko planiranje Kabineta ministrskega predsednika ter Evropskim mladinskim centrom v Budimpešti. Predstavljal je del aktivnosti Evropske konference ministrov odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT). Podprl ga je tudi integrirani projekt Sveta Evrope »Kako zagotoviti dejansko delovanje demokratičnih institucij«, da bi omogočili bolj podrobno razpravo o celostnem pristopu do vzdržnega prostorskega razvoja in sodelovanju civilne družbe pri tem. Seminar je potekal 26. in 27. marca 2003 v Evropskem mladinskem centru (Sveta Evrope) v Budimpešti (Madžarska) kot peti v nizu CEMAT-ovih seminarjev, ki so potekali kot priprava na 13. zasedanje CEMAT-a v Ljubljani 16. in 17. septembra 2003.

Cilj seminarja je bil podpreti izvajanje Priporočila Rec 1 (2002) Odbora ministrov Sveta Evrope državam članicam o Vodilnih načelih za vzdržen prostorski razvoj evropske celine (VN-CEMAT) in resolucij, sprejetih na 12. zasedanju CEMAT-a, pomagati pri pripravi predlogov za 13. zasedanje CEMAT-a, prispevati k izvajanju ukrepov, opredeljenih na Svetovnem vrhu o vzdržnem razvoju v Johannesburgu ter izboljšati celosten pristop k načrtovanju prostorskega razvoja.

Osrednja pozornost seminarja je bila usmerjena na krepitev medsebojnih povezav in interdisciplinarno ter medsektorsko sodelovanje in partnerstvo na področju prostorskega načrtovanja. Vprašanja, postavljena na seminarju, so odražala poseben poudarek, ki ga Vodilna načela dajejo pospeševanju horizontalnega in vertikalnega sodelovanja ter medsebojnih odnosov, še zlasti pa pospeševanju medsektorskega sodelovanja z namenom »ustvariti regionalno uravnoteženo in vzdržno Evropo«, kar vse zadeva skupen cilj, to je vzdržen razvoj vključno z regionalno skladnostjo.

Pojavlja se vprašanje, ali je prostorsko načrtovanje res najprimernejši prostor za usklajevanje medsektorskih odnosov ali obstajajo boljši okviri za to, in še, ali so prostorski načrtovalci usposobljeni za obravnavanje te zapletene problematike, ali agencije za prostorsko načrtovanje lahko postanejo splošni koordinatorji in tako dalje. Vse bolj različni sektorji imajo specifične poglede na svoje probleme in možne rešitve, kar otežuje usklajevanje in ni videti, da bi obstajala kakšna splošno priznana orodja za usklajevanje različnih stališč. Vendar pa, če naj prostorsko načrtovanje odigra svojo povezovalno vlogo, skoraj gotovo ne bi smelo poskušati delovati kot sektor, temveč bi moralo zagotoviti:

- okvir za analizo in razpravo, kjer je mogoče doseči sporazum o vzdržnih politikah;
- pravno zavezujoča pravila in standarde za zagotavljanje, da se dogovorjeni ukrepi izvedejo.

Zdi se, da so najpomembnejša orodja za medsektorsko sodelovanje pogodbeno dogovarjanje, ustanavljanje koordinacijskih teles in matrična organizacija planskih procesov in teles ter stalno vrednotenje in presoja nadsektorskih prostorskih učinkov sektorskih ukrepov. Potrebno je dobro

prostorsko upravljanje na vseh ravneh, a še zlasti na lokalni ravni. Isto velja za pravilno preučevanje javnih posegov v lastniške pravice in trge ter za ukrepe za pospeševanje pravičnosti in učinkovitosti pri rabi prostora, ki je omejen vir velikega javnega pomena.

Medsektorski pristop bi izboljšal prostorsko načrtovanje, ne da bi kakorkoli zmanjšal vlogo sektorjev. Izboljšano sodelovanje sektorjev pa bi izboljšalo rezultate načrtovanja in olajšalo iskanje vzdržnosti. Medsektorsko sodelovanje prispeva k doseganju sinergije. Vsak sektor zase ostane odgovoren za doseganje svojih ciljev, vendar pa je odgovoren tudi za zagotavljanje, da bodo ti cilji v skladu s cilji drugih sektorjev, kot je bilo to usklajeno in dogovorjeno v procesu prostorskega načrtovanja.

Celostno, t.j. medsektorsko prostorsko načrtovanje bi moralo posvetiti več pozornosti nekaterim večjim izzivom za vzdržni prostorski razvoj v Evropi. Številni obstoječi prostorski vzorci in trendi ogrožajo skladen razvoj Evrope in politične cilje njenega gospodarskega, družbenega in prostorskega združevanja ter ustvarjajo potrebo po prostorskih politikah, ki bi bile vertikalno bolj učinkovite in skladne (na evropski, nacionalni, regionalni in lokalni ravni) ter horizontalno bolj povezane (skladnost in povezanost sektorskih in prostorskih politik).

Splošen dostop do bistvenih dobrin in storitev predstavlja enega od ciljev prostorske in socialne kohezije. Obstajajo različne organizacijske in finančne sheme za zagotavljanje dejavnosti splošnega družbenega pomena. Lokalne oblasti imajo v tem sektorju ključno vlogo, ki je zlasti primerna za vzpostavljanje partnerskih odnosov med zasebnim in javnim sektorjem. Programi modernih partnerstev med zasebnim in javnim sektorjem so postali močno sofisticirani. Običajno so pobudniki in glavni nosilci projektov, ki se upravljajo v partnerstvu med javnim in zasebnim sektorjem, javna podjetja, pretežno na lokalni in regionalni ravni. Za pravilno delovanje teh programov so potrebna posebna strokovna znanja in primerna operativna orodja, vključno s posebnimi oblikami pogajanj in sporazumov, sistemov kontrole in pogodbenih obveznosti med zasebnim in javnim sektorjem, s čimer naj bi zagotovili, da zanesljivi in visoki standardi bistvenih storitev prevladajo nad drugimi interesi. Uporaba partnerstva med zasebnim in javnim sektorjem za zagotavljanje bistvenih dobrin in storitev zahteva nov pristop k usposabljanju tako z lokalnimi oblastmi kot zanje, njihovo osebje in uporabnike. Pomembno je spodbujati take pobude za usposabljanje.

Udeležba javnosti in vloga nevladnih organizacij sta bistvenega pomena za doseganje vzdržnosti s prostorskim načrtovanjem in razvojem. Sodelovanje pri javnem odločanju bi morali v moderni okoljski in planski zakonodaji obravnavati kot temeljno kolektivno in posameznikovo pravico, kar med drugim potrjuje tudi Aarhuška konvencija ter Evropska konvencija o krajini. Da bi zagotovili, da bo to učinkovit in ne le čisto formalen proces, je treba opredeliti ustrezne faze v postopku odločanja, kjer je soudeležba potrebna.

Glede na kulturo in tradicijo posamezne družbe obstajajo različne stopnje administrativnega odpora proti kombiniranju predstavniške in participativne demokracije. Vendar je ta težka naloga, ki zahteva izobraževanje, aktivnosti za oblikovanje mnenj, usposabljanje in pomoč občinam, da bi jim omogočili odgovorno izpolnjevanje njihovih načrtovalnih nalog, bistvenega pomena za celostno prostorsko načrtovanje za doseganje vzdržnega razvoja.

Razprava je potekala tudi o vključevanju evropske ravni v vertikalno usklajevanje. Za to bi bilo potrebno okrepiti prostorsko komponento, kadar gre za revidiranje politik evropskih institucij, skupaj z nacionalnim horizontalnim usklajevanjem stališč posameznih držav pri sektorskih pogajanjih o novih evropskih politikah. S tem bi povečali vlogo prostorske komponente na nacionalni ravni. Medsektorski pristop na nacionalni ravni je predpogoj za njegov ekvivalent na evropski ravni.

Po drugi strani pa je bilo na splošno priznано, da centralne vlade same ne morejo usmerjati regionalnega in prostorskega razvoja Evrope in da morajo na tem področju pomembno vlogo odigrati lokalne in regionalne oblasti. Slednje odprto zahtevajo ustrezno mesto v evropskem odločanju, pri čemer naj bi si odgovornost delile vse ravni oblasti. Lokalne in regionalne oblasti lahko veliko prispevajo k nacionalnim politikam vzdržnega prostorskega razvoja, zagotovijo dobro upravljanja v svojih skupnostih ter so ključni partnerji pri izvajanju Vodilnih načel za vzdržni prostorski razvoj evropske celine.

Glavno sporočilo seminarja v Budimpešti je mogoče povzeti z nekaterimi ključnimi izrazi: vzdržni razvoj, prostorsko načrtovanje, horizontalno in vertikalno sodelovanje, medsektorski pristop,

koordinacija, dostop do bistvenih dobrin in storitev, partnerstvo med zasebnim in javnim sektorjem, sodelovanje, lokalne in regionalne oblasti ter izobraževanje. To naj bi bili tudi ključni izrazi, uporabljeni na prihodnjih srečanjih CEMAT-a.

1.6. Mednarodna konferenca z naslovom »Naravne nesreče in vzdržen razvoj – preprečevanje poplav« (Wrocław, Poljska, 30. junija 2003)

Mednarodna konferenca CEMAT-a z naslovom »Naravne nesreče in vzdržen razvoj – preprečevanje poplav« je bila organizirana v sodelovanju s Poljskim vladnim centrom za strateške študije in mestom Wrocław v stari mestni hiši v Wrocławu 30. junija 2003 kot šesta v nizu dogodkov, ki so pripeljali k 13. zasedanju CEMAT-a, ki je potekalo 16. in 17. septembra 2003 v Ljubljani.

Cilji konference so bili analizirati razloge za večje katastrofe in možnosti za preprečevanje poplav, spodbuditi izvajanje Priporočila Odbora ministrov Sveta Evrope Rec (2002) 1 o Vodilnih načelih za vzdržen prostorski razvoj evropske celine (VN-CEMAT) ter resolucij, sprejetih na 12. zasedanju CEMAT-a leta 2000 v Hannoveru, pomagati pri pripravi predlogov za 13. zasedanje CEMAT-a, prispevati k izvajanju ukrepov, opredeljenih v letu 2002 na Svetovnem vrhu o vzdržnem razvoju v Johannesburgu ter izboljšati celovitost pristopa pri načrtovanju prostorskega razvoja in zagotavljanju učinkovitega upravljanja.

Čeprav konferenca ni pustila ob strani drugih naravnih nesreč, se je osredotočila predvsem na problematiko poplav. Poplave so naraven pojav, ki predstavlja nevarnost za ljudi. To pa še toliko bolj na predelih ustaljenih poplavnih območjih. Poplave so redki dogodki, omejeni na določena območja in to dejstvo pogosto vodi k nezadostnemu zavedanju o nevarnosti in škodi, ki jo povzročajo. Po nedavnih poplavih se tako javnost kot politične sfere še bolj zavedajo, da je Evropa izpostavljena poplavam v obliki naravnih katastrof, da popolne varnosti pred poplavami ni, ter da še tako dovršeni in obsežni tehnični ukrepi ne morejo zagotoviti popolne varnosti.

Glavni vzroki poplav so naravni vodni ciklus, hidrološki režim, topografski in geološki pogoji, ki vplivajo na morfologijo reke, na kar v sedanjem času verjetno vplivajo tudi spremembe meteorologije zaradi svetovnega segrevanja ozračja. Reke so dinamični sistemi in predvsem potrebujejo dovolj prostora, da odteče vsa voda, ki se nabere iz njihovih porečij ne le v normalnih hidroloških pogojih temveč tudi v času izjemno obilnih padavin, ko se količina njihovega pretoka pomnoži.

Naplavne ravnice imajo primarni pomen pri urejanju rek in preprečevanju poplav. To so velika območja, kjer lahko propustnost prsti in zadrževalna sposobnost zemeljskega profila pomembno zmanjša višino in hitrost poplavnih valov. Istočasno pa, kot kažejo različni primeri v Evropi, omogočajo gospodarsko vzdržno gozdarstvo, pašo, turizem in nekatere druge s tem združljive dejavnosti.

Nevarnosti poplav se ni mogoče izogniti, vendar jo je mogoče obvladati in zmanjšati. Obstaja splošno soglasje, da preprečevanje poplav zahteva celovit pristop. Pri celovitem pristopu je treba upoštevati celotna porečja in ne le območja, ki jih prizadenejo poplave.

Urejanje porečij in obvladovanje nevarnosti poplav ter strategije za zmanjševanje škode, ki jo povzročajo poplave, morajo temeljiti na resnih znanstvenih raziskavah. Analizirati je treba lastnosti celotnega ekosistema rek, aluvialnih ravnin ter ostalih prispevnih površin porečja. Potrebne so poglobljene raziskave odnosov med naravnimi procesi in tistimi, ki jih povzroča človek, na območjih ob rekah in na obrobni območjih, ob vodotokih navzgor in navzdol. Prav tako je treba temeljito preučiti poznavanje meteoroloških in podnebnih vzorcev. Znanstven pristop zahteva opazovanje, kvantifikacijo, napovedovanje in modeliranje, v glavnem na podlagi naravoslovja, ki se ga je treba lotiti v zadostnem obsegu. Pomembne naloge se odpirajo na področju upravljanja informacij in podatkov. Najbolj pa je potreben standardiziran informacijski sistem.

Novi pristopi k obvladovanju tveganj povezanih z rekami in poplavami se usmerjajo k rešitvam, ki omogočajo bolj pogosto poplavljanje na območjih, kjer to povzroča kar najmanj škode. To je gospodarsko vzdržno, ker je ceneje plačati občasno škodo – pretežno na kmetijskih zemljiščih ali gozdu – kot vlagati v obsežna hidro-inženirska dela ali pokrivati mnogo večjo škodo v grajenem okolju.

Ta pristop je mogoče uveljaviti z ohranjanjem in širitvijo obstoječih naravnih vodnih zadrževalnih območij ali z obnavljanjem naravne rečne morfologije ter postavljanjem novih vodnih zadrževalnih

območij. Obe možnosti sta ekološko vzdržni. Reke morajo dobiti mnogo več prostora za širjenje, kar je mogoče doseči s širjenjem in, če je le mogoče, poglobljanjem poplavnih ravnin. Delali naj bi skupaj z naravnimi procesi in ne proti njim, kar vključuje ukrepe za sanacijo absorpcijske sposobnosti tal. Pri tem pa ne gre pozabiti, da je za take ukrepe potrebno veliko časa, ko so enkrat dogovorjeni in sprejeti.

Prostorsko načrtovanje, vključno z obema svojima podrobnejšima in izvršnima sestavinama – t.j. krajinskim in urbanističnim načrtovanjem – ima ključno vlogo pri vzdržnem urejanju porečij in preprečevanju poplav. Prvenstvena naloga prostorskega načrtovanja je usmerjati človeška naselja ter občutljive rabe prostora proč od naravnih zadrževalnih območij in predelov, kjer je večja nevarnost poplav, in s tem preprečiti največjo škodo, ko pride do poplav. To strategijo je treba uporabiti, kjerkoli je mogoče glede na zgodovinske poselitvene vzorce, ki jih ni mogoče z zmernimi stroški spremeniti ali izboljšati.

S krajinskim načrtovanjem bi morali omogočiti ohranjanje in obnavljanje naravnih rečnih strug ter vodno zadrževalnih območij – mokrih in suhih. S tem bi morali preprečiti tudi zmanjšanje sposobnosti absorpcije vode po vsem porečju, ne glede na to, ali so vzrok človeški posegi ali naravne spremembe. Na primer, z uporabo vzdržnih izsuševalnih sistemov, ki nadzorujejo vodo kolikor mogoče blizu njenega vira. Z urbanističnim načrtovanjem bi morali omogočiti zadosti prostora za reke v mestih in kompenzacijo poplavnih valov v povečanih rečnih strugah ter zagotoviti varno oblikovane obale v mestih ob morju. Prednost za urbani razvoj bi morala dobiti območja z najmanjšo stopnjo tveganja. Tudi to niso kratkoročni ukrepi in zato so druge aktivnosti enako pomembne. Predloge za posege naj bi spremljale presoje nevarnosti poplav ter izsuševanja, ustrezno obsegu in naravi posega ter tveganjem, ki so s tem povezani. Pretežno negotova in morda naraščajoča nevarnost poplav zahteva pristop, ki vključuje varnostne ukrepe. Načela vzdržnega razvoja zahtevajo, naj bi se povsod, kjer je to mogoče, izognili poplavam in jih obvladovali drugje.

Regionalne in lokalne oblasti imajo ključno vlogo ter glavno odgovornost za obvladovanje poplav in politiko prostorskega načrtovanja na svojih območjih. Ustrezni organi, pristojni za načrtovanje, bi morali ob pomoči centralnih vlad usmerjati razvoj na tak način, da bi zmanjšali tveganje na območjih, ki so bolj občutljiva na poplave.

Porečja in poplave se, ko nastanejo, raztezajo preko upravnih meja. Da bi dosegli učinkovito in vzdržno preprečevanje poplav in varstvo pred njimi, je zato nujno medregionalno, čezmejno in mednarodno sodelovanje. Nedavne poplave v Evropi so razširile zavedanje o tem problemu in kot posledica tega so se vzpostavile nove strukture za uspešno sodelovanje, pri čemer je treba omeniti, da so nekatere obstajale že pred tem.

Največji problemi evropskega sodelovanja na področju preprečevanja poplav in varstva pred njimi so vprašanja solidarnosti, vzajemnosti in vzdržnosti, ki jih ni mogoče ločevati. Škodo, ki jo utrpijo manj razvite evropske regije in revnejše prebivalstvo naše celine, kadar jih prizadenejo poplave, je zaradi pomanjkanja finančnih, materialnih in človeških virov mnogo težje odpraviti kot v razvitih območjih.

Z različnih vidikov – vključno s socialnim – je treba pri obvladovanju poplav posvetiti precejšnjo pozornost porečjem mejnih rek, zlasti tistih, ki povezujejo močno razvojno neuravnotežene regije. Tu je treba omeniti tri vrste evropskih meja: zunanje meje obrobni držav članic Sveta Evrope, nove zunanje meje razširjene Evropske unije in meje med starimi in novimi članicami Evropske unije.

Na konferenci v Wrocławu je bila poudarjena nujnost skladnega vseevropskega ukrepanja na področju celovitega obvladovanja poplav. Zaradi vloge, ki jo ima pri tem prostorsko razvojna politika, je CEMAT najprimernejši okvir za vzpostavljanje tega ukrepanja. Zato bi morali ministri na 13. zasedanju razmisliti o tem, da bi prevzeli ustrezne pobude.

2. Sinteza nacionalnih prispevkov k izvajanju Vodilnih načel

V prvi polovici leta 2003 so v državah članicah pripravili pregled izvajanja Vodilnih načel. Do konca junija je Sekretariat prejel 25 odgovorov. V nadaljevanju je predstavljena sinteza teh odgovorov, ki temelji izključno na dejstvih in izvlečkih iz odgovorov. Bolj splošni vidiki in zaključki so prikazani na koncu vsakega poglavja.

2.1. Zagotavljanje vzdržnega razvoja v skladu z osnutkom Ljubljanske deklaracije o prostorski dimenziji vzdržnega razvoja

Konferenca v Riu leta 1992 je pomembno vplivala na javne politike po vsem svetu. Zlasti v Evropi je bil pojem prostorskega razvoja postopoma vnesen v zakonodajo ter strategije, oblikovane na različnih ravneh. Agenda 21 je pomenila pomemben prispevek k spodbujanju vzdržnega razvoja na lokalni in regionalni ravni.

2.1.1. Nacionalne strategije za vzdržen razvoj

V številnih evropskih državah so v devetdesetih letih oblikovali in sprejeli nacionalne prostorsko razvojne strategije ali politike. To se je zgodilo na primer:

- v Avstriji z »Avstrijsko strategijo vzdržnega razvoja«, odobreno leta 2002;
- na Danskem z »Nacionalno strategijo vzdržnega razvoja«;
- v Španiji s »Špansko strategijo vzdržnega razvoja« (EEDS);
- v Franciji z »Nacionalno strategijo vzdržnega razvoja«;
- v Moldaviji s celovito nacionalno strategijo vzdržnega razvoja »Moldavija 21«, ki opredeljuje glavne cilje in usmeritve za reformo celotnega spektra dejavnosti vključno s prostorskim načrtovanjem.

Te nacionalne strategije so precej obsežne. Pozornost posvečajo tako prostorskim vidikom kot številnim drugim vidikom prostorskih politik.

2.1.2. Prispevek nacionalnih politik prostorskega načrtovanja k vzdržnemu razvoju

Posebno vlogo politik prostorskega razvoja in načrtovanja kot orodja za uveljavljanje vzdržnega razvoja pospešujejo drugi instrumenti in postopki, ki lahko obstajajo hkrati z nacionalnimi strategijami vzdržnega razvoja in jih dopolnjujejo:

a) Državne zakonodaje s področja prostorskega načrtovanja

Na prvem mestu je treba omeniti zakonodaje o prostorskem načrtovanju na državni ravni. V zadnjih letih so se spremenili številni zakoni o prostorskem načrtovanju, da bi vključili cilje (ali duh) vzdržnega razvoja kakor tudi s tem povezana določila za njegovo uveljavitev. Omenimo lahko naslednje primere:

- pred kratkim sprejeti Zakon o prostorskem načrtovanju Bosne in Hercegovine zagotavlja načrtovano upravljanje, rabo in varstvo prostora kot posebno dragocene in omejene dobrine;
- v Bolgariji Zakon o regionalnem razvoju (sprejet leta 1999) ter Zakon o prostorskem načrtovanju (sprejet leta 2001) spodbujata vzdržen in skladen razvoj tega ozemlja;
- na Hrvaškem Zakon o urejanju prostora vsebuje cilje, ki se med drugim nanašajo tudi na načrtovanje vzdržnega razvoja, racionalno rabo in varstvo prostora;
- na Češkem so pripravili Zakon o gradnji, ki pospešuje načelo vzdržnega razvoja kot ravnotežja med njegovimi gospodarskimi, socialnimi in okoljskimi sestavinami;
- na Danskem Zakon o načrtovanju zagotavlja, da celovito načrtovanje sintezno obravnava interese družbe glede rabe prostora ter prispeva k varovanju narave in okolja v državi tako, da je zagotovljen vzdržen razvoj družbe ob upoštevanju življenjskih pogojev prebivalcev ter varstva prosto živečih živali in rastlinstva;
- na Finskem so leta 2000 sprejeli Zakon o namenski rabi prostora in gradnji, ki vsebuje določila za pripravo Nacionalnih smernic za namensko rabo prostora (glej v nadaljevanju) na podlagi načela vzdržnega razvoja;
- v Franciji načelo vzdržnega razvoja vsebuje že naslov »Državni zakon o vzdržnem načrtovanju in razvoju ozemlja«;
- v Nemčiji Federalni zakon o prostorskem načrtovanju, ki je bil v veliki meri dopolnjen leta 1998, v prvem odstavku obravnava vzdržni razvoj;
- na Irskem je v skladu z Zakonom o načrtovanju in razvoju 2000 zbirni akt uvedel značilnosti vzdržnega razvoja v načrtovanje rabe prostora na Irskem;

- v Romuniji Državni zakon o regionalnem in urbanističnem načrtovanju kakor tudi zakoni, ki uveljavljajo Nacionalni razvojni plan kažejo duh vzdržnega razvoja in prispevajo k njegovemu izvajanju;
- v Ruski federaciji je načelo vzdržnega razvoja uradno predpisano v 1. členu Pravilnika o urbanističnem načrtovanju RF, kjer je opredeljeno kot »Razvoj območij in skupnosti s pomočjo urbanističnih aktivnosti, usmerjenih v zagotavljanje ugodnih življenjskih pogojev za prebivalstvo vključno z omejevanjem negativnih vplivov na okolje, ki jih povzročajo gospodarske in druge dejavnosti ter racionalno rabo prostora v interesu sedanjih in prihodnjih generacij«;
- v Sloveniji je namen novega Zakona o urejanju prostora (sprejetega leta 2002) zagotoviti vzdržen prostorski razvoj;
- v »Nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji« Zakon o prostorskem in urbanističnem načrtovanju opredeljuje osnovno vlogo sistema prostorskega načrtovanja kot urejanje prostora države z namenom zagotoviti pogoje za upravljanje, varstvo in urejanje prostora kot posebej dragocene in omejene nacionalne dobrine. Istočasno se s tem ustvarjajo pogoji za družbeni in ekonomski razvoj, varstvo okolja ter racionalno izkoriščanje naravnih virov.

b) Nove vrste prostorskega načrtovanja na državni ravni

Politike prostorskega načrtovanja in razvoja bolj ali manj prispevajo k vzdržnemu razvoju s pripravo novih vrst načrtov in prostorskih aktov na državni ravni. Ti načrti in programi imajo običajno daljnosežen in vsestranski značaj, njihov namen pa je spodbuditi strateške pristope:

- v Armeniji so leta 2002 z uredbo sprejeli nov državni program, imenovan »Projekt splošnega razvoja«. To je analitičen, stalno delujoč in občasno ažuriran programski dokument, ki nakazuje splošne usmeritve državne politike na področju prostorskega razvoja z namenom opredeliti osnovne usmeritve prostorskega razvoja in prispevati k uravnoteženemu razvoju celotnega ozemlja skupaj z ustvarjanjem ugodnega življenjskega okolja, zagotavljanjem predpogojev za vzdržen razvoj naselij ter naravne in kulturne dediščine;
- avstrijsko Zasnovo prostorskega razvoja so revidirali leta 2001. Med drugim spodbuja vzdržno rabo naravnih virov, uravnotežen regionalni razvoj ter socialno integracijo;
- v Bosni in Hercegovini Prostorski plan federacije za obdobje 2003-2023 določa dolgoročne cilje in ukrepe prostorskega razvoja v skladu z načrtovanim vzdržnim razvojem ter obveznostjo, da se uskladijo gospodarski, družbeni in ekološki vidiki, Ob upoštevanju naravnih, kulturnih oz. zgodovinskih in krajinskih vrednot Prostorski plan federacije opredeljuje temeljna načela prostorske organizacije, namen prostorskega razvoja, varstvo, rabo in namen prostora. Izvajanje Prostorskega plana bo kontrolirano vsaki dve leti, ko bodo narejeni popravki v sistemu izvajanja plana;
- v Bolgariji je treba na podlagi Zakona o prostorskem razvoju in načrtovanju (2001) pripraviti Nacionalni program za prostorsko načrtovanje. V celoti bo temeljil na načelih vzdržnega razvoja. Skušali bodo doseči soodvisnost z Nacionalnim planom gospodarskega razvoja;
- na Hrvaškem so prostorski akti sprejeti na državni ravni: Državna strategija urejanja prostora, Program prostorskega načrtovanja in dvoletni Akcijski načrt za sanacijo prostora. Ti trije dokumenti, ki izhajajo iz Zakona o urejanju prostora, upoštevajo načelo vzdržnosti;
- na Češkem bo politiko prostorskega razvoja kot dokument na državni ravni pripravilo Ministrstvo za regionalni razvoj in odobrila vlada. Razmišljajo o imenovanju »Vladnega sveta za vzdržni razvoj«;
- na Danskem je bilo maja 2003 objavljeno vladno poročilo o državnem načrtovanju »Uravnotežen razvoj na Danskem – Kaj je treba storiti?« S prostorskim načrtovanjem naj bi zagotovili, da bi prednostne naloge, opredeljene v poročilu, prispevale k izboljšanju kakovosti prostora v mestih in na podeželju ter spodbujale regionalni razvoj, kar naj bi izvedli v skladu z Vladno strategijo vzdržnega razvoja;
- novembra 2002 je finska vlada določila prve Državne smernice za namensko rabo prostora. To je pravno zavezujoč planski instrument. Smernice opredeljujejo vprašanja, ki so pomembna v državnem in mednarodnem merilu, ter spodbujajo vzdržen razvoj. Drugi glavni cilj je pravilen odziv na glavne izzive glede rabe prostora;

- v Nemčiji so predmet vzdržnega prostorskega razvoja že od nekdaj stalno vključevali v snovanje državnih predpisov za urejanje prostora. Medtem ko je federalna raven pristojna le za določanje okvira, so dežele (Länder) pristojne za regionalno načrtovanje in razvoj ob sodelovanju regij in občin;
- na Madžarskem so tako v Državni zasnovi prostorskega razvoja kot v Državnem prostorskem planu upoštevana načela vzdržnega razvoja. Državna zasnova prostorskega razvoja (sprejeta leta 1998) vzpostavlja temeljne smeri in cilje regionalnega razvoja ter zagotavlja okvir regijam, okrajem in mikro-regijam za izdelavo njihovih lastnih razvojnih zasnov in programov. Državni prostorski plan (sprejet leta 2003) je zasnovan tako, da opredeljuje dolgoročno prostorsko strukturo države (prometna in komunalna omrežja, urbanizirana, kmetijska in naravna območja), da ponuja celovito pravno ureditev za namensko rabo prostora in za ohranjanje naravnih virov ter zagotavlja splošne tehnične in ekološke pogoje za razvoj;
- na Irskem je bila pred kratkim sprejeta Državna prostorska strategija. Strategija je dvajsetletni planski okvir, zasnovan z namenom zagotoviti, da bo vsak del države dosegel svoj polni potencial. Strategija očrtuje, kako bo okrepljeno omrežje večjih in manjših mest skupaj s podeželskimi občinami in njihovi viri mobilizirano in dopolnjeno z ustrezno družbeno in fizično infrastrukturo, da bi ustvarili bolj uravnotežen razvoj po vsej državi;
- v Luksemburgu so marca 2003 sprejeli Programme directeur. Ta program določa prednostne cilje za prostorsko načrtovanje kakor tudi ukrepe, potrebne za njegovo izvedbo. Načelo vzdržnosti je upoštevano na tak način, da je mogoče Programme directeur šteti kot dopolnilo državnemu planu vzdržnega razvoja;
- na Malti nastaja nov Strukturni plan, ki je trenutno v postopku revizije. Njegov namen je izboljšati kakovost življenja na malteških otokih s pomočjo družbenega in gospodarskega razvoja ter upravljanja okolja v okviru vzdržnega razvoja vključno z njegovimi ključnimi sestavinami: gospodarsko, okoljsko, družbeno in kulturno vzdržnostjo;
- na Nizozemskem so glavna načela in smernice za državno srednjeročno in dolgoročno politiko urejanja prostora predpisana v Listini o nacionalni politiki urejanja prostora. Sedanja Peta listina o nacionalni politiki urejanja prostora posveča veliko pozornost načelu vzdržnosti;
- v Romuniji so pričeli z izdelavo Državnega plana za prostorsko načrtovanje že leta 1992. Ta plan je zasnovan kot vrsta pravnih aktov, ki temeljijo na prožnem pristopu. Do zdaj so pripravili in odobrili pet tematskih poglavij (promet, vode, zavarovana območja, omrežje naselij in območja, ki jih ogrožajo naravne nevarnosti). Vsa temeljijo na načelu vzdržnega razvoja;
- v Ruski federaciji se izraz vzdržni razvoj sicer še bolj redko uporablja, vendar pa Splošni plan poselitve, ki je temeljni dokument, v katerem so orisane smernice za vse prostorske dejavnosti v državi, izraža duh, ki ustreza duhu vzdržnega razvoja;
- v Sloveniji bodo prizadevanja za zagotavljanje vzdržnega prostorskega razvoja najbolj jasno izražena v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije, ki predstavlja osnovni državni akt za usmerjanje prostorskega razvoja;
- v »Nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji« Ministrstvo za okolje in prostor pripravlja enotno državno strategijo prostorskega razvoja (Prostorski plan RM). Poleg tega je v pripravi vrsta tematskih sektorskih planov. V teh planih upoštevajo načela vzdržnega razvoja;
- v Angliji vlada izdaja državna Opombe za usmerjanje politike planiranja (Planning Policy Guidance notes (PPGs)) v pomoč lokalnim oblastem pri sestavljanju njihovih razvojnih načrtov. Še zlasti se različne sestavine vzdržnega razvoja odražajo v PPG1, ki določa načela, ki podpirajo sedanji sistem.

2.1.3. Vloga politik prostorskega načrtovanja in razvoja na regionalni in lokalni ravni pri zagotavljanju vzdržnega razvoja

V evropskih državah so za spodbujanje vzdržnega razvoja na regionalni in lokalni ravni oblikovali številne pobude Agenda 21. Poleg tega imajo glavno vlogo pri spodbujanju vzdržnega razvoja politike prostorskega načrtovanja in razvoja na regionalni in lokalni ravni.

a) Regionalna raven

Regionalna raven je zlasti pomembna v državah s federalno ali močno decentralizirano strukturo:

- v valonski regiji (Belgija) Regionalni načrt prostorskega razvoja (SDER) prispeva k različnim vidikom vzdržnega razvoja (obvladovanje rasti urbanizacije, partnerski odnosi med mesti in podeželjem, sanacija zapuščenih lokacij, izboljšanje kakovosti življenja in zagotavljanje osnovnih storitev, pospeševanje gospodarskih dejavnosti, izboljšanje dostopnosti, itd.);
- v Nemčiji so Länder (dežele) pristojne za prostorski razvoj njihovem ozemlju. Spodbujajo vzdržen razvoj z regionalnimi prostorskimi akti, prostorsko planskimi in razvojnimi načrti ter programi in gradbenimi predpisi;
- na Norveškem je 19 okrajev na splošno odgovornih za celovito načrtovanje na svojem območju z namenom usklajevanja glavnih ciljev in dejavnosti v okraju na podlagi vzdržnega razvoja;
- v Ruski federaciji so nekatere ruske regije že vključile načelo vzdržnega razvoja v svoje razvojne zasnove, ali pa to načelo uporabile kot napotek;
- v Španiji je prostorsko načrtovanje funkcija, ki je zaupana regijam. Vse regije so prevzele to pristojnost s polnimi pooblastili v vseh treh vejah oblasti: zakonodajni, regulativni in izvršilni. Ustava ne vsebuje natančne opredelitve prostorskega načrtovanja; njegovo oblikovanje prepušča volji regij (Zakoni o avtonomiji) v mejah, ki izhajajo iz delitve odgovornosti med državo in regijami. V vsakem primeru je pomen podoben konceptu, ki ga podaja Evropska listina o regionalnem in prostorskem načrtovanju Sveta Evrope. Nekateri vidiki Vodilnih načel so poudarjeni tudi v prostorsko razvojnih dejavnostih regij zaradi njihovega prispevka k oblikovanju novega okvira prostorskega načrtovanja v skladu z zahtevo po vzdržnosti;
- v Švici imajo kantoni obširna zakonska pooblastila pri prostorskem načrtovanju. V kantonih oblikujejo Plan directeur, v katerem morajo biti upoštevane določbe federalnega zakona o prostorskem načrtovanju, v katerih se pretežno odraža načelo vzdržnosti;
- v Walesu (VB) ima v skladu z Zakonom o valižanski vladi (1998) Državni zbor posebne dolžnosti glede vzdržnega razvoja. Državni zbor Walesa se je odločil, da pripravijo prostorski načrt, ki bo pokrival vso deželo. V tem načrtu bo izražena zakonska dolžnost Državnega zbora v zvezi z vzdržnim razvojem.

Tudi v državah, ki so zgodovinsko manj decentralizirane, vzdržnost spodbujajo z prostorsko urejevalnimi dejavnostmi na regionalni ravni:

- v Armeniji je osnova za regionalno urbano ekologijo v regionalnem načrtovanju posameznih regij (marzes ali skupin marzes). Pri tem so upoštevani kompleksni vzajemni učinki narave in družbe, pokriva pa ne le urbana naselja in njihova vplivna območja temveč tudi podeželska območja in območja za rekreacijo;
- v Bosni in Hercegovini morajo v vseh desetih kantonih narediti svoje prostorske načrte, pri čemer prevzamejo in izpopolnijo planske odločitve iz Prostorskega plana federacije v skladu z vzdržnim razvojem in predpisom, da naj bi uravnotežili gospodarske, družbene in ekološke sestavine;
- v Bolgariji imajo regionalne oblasti zakonodajna pooblastila na področju izvajanje politike urejanja prostora, ki zagotavlja vzdržnost državnega ozemlja;
- na Danskem izdeluje regionalne načrte 12 organov oblasti pristojnih za regionalno načrtovanje, ki morajo spoštovati določbe Zakona o državnem načrtovanju. S tem spodbujajo celostne pristope in vzdržnost;

- na Finskem je regionalno načrtovanje, zlasti načrt namenske rabe prostora, primarna oblika načrtovanja za konkretizacijo Nacionalnih smernic za namensko rabo prostora. Na regionalni ravni se te smernice lahko uskladijo z regionalnimi kakor tudi lokalnimi cilji;
- v Luksemburgu je čutiti potrebo po ustvarjanju vmesne planske ravni med državno in občinsko. Regionalni prostorski načrt izdelujejo medobčinska telesa. Ta načrt združuje možnosti, opredeljene na državni ravni (državni prostorski program, sektorske načrte). Pristop združevanja na regionalni ravni obeta, da bodo v prihodnjih zasnovah prostorskega razvoja v Luksemburgu dali prednost vzdržnosti;
- na Nizozemskem regionalni plan, najpomembnejši instrument, ki je na voljo deželnim oblastem za predstavitev njihove politike urejanja prostora, odseva državno filozofijo načrtovanja, ki temelji na načelu vzdržnosti;
- v Franciji regionalne oblasti pripravljajo Program regionalnega planiranja in razvoja (SRADT) v skladu z določbami državnih zakonov o vzdržnem urejanju in razvoju prostora;
- na Norveškem pripravljajo celostno načrtovanje na ravni okrajev, ki morajo usklajevati tudi državne politike na tej ravni;
- v Angliji bodo obstoječe Smernice za regionalno načrtovanje nadomestile z zakonom predpisane Regionalne prostorske strategije (RSS). Strategija neke regije določa široko razvojno strategijo za obdobje 15 do 20 let in natančno načrtuje njen prispevek k vzdržnemu razvoju naroda.

b) Podregionalna in lokalna raven

Prav tako pomemben je prispevek načrtovanja na podregionalni in lokalni ravni k vzdržnemu razvoju. Napredek se običajno doseže s premikom politike od čistega nadzora nad rabo prostora k bolj celostnim strategijam:

- v Armeniji trenutno oblikujejo novo generacijo lokacijskih načrtov. V zadnjih letih so izvedli eksperimentalne projekte v petih občinah. Omenjajo težave v zvezi s resnimi kršitvami predpisov o razvoju naselij;
- v valonski regiji (Belgija) so pred kratkim (1997, 2002) spremenili predpis, ki se nanaša na načrte rabe prostora (Plans de secteur), tako da zdaj vključuje določbe, ki so usmerjene k večji vzdržnosti;
- v Bolgariji je načelo vzdržnosti upoštevano v številnih splošnih prostorskih načrtih, ki jih trenutno pripravljajo za velika mesta (Sofia, Plovdiv, Varna). Drugi element, ki bo verjetno prispeval k večji vzdržnosti na lokalni ravni je obveznost vsakoletnega nadzora nad izvajanjem splošnega prostorskega načrta;
- na Hrvaškem regionalne prostorske načrte, ki imajo vsestranski značaj, uporabljajo kot osnovo za pripravo nove generacije prostorskih načrtov za mesta in občine;
- nove pristope k lokalnemu razvoju je mogoče opaziti tudi na Češkem, kjer se občine prostovoljno povezujejo v mikroregije in v njihovem okviru rešujejo vprašanja načrtovanja, razvoja in vlaganj;
- na Danskem v prvi polovici volilnega obdobja vsak občinski svet objavi politično strategijo za občinsko načrtovanje in določi obseg, do katerega naj bi občinski načrt spremenili;
- na Finskem lokalni plani pridobijo pomen s konkretizacijo Nacionalnih smernic za namensko rabo prostora in regionalnega načrta namenske rabe prostora na lokalni ravni;
- v Nemčiji imajo občine veliko samostojnost in odgovornost pri načrtovanju svojega prostora ob upoštevanju ciljev drugih ravni načrtovanja, ki jih oblikujejo s sodelovanjem vseh partnerjev z vseh ravni. Pogost prihaja do nasprotij interesov med osnovnimi idejami posameznih dežel (Länder) in razvojnimi zasnovami občin. V devetdesetih je v nekaterih deželah prišlo do nove razprave in sicer o novih oblikah regionalnega sodelovanja med mesti in zaledjem;
- v Moldaviji se zavzemajo, da bi lokalno prostorsko načrtovanje imelo interdisciplinaren in celosten značaj, kar bi prispevalo k vzdržnosti;
- v Švici pripravljajo novo politiko o urbanih naseljih, ki bo imela bolj celosten in enoten značaj;

– v Angliji v predlogu Zakona o načrtovanju in obveznem odkupu zemljišč predlagajo, da bi nadomestili različne vrste sedanjih razvojnih načrtov na lokalni ravni z eno samo obliko načrta, ki bo poznana kot Lokalni razvojni okvir (LDF). Lokalni razvojni okviri bodo prostorski v tem smislu, da ni potrebno, da bi bile politike, ki jih vsebujejo, izražene popolnoma ali neposredno z izrazi za namensko rabo prostora. Nujno pa je, da so skladni z Regionalnimi prostorskimi strategijami kakor tudi z Lokalnimi razvojnimi okviri sosednjih lokalnih oblasti, s katerimi se dopolnjujejo, da bi zagotovili napredovanje proti ciljem vzdržnega prostorskega razvoja.

2.1.4. Prispevek transnacionalnega in čezmejnega prostorskega načrtovanja k vzdržnemu razvoju

Transnacionalno in čezmejno sodelovanje kot dejavnik vzdržnosti pridobiva na področju prostorskega načrtovanja dobiva vse večji pomen. Ta napredek je bil omenjen v velikem številu nacionalnih poročil (Bolgarija, Hrvaška, Finska, Francija, Nemčija, Luksemburg, Moldavija, Norveška, Romunija, Slovenija, "Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija" itd.).

Čezmejno in transnacionalno sodelovanje izkorišča ugodnosti finančne podpore EU (INTERREG, PHARE, TACIS, ESPON).

Zlasti zanimiv vidik zadeva transnacionalne pilotne projekte, katerih cilj je izvajati Vodilna načela ter prispevati k vzdržnosti v prostorskem razvoju. Pod pokroviteljstvom Sveta Evrope je cilj nemško-ruskega sodelovanja zagotavljanje podpore in šolanja dvema ruskima regijama (Moskovsko in Leningrajsko okrožje) pri vzpostavljanju struktur vzdržnega regionalnega načrtovanja. Doslej je bilo to sodelovanje uspešno. Pod pokroviteljstvom Sveta Evrope se je začelo tudi transnacionalno sodelovanje v dolini reke Tise, v katero je vključenih 6 držav.

V številnih državah so oblikovali državne strategije vzdržnega razvoja. So precej splošne in vprašanja v zvezi z urejanjem prostora so le del obravnavane problematike. Kar pogosto so te državne strategije pripravila ministrstva, pristojna za okolje.

Spodbujanje vzdržnega razvoja s politikami prostorskega načrtovanja in razvoja ima na splošno bolj dolgoročen in strukturni značaj. V številnih državah je bil v zadnjih letih cilj vzdržnega razvoja uveden v zakonodajo na področju urejanja prostora. Opaziti je mogoče, da se je to zgodilo precej pogosto v državah srednje in vzhodne Evrope, kjer so moderno prostorsko zakonodajo sprejemali v devetdesetih letih. Poleg tega so številne zahodnoevropske države dopolnile svojo prostorsko zakonodajo z uvedbo cilja doseči vzdržen razvoj. Uvedba vzdržnega razvoja v prostorsko načrtovanje spremlja nastanek novih vrst načrtov, zlasti na državni ravni, pri čemer so ti načrti dolgoročne narave in se medsebojno dopolnjujejo ter spodbujajo strateške pristope. Za te pristope, ki se pojavljajo v enaki meri tako v zahodni kot srednji in vzhodni Evropi, je značilna boljša povezanost prostorskega načrtovanja z regionalno politiko in varstvom okolja kakor tudi upoštevanje prostorske dimenzije sektorskih politik.

Podoben razvoj je mogoče opazovati v prostorsko načrtovalnih dejavnostih na regionalni ravni, zlasti – čeprav ne izključno – v državah s federalno ali močno decentralizirano strukturo. V številnih državah srednje in vzhodne Evrope je regionalno raven treba še okrepiti, kar je pogoj za učinkovit vpliv prostorsko urejevalnih politik na vzdržen razvoj.

Na lokalni ravni se v številnih državah razvija pomembna dinamika, ki teži od strogo namenske rabe prostora k bolj zapletenim oz. prefinjenim razvojnim strategijam vzdržne narave. Pobude Agende 21 so imele pomemben vpliv na ta razvoj. Oblikujejo se tudi bolj funkcionalni pristopi na ravni urbanih naselij.

2.2. Izvajanje Vodilnih načel (VN-CEMAT)

Na splošni razvoj prostorskega načrtovanja v Evropi proti večjemu prispevku k vzdržnemu razvoju v veliki meri vpliva sprejetje Vodilnih načel v državah članicah. V državah članicah EU so v tem razvoju imele pomembno vlogo tudi Evropske prostorske razvojne perspektive.

V nadaljevanju sledi bolj podrobno obravnavano izvajanje Vodilnih načel v državah članicah Sveta Evrope.

2.2.1. Izvajanje vsebinskih vidikov Vodilnih načel

a) Spodbujanje ozemeljske kohezije s pomočjo bolj uravnoteženega družbeno-ekonomskega razvoja regij in izboljšane konkurenčnosti

- V Avstriji poskušajo z "Avstrijsko prostorsko razvojno zasnovo 2001" pospeševati Avstrijo kot poslovno lokacijo v Evropi;
- v valonski regiji (Belgija) je cilj Regionalnega načrta prostorskega razvoja (SDER) strukturno okrepiti šibkejše regije, zlasti tiste s starimi industrijskimi panogami;
- v Bosni in Hercegovini bo Prostorski plan podprl proces policentričnega prostorskega razvoja, ki se je že začel, dal poudarek razvoju regij (makroregij, mikroregij) ter podprl napredek nerazvitih regij. Vsaka regija (kanton) bo pripravila svoj lasten regionalni razvoj v skladu z nacionalnimi cilji;
- v Bolgariji je eden glavnih ciljev Zakona o regionalnem razvoju iz leta 1990 spodbujanje ozemeljske kohezije s pomočjo družbeno-ekonomskega razvoja. Ta zakon spodbuja razvoj območij, ki se spopadajo s posebnimi problemi: goratih območij, podeželja, obmejnih območij in območij, ki gospodarsko nazadujejo;
- na Hrvaškem osnovna načela urejanja prostora vključujejo med drugim enoten gospodarski, družbeni in kulturni razvoj državnega ozemlja ob posebni skrbi za in razvoju regionalnih prostorskih posebnosti. Poseben cilj prostorskega načrtovanja je obnova in razvoj območij, ki jih je prizadela vojna;
- na Češkem so leta 2000 sprejeli zakon o podpiranju regionalnega razvoja in na podlagi tega zakona dobivajo pomoč slabo razvita in strukturno prikrajšana območja. Izdelan je bil dokument z naslovom »Strategija regionalnega razvoja« za celotno ozemlje države, ki zagotavlja povezavo z regionalnimi strategijami;
- na Danskem je Državno plansko poročilo osredotočeno na uravnotežen razvoj države in predpisuje, da morajo biti ljudem zagotovljeni dobri in za vse enakovredni življenjski pogoji, ne glede na to, kje na Danskem živijo. Vlada poskuša zagotoviti, da bi regionalni razvoj vodil k zmanjševanju neenakosti pri oskrbi s storitvami, zaposlovanju in gospodarskih pogojih v danskih regijah;
- na Finskem se Državne smernice za namensko rabo prostora zavzemajo za dobro delujočo regionalno strukturo in si prizadevajo podpirati uravnotežen razvoj regij z izkoriščanjem obstoječih struktur in lastne moči posameznih območij;
- v Franciji nacionalna regionalna politika spodbuja razvoj omejenega števila velikih regionalnih žarišč, ki bi lahko preprečevali rast pariškega območja ter potegnili razvoj v svoje lastne regije. Namesto enakomernega razporejanja regionalnih pobud na problemska območja sedanja politika podpira strukturne/ projekte, ki izvirajo iz regionalne ali lokalne ravni;
- v Nemčiji se Zvezni zakon o prostorskem načrtovanju zavzema za enakovredne življenjske in delovne pogoje v vseh regijah. Obstaja skupna regionalna politika, ki so jo opredelili skupno zvezna vlada in Länder;
- na Madžarskem so Vodilna načela služila kot vodilo pri pripravi Državne zasnove prostorskega razvoja in Državnega prostorskega plana. Državna razvojna zasnova določa temeljne cilje regionalnega razvoja in zagotavlja okvir, v katerem lahko regije, okraji in mikroregije izdelajo svoje lastne razvojne zasnove in programe;
- na Irskem Državna prostorska strategija vključuje prostorsko planski okvir, ki bo podpiral uravnotežen razvoj;
- v Luksemburgu, tako državni Plan directeur kakor tudi sektorski programi prispevajo z ozemeljski koheziji in jo podpirajo. Enotna zasnova z naslovom »Promet in regionalno načrtovanje«, ki je v pripravi, bo imela pomembno vlogo pri bolj uravnoteženem razvoju;
- na Malti se v Strukturnem planu lotevajo prostorskih zahtev družbenega in gospodarskega razvoja

- na državni ravni. Načrt spodbuja celosten pristop, ki priznava pomen ozemeljske raznolikosti. Ta pristop zagotavlja boljšo ozemeljsko kohezijo in uravnotežen družbeno-ekonomski razvoj;
- na Norveškem si vlada prizadeva zmanjšati razlike med regijami v gospodarskem in družbenem razvoju. Vodi več programov, s katerimi naj bi vzdrževali obstoječe vzorce poselitve, gospodarsko rast in za življenje sposobne krajevne skupnosti v vseh delih države. Okraj Finnmark in severni del okraja Troms sestavljata posebno območje, kjer veljajo posebne ugodnosti za posameznike in podjetja;
 - v Romuniji je pravilno izvajanje Vodilnih načel, kolikor zadeva ozemeljsko kohezijo in konkurenčnost, odvisno od dobre povezave med prostorsko razvojnim načrti in regionalno razvojno politiko. Dober primer medsektorskega sodelovanja je izvajanje evropskih programov SAPARD in ISPA;
 - v Ruski federaciji Splošni plan poselitve obravnava razlike med ruskimi regijami v demografskem, družbenem, ekonomskem in ekološkem pogledu in njihovo ozadje, ki ga predstavlja obdobje tranzicije (propad planskega gospodarstva, geopolitične in politične spremembe, preseljevanje in geografski premiki materialne proizvodnje);
 - v Sloveniji bolj uravnotežen razvoj spodbujajo s pomočjo bolj policentričnega prostorskega in urbanega razvoja. Posebno pozornost posvečajo obmejnim območjem;
 - španska Strategija prostorskega razvoja poudarja utrjevanje bolj uravnotežene ozemeljske strukture in dinamike. To pomeni med drugim vzdrževanje in izboljševanje kakovosti in privlačnosti najšibkejših območij (občutljiva podeželska območja, periferna območja);
 - v Švici Državne smernice za organizacijo švicarskega ozemlja med drugim obravnavajo zadeve, ki se nanašajo na konkuriranje pri pridobivanju poslovnih lokacij, na regionalna neskladja in nacionalno kohezijo. Državno regionalno politiko trenutno revidirajo, da bi spodbudili več inovacijskega in poslovnega duha v regijah;
 - v "Nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji" je eno od osnovnih načel pri prostorskem načrtovanju enoten gospodarski, družbeni in kulturni razvoj države ob posebni skrbi za regionalne posebnosti v prostoru in njihov razvoj.

Glavno vprašanje na tem področju je odnos med cilji prostorskega načrtovanja in cilji regionalne politike. V večini držav je politika teh dveh področij pri javni upravi v pristojnosti različnih ministrstev. V številnih državah je opaziti približevanje ciljev in to dejstvo bi moralo prispevati k močnejši ozemeljski koheziji. Potrebno je še močnejše medsebojno dopolnjevanje in vzajemno delovanje ustreznih instrumentov in ukrepov, uporabljenih za doseganje skupnih ciljev. Je pa tudi res, da v nekaterih državah še ni v celoti zagotovljena skladnost med politikami javne uprave za obe področji.

b) Spodbujanje razvoja, ki je posledica urbanih funkcij in izboljšanje odnosov med mestom in podeželjem

- V Armeniji z novim Projektom splošnega razvoja spodbujajo uravnotežen razvoj sistema poselitve;
- Avstrijska Prostorsko razvojna zasnova 2001 se zavzema za dinamičen razvoj urbanih območij in izpostavlja potrebo po usmerjanju;
- v valonski regiji (Belgija) Regionalni načrt prostorskega razvoja (SDER) vsebuje različne ukrepe v zvezi z urbaniimi naselji. Zavzema se za razvoj urbanih sistemov, urbanih funkcij in omrežij velikih in manjših mest. Prednost daje zadrževanju širjenja mest kakor tudi razvoju partnerskih odnosov med mesti in podeželjem;
- v Bosni in Hercegovini bodo s Prostorskim planom zagotovili boljše povezave med mestnimi in podeželskimi območji, zlasti s pomočjo načrtovanja in izboljšanja obstoječe prometne infrastrukture. Poleg tega bo v prostorskih načrtih za določena območja zagotovljena možnost za rast dejavnosti na podeželju z razvojem turizma, tradicionalnih obrti, oživljanjem značilne podeželske arhitekture in ustvarjanjem novih delovnih mest;
- v Bolgariji so v pripravi številni splošni planski programi za velika mesta, v katerih se upoštevajo priporočila Vodilnih načel;

- na Cipru so v Poročilu o politiki za podeželje opredeljena območja za lokacijo dejavnosti za večino mestnih naselij in skupnosti ter območja izjemne naravne ali okoljske vrednosti. Poročilo opredeljuje tudi okvir lokalnih politik za široko vrsto različnih posegov, vključno z rabo prostora za stanovanjske, poslovne, turistične, industrijske in kmetijske namene;
- na Češkem zaradi gostote poselitve, razvite infrastrukture in dobre prometne dostopnosti razlike med mesti in podeželjem ne predstavljajo večjega problema. V pogojih tržnega gospodarstva se razlike med različnimi regijami sicer povečujejo, vendar ne drastično;
- na Danskem se z Nacionalno strategijo vzdržnega razvoja zavzemajo, da bi morala mesta zagotavljati okvir za nadaljnjo rast in predvideti privlačne lokacije za nova podjetja. Glede družbenega življenja, zgradb in infrastrukture je treba mesta organizirati tako, da se bo znatno zmanjšalo izrabljanje virov ter vplivi na okolje. Rast mest je treba obravnavati skupaj s podeželjem, tako da bi vsi predeli Danske postali stvarna in privlačna razvojna območja. Največji razvoj v podeželskih območjih je pričakovati v obliki širjenja mest in vasi;
- na Finskem v Državnih smernicah za namensko rabo prostora predlagajo, da naj bi razvijali urbana območja kot uravnotežene enote ter mestna središča kot območja za raznovrstne storitve, življenje in rekreacijo ter spodbujali razvoj omrežij vasi ter raznolikost podjetništva, industrije in drugih dejavnosti na podeželju;
- v Franciji je poleg spodbujanja omejenega števila že omenjenih regionalnih gospodarskih žarišč prednostna naloga države razviti medobčinsko sodelovanje na ravni strnjenih naselij in na podeželju. Pri tem naj bi dajali prednost policentričnemu razvoju ter krepili funkcije in konkurenčnost urbanih naselij;
- v Nemčiji ima policentričen razvoj naselij že dolgo tradicijo. V devetdesetih letih je v nekaterih deželah prišlo do novih razprav glede novih oblik regionalnega sodelovanja v odnosih med mesti in njihovim zaledjem;
- na Madžarskem so nacionalni cilji politike urejanja prostora usmerjeni v zmanjšanje prekomerne centralizacije območja prestolnice Budimpešte in razvoj regionalnih središč. Poleg tega bi bilo treba ustvariti tehnične pogoje za povezave med naselji ter možnosti za sodelovanje;
- na Irskem državna Prostorska strategija spodbuja enotno omrežje vstopnih mest in vozlišč oz. središč, drugih mest, vasi in podeželskih območij, ki se bodo dopolnjevala in črpala moč drug od drugega na poti proti uravnoteženemu razvoju urbanih in podeželskih območij, na katera vplivajo, ter podprla bolj uravnotežene razvojne vzorce v nacionalnem merilu;
- na Malti je cilj Strukturnega plana zagotoviti prostor za urbani razvoj v obstoječih in načrtovanih urbanih območjih, da bi zadržali širjenje naselij in kolikor mogoče zmanjšali nasprotja med različnimi rabami prostora v urbanih območjih. S tem naj bi zagotovili izboljšanje življenjskih in delovnih pogojev v krajevnih skupnostih. S tem v zvezi so se v procesu revizije Strukturnega plana lotili vprašanj, ki so povezana z ustvarjanjem boljših sosesk, razvojem celostnih prometnih strategij, spodbujanjem ustreznega gospodarskega razvoja v zgodovinskih mestnih središčih, spodbujanjem zagotavljanja družbene infrastrukture na primernih lokacijah ter izboljševanjem ključnih področij zaposlovanja. Podeželje in urbana območja postajajo vse bolj odvisna drug od drugega, zlasti glede na raznolikost funkcij, ki jih imajo podeželska območja ter možnosti v zvezi z raznolikostjo dejavnosti v kmetijstvu. Možnosti, ki se ponujajo podeželju, vključujejo izboljšanje prihodka kmetov ter boljšo sposobnost kmetijstva za rast in razvoj. Ta strategija podpira tudi okolju prijazen kmečki turizem, katerega posledica bi lahko bila sanacija in ohranjanje podeželske dediščine;
- na Norveškem oblikujejo ukrepe za oživljanje propadajočih naselij ter zadrževanje porabe zemljišč. V svojem poročilu z naslovom »Izboljšanje mestnega okolja« bo vlada spodbudila in podprla razvoj, ki zagotavlja kakovost življenja v večjih in manjših mestih. Razvoj vzdržnih in konkurenčnih mest zahteva dolgoročno perspektivo, v okviru katere ostaja pomembno orodje namenska raba zemljišč in prostorsko načrtovanje;
- v Romuniji Državni plan za prostorsko načrtovanje vsebuje IV. poglavje o omrežju naselij (že zakonsko potrjeno), ki spodbuja hierarhični sistem poselitve in za vsako kategorijo navaja potrebno

raven storitev in pogoje za razvoj in konkurenčnost. Plan spodbuja skladne odnose med središči poselitve ter podeželskimi območji;

- v Ruski federaciji, se državna politika urejanja prostora zavzema za oživljanje srednje velikih in malih mest, zlasti v osrednji Rusiji, ter oblikovanje enotnega sistema poselitve;
- v Sloveniji uveljavljanje Vodilnih načel vodi k razvoju podeželskih območij in vzajemnemu povezovanju podeželja z urbaniimi območji. Nujno je treba preprečiti nastanek novih »spalnih« naselij v predmestjih ter sanirati obstoječo razpršeno gradnjo na obrobju. Skladen prostorski razvoj je treba zagotoviti v območjih s skupnimi razvojnimi problemi in možnostmi, zlasti v geografsko omejenih (obmejnih, obalnih, goratih) območjih, v zavarovanih območjih ter območjih, ki jih ogrožajo naravni procesi;
- v Španiji državna strategija vzdržnega razvoja poudarja potrebo po spodbujanju bolj uravnoveženega prostorskega vzorca poselitve;
- v Švici konfederacija s Smernicami za organizacijo švicarskega ozemlja podpira razvoj omrežja mest, manjših mest in podeželskih območij, da bi zmanjšali regionalna neskladja v državi kakor tudi neskladja med mesti in podeželjem ter med središči in obrobjem. Ob sodelovanju kantonov in velikih mest konfederacija spodbuja novo politiko na ravni strnjenih naselij, s katero naj bi pospešili policentričen razvoj, omejili obseg širjenja mest ter spodbudili sodelovanje med mesti z namenom razviti vzajemnost in sodelovanje. Omejitev zgoščevanja prometa v mestih je prav tako cilj, ki naj bi prispeval k povečanju njihove konkurenčnosti.
- v Angliji v Usmeritvah planske politike 1 (PPG1) priporočajo uporabo že pozidanih oz. komunalno opremljenih zemljišč na kar najbolj učinkovit način in to tako, da bi jih hkrati spremenili v bolj privlačna mesta za bivanje in delo. PPG 3 (Stanovanje) spodbuja vzdržno gradnjo stanovanj s ciljem, da bi 60 % novogradenj umestili na že pozidana oz. komunalno opremljena zemljišča, ter ustvarili mešane skupnosti. PPG 6 podpira vzdržna mestna središča.

V velikem številu zahodnoevropskih kakor tudi srednje- in vzhodnoevropskih držav poteka razvoj nedvoumno proti bolj uravnoveženi in policentrični strukturi poselitve in proti boljšemu funkcionalnemu povezovanju urbanih in podeželskih območij. Bistvenega pomena je izogniti se preveliki koncentraciji prebivalstva in dejavnosti v velikih vele mestnih območjih na račun srednje velikih mest. Po drugi strani pa si prizadevajo opredeliti planska območja, ki zajemajo tako mestne, primestne in podeželske predele, da bi s tem spodbudili bolj vzdržne oblike razvoja.

c) Spodbujanje bolj uravnovežene dostopnosti

- V Avstrijski prostorsko razvojni zasnovi 2001 obravnavajo naraščajoč pretok ljudi in blaga kot grožnjo, ker je Avstrija pomembna tranzitna država. Čeprav sta prevoz in mobilnost pomembna elementa gospodarskega razvoja, bi bilo treba spodbujati okolju prijazne rešitve, ki temeljijo na multimodalnih sistemih;
- v valonski regiji (Belgija) se cilji nanašajo na boljšo povezanost Valonske v vseevropska omrežja in evropske koridorje. Majhna in srednje velika mesta bi morala dobiti boljše povezave z glavnimi osmi. Vplive prometa na okolje bi morali zmanjšati, zlasti z razvojem multimodalnih rešitev, to je rešitev z več različnimi načini oz. oblikami prevoza);
- v Bosni in Hercegovini se cilji Prostorskega plana nanašajo na razvoj povezav med različnimi regijami kakor tudi na razvoj glavnih koridorjev, ki so pomembni za federacijo. Za federacijo sta strateško pomembna dva glavna koridorja: koridor vhod-zahod med zahodno Evropo in vzhodnim Balkanom ter Grčijo in koridor sever-jug med srednjo Evropo in jadransko obalo. Povezava z avtocesto Zagreb-Beograd je v gradnji;
- Češka je imele v času prejšnjega režima dobro razvit sistem javnega potniškega prometa (avtobusni prevoz). Glede na dejstvo, da omenjeni sistem zahteva visoke podpore iz javnih virov, se javni potniški promet zmanjšuje v povezavi z večanjem osebnega avtomobilskega prometa, ki je vir onesnaževanja. Kar zadeva ceste, glavni problem ni njihova gostota temveč tehnično stanje in prepustnost. Dokončati morajo omrežje avtocest in hitrih cest v smeri zahod-vzhod (Olomouc-Ostrava) in sever-jug (Prague-Linz);

- na Finskem se v Državnih smernicah za namensko rabo prostora zavzemajo za razvoj prometnih sistemov kot enot, ki bi zajemale različne vrste prevoza, da bi zmanjšali potrebo po prometu in prevozih ter izboljšali varnost prometa. Prometne poti naj bi izboljšali prvenstveno na podlagi obstoječih prometnih osi in omrežij. Zagotoviti bi bilo treba možnosti za razvoj nacionalno pomembnih cest, železniških prog, pristanišč, letališč in mejnih prehodov;
- v Franciji so kot vmesnik med prostorskim načrtovanjem in sektorjem za promet sprejeli dva programa Schémas de services collectifs: enega za prevoz tovora in drugega za prevoz potnikov. Oba temeljita na načelu multimodalnosti in na načelu vzdržnosti. Spodbujati je treba okolju prijazne načine prevoza (železnice, rečna plovba in pomorski promet, javni prevoz). Prometna politika bi morala prispevati k gospodarski krepitvi velemestnih območij ter obrobij. Multimodalni koridorji evropskega pomena naj bi prav tako prispevali k policentričnemu razvoju Evrope, hkrati pa bi morali omejiti njihov vpliv na okolje;
- na Madžarskem se s cilji Državnega prostorskega plana zavzemajo za opredelitev novih razvojnih povezav in zvez, da bi ustvarili bolj uravnoteženo prostorsko strukturo, zlasti glede povezav vzhod-zahod in sever-jug, ki dopolnjujejo radialno zgradbo; za izvedbo ukrepov za bolj vsebinsko vključevanje v globalne in evropske komunikacijske sisteme ter za ustvarjanje pogojev za enakopraven dostop do infrastrukturnih storitev po vsej državi;
- na Irskem Državna prostorska strategija poudarja pomembno vlogo učinkovitega prometa in zvez pri tem, da nek kraj postane privlačen za ljudi in pritegne vlaganja. Strategija zarisuje okvir, v katerem je mogoče promet in druge povezave združiti z bodočo prostorsko strukturo Irske. Glede prometnih povezav Strategija predvideva mednarodne povezave prometnega omrežja preko ključnih točk, kot so letališča in pristanišča, na Severno Irsko, v Združeno kraljestvo, EU in širše s svetovnim gospodarstvom;
- v Luksemburgu obravnavajo problematiko prometa v Planu transportnega sektorja, ki je bil pripravljen v povezavi s prostorskim Programme directeur;
- potencial Malte kot vstopnega mesta v druge države je zelo pomemben. Sistem načrtovanja upošteva zahteve za izboljšanje obstoječe infrastrukture, pristanišč in terminalov, da bi izboljšali povezave med Malto in preostalim svetom. Možne vplive na družbo in okolje obravnavajo v procesu presoje vplivov na okolje ter v procesu nadzora nad gradnjo. Razen tega je modernizacija prometne infrastrukture med otokoma Malta in Gozo pomembna tudi iz družbenih in gospodarskih razlogov. Nastajajoči Strukturni plan sprejema vizijo celotne prometne strategije, ki jo je mogoče opredeliti kot vseobsegajoč paket ukrepov, da bi razširili možnost izbire prometnih sredstev in zagotovili mobilnost na način, ki bo podpiral vzdržen razvoj. To pomeni, da je v prihodnji strategiji upoštevana uporaba ustreznih načinov prevoza ter povezava med prometom in rabo prostora, okoljem ter družbenimi in komunalnimi objekti;
- na Norveškem se problematike zgostitev prometa in prometnih zamaškov ter posledičnega poslabšanja okolja loteva tudi Državni prometni plan. V zadnjih 30-40 letih je bilo vložena veliko denarja v mestne obvoznice (mostove, predore, itd.). Trenutno si vlada prizadeva zmanjšati uporabo zasebnih vozil s preusmerjanjem večje količine blaga in večjega števila potnikov na prevoz po železnici, morju in na javni potniški promet, zlasti v mestih. V večjem delu države je težko doseči učinkovit javni prevoz zaradi topografije, razpršenih naselij, majhne gostote prebivalstva in velikih razdalj. Kot posledica so zasebni avtomobili in zračni promet do neke mere neizogibni tudi dolgoročno;
- v Romuniji je 1. poglavje Državnega plana za prostorsko načrtovanje posvečeno transportu. Cilj je uravnotežena prometna infrastruktura na državni, regionalni in lokalni ravni, kakor tudi povezava prometnih povezav z glavnim evropskim omrežjem;
- v Ruski federaciji ima največjo prednost razvoj novih prometnih povezav med zahodnimi in vzhodnimi deli Rusije;
- v Sloveniji se prednostne naloge nanašajo na razvoj avtocestnega sistema, da bi povezali Slovenijo z X. in V. evropskim koridorjem in prispevali k bolj uravnoteženemu regionalnemu prostorskemu razvoju z povezavo srednje velikih in majhnih slovenskih mest. Drugi cilj je razvoj okolju prijaznih prometnih sistemov vključno s spodbujanjem javnega potniškega prometa skupaj s pospešenim

razvojem modernega železniškega omrežja. Poseben poudarek dajejo razvoju omrežij kolesarskih poti in pešpoti, povezanih s transevropskimi omrežji z namenom spodbuditi ekološko usmerjen turizem in kakovost življenja;

- v Švici ima prednost vzdržna mobilnost, ki omogoča regijam dostop do glavne prometne infrastrukture in podpira razvoj intermodalnega in kombiniranega transporta. Spodbujajo tesno sodelovanje med politiko urejanja prostora in prometno politiko. V ta namen je v pripravi plan prometnega sektorja, ki pretežno zadeva prometno infrastrukturo. Cilj je uskladiti združitev cestnega in železniškega prometa v celovito prometno politiko;
- v Angliji je ena od prednostnih nalog PPG1 oblikovati nove razvojne vzorce na način, ki bo zmanjšal potrebo po potovanjih na najmanjšo možno mero.

Na področju bolj uravnotežene dostopnosti se pojavljajo številne prednostne naloge, ki so skupne mnogim državam. Prva je potreba po boljših in bolj učinkovitih povezavah s transevropskimi omrežji in glavnimi koridorji. V številnih državah to ocenjujejo kot pomemben predpogoj za evropsko integracijo in gospodarsko uspešnost. Druga skupna prednostna naloga zadeva možne vplive razvoja koridorjev in medkrajevnih povezav na razvoj prizadetih območij. To predstavlja pomembno nalogo za politike prostorskega načrtovanja in razvoja. Tretja skupna prednostna naloga je premik prometnih tokov na bolj okolju prijazne načine prevoza (pomorski, železniški promet in rečna plovba) ter razvoj multimodalnosti. Vendar pa priznavajo, da številni gospodarski in geografski dejavniki zavirajo razvoj na tem področju.

d) Razvijanje dostopa do informacij in znanja

- V valonski regiji se prednostne naloge Regionalnega načrta prostorskega razvoja (SDER) nanašajo na zagotavljanje dostopa do informacij v vseh območjih, spodbujanje vmesnikov med ponudniki in uporabniki informacij ter razvoj raziskav in inovacij, zlasti v regionalnih žariščih in v valonski pokrajini Brabant;
- v Bosni in Hercegovini je nastanek nove informacijske družbe eden od pojavov, ki imajo pomemben vpliv na državo. Hitro se razvijajo telekomunikacije na komercialni osnovi. Vse več prostorsko planskih institucij uporablja GIS. Namen podatkovne baze, ki je bila vzpostavljena leta 1998, je na enem mestu zbrati vse informacije, ki so pomembne za prostor in okolje. Uporabljali jo bodo tako za pripravo Prostorskega plana kot za nadzor nad njegovim izvajanjem;
- na Češkem se hitro razvijajo telefonska in računalniška omrežja na komercialni osnovi;
- v Franciji dva programa Schémas de services collectifs zadevata dostop do informacij in znanja. Prvi se nanaša na izobraževanje in raziskave na univerzah. Spodbuja bolj povezano in uravnoteženo organizacijo v nacionalnem merilu. Drugi program se nanaša na informacije in komunikacije. Spodbuja razvoj informacijske družbe na demokratični osnovi. Osrednje vprašanje prostorskega razvoja predstavlja problematika dostopa do zelo zmogljivih in širokopasovnih telekomunikacijskih omrežij;
- na Malti izboljšanje dostopa do informacij in znanja zagotavljajo druge organizacije ali zasebni sektor. Vloga planskega sistema je zagotoviti, da razvoj v zvezi z informacijami in znanjem (kot so telekomunikacijski objekti) ne posega v kakovost krajine, stanje podeželja in zgodovinske značilnosti mest;
- v Sloveniji se cilji nanašajo na uvedbo elektronskega poslovanja in informiranja na vseh ravneh in na vseh področjih;
- v Švici je leta 1997 švicarski Parlament opredelil univerzalne storitve na področju telekomunikacij. V skladu s tem bodo na celotnem švicarskem ozemlju veljale enotne cene in bo zagotovljen enak dostop do telefona, telefaksa in interneta. Upoštevana so tudi merila kakovosti;
- v "Nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji" je eno od osnovnih načel načrtovanja prostora vzpostavitev prostorsko informacijskega sistema za namene prostorskega načrtovanja, rabo in varstvo prostora.

V številnih državah velja boljši dostop do informacij in znanja za pomemben predpogoj za uspešnost gospodarstva in ozemeljsko kohezijo. Medtem ko imajo tržne sile pomembno vlogo pri razvoju teh dejavnosti, je prav tako verjetno, da bodo postale vzrok za nove razlike med regijami. Samo nekatere od držav omenjajo potrebo po univerzalnih storitvah kot pomembnem elementu sedanjih in prihodnjih politik prostorskega razvoja. Vse več držav uporablja informacijske in komunikacijske tehnologije za izboljšanje in modernizacijo sistemov in metod prostorskega načrtovanja, zlasti z vse pogostejšo uporabo geografskih informacijskih sistemov ter interaktivnih sistemov za zbiranje podatkov.

e) Zmanjševanje škodljivih vplivov na okolje

- V Armeniji velja, da so ekološke razmere v akutnem stanju. Razvijajo nove metode za učinkovito obvladovanje težke okoljske problematike;
- v Avstriji je tako v Avstrijski prostorsko razvojni zasnovi 2001 kot v Avstrijski strategiji vzdržnega razvoja posvečena posebna pozornost preprečevanju in zmanjševanju škodljivih vplivov na okolje;
- v valonski regiji (Belgija) okoljsko problematiko obravnava Regionalni načrt prostorskega razvoja (SDER) v okviru različnih sektorjev: varovanje prebivalcev pred naravnimi in tehnološkimi nevarnostmi, sanacija opuščenih urbanih in industrijskih zemljišč, zadrževanje širjenja mest ter intermodalni promet. Načrti namenske rabe prostora vključujejo tudi posebne določbe, ki zagotavljajo kakovost okolja;
- v Bosni in Hercegovini varstvo okolja pridobiva na pomenu. Poleg sprejetja kompleta okoljevarstvenih zakonov je BiH podpisala več kot 20 mednarodnih konvencij. Sprejet je bil Nacionalni program varstva okolja (BiH-NEAP), ki je prostorsko planski akt za strateško ukrepanje na področju varstva okolja. Glavni cilji nacionalnega programa so: ponazoriti sedanji položaj na vseh pomembnih področjih, ugotoviti in analizirati glavne probleme, podati jasen in podroben opis vzrokov problemov, ugotoviti potrebo po vzdržnem razvoju in povezave s strategijo zmanjšanja revščine in načinom izkoriščanja naravnih virov, opredeliti kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje in prednostne naloge, zagotoviti financiranje iz lastnih virov, od donatorjev in tujih partnerjev;
- na Hrvaškem eno od osnovnih načel urejanja prostora zadeva varstvo in izboljšanje okolja;
- na Češkem okolje stalno izboljšujejo, vsaj glede čistosti zraka in rek. To je posledica razžvepljanja termoelektrarn in gradnje čistilnih naprav;
- v Franciji je zmanjševanje škodljivih vplivov na okolje skupna horizontalna prednostna naloga vseh programov Schémas de service collectifs;
- v Luksemburgu obravnavata okoljska vprašanja dva programa državnega sektorja (industrijski obrati Seveso in odstranjevanje odpadkov), ki sta povezana z državnim programom Schéma directeur;
- na Malti določbe Strukturnega plana, kakor tudi nove odgovornosti Malteške uprave za okolje in načrtovanje (MEPA) predstavljajo koristno orodje za zmanjševanje in blaženje vplivov na okolje, ki so posledica razvoja in človekovih dejavnosti. Mehanizmi zakonodaje in politike vključujejo: ukrepe za zagotavljanje boljših življenjskih in delovnih pogojev, zadrževanje širjenja mest, varstvo dediščine in značilnosti mest, spodbujanje primernega urbanističnega oblikovanja in izboljšanje privlačnosti mest; preprečevanje in obvladovanje problemov onesnaževanja, nastajanja odpadkov in odstranjevanja strupenih snovi; varstvo krajine in biotske raznovrstnosti; urejanje podeželja; ponovna uporaba obstoječih grajenih struktur; in nadzor nad zakonitostjo posegov v prostor v podeželskih območjih;
- v Ruski federaciji je eden od glavnih ciljev regionalnega razvoja odstranjevanje posledic obsežnih tehnoloških katastrof ter ekološka sanacija industrijskih območij;
- v Sloveniji so glavni okoljski cilji prostorsko razvojne politike uveljaviti načela varovanja okolja na vseh ravneh in na vseh področjih, zlasti z izdelavo celovitih presoj vplivov na regionalni in urbani razvoj, na okolje, gospodarska vlaganja ter na družbeno sprejemljivost za vse pomembnejše infrastrukturne in druge projekte, ki vplivajo na prostorski razvoj. Vsi infrastrukturni objekti državnega pomena se na prostorskem izvedbenem nivoju že od l.1993 načrtujejo na način, da se različni variantni

poteki (avtocesta, železnica, daljnovodi, itd) presodijo in medsebojno primerjajo glede: vplivov na regionalni in urbani razvoj, vplivov na okolje, gospodarnosti investicije, tehnoloških lastnosti in družbene sprejemljivosti. Odločitev vlade temelji na celostni presoji učinkov načrtovanega objekta;

- v Švici je okoljska politika ključen element politike vzdržnega razvoja. Glavni vidiki te politike so: omejitve vplivov prevoza tovora s tovornjaki na okolje, uvedba načela onesnaževalec plača za industrijo, ki onesnažuje okolje, ter odobritev družbenih in gospodarskih omejitev v okoljski politiki. Obstaja tesna povezava med okoljem in politikami urejanja prostora. Stanovanjske soseske so zavarovane pred različnimi vrstami vplivov: onesnaževanjem zraka, hrupom, itd.

Obstaja močna povezava med vzdržnim prostorskim načrtovanjem in varstvom okolja. Dejavnosti na tem področju so tako preventivne kot operativne. Na eni strani naj bi z daljnosežno vizijo in strukturnim značajem prostorskega načrtovanja preprečili pojav navzkrižij pri rabi prostora, degradacijo zemljišč in slabšanje kakovosti življenja prebivalstva. Na drugi strani pa obstajajo številna območja tako v zahodni kot v srednji in Vzhodni Evropi, kjer je treba okolje sanirati z učinkovitimi ukrepi (opuščena mestna, industrijska in vojaška zemljišča). V številnih državah poteka napredek po teh dveh poteh.

f) Povečevanje in varovanje naravnih virov in naravne dediščine

- V Armeniji so začeli z različnimi projekti v zvezi z varstvom in povečevanjem naravnih virov, kot je program vzdržnega razvoja reke Hrazdan, obnova ekološkega ravnotežja v Dilijan, izdelava celovitega programa razvoja za povodje reke Sevan;
- Avstrijska Strategija vzdržnega razvoja posveča pozornost ohranjanju raznolikosti vrst in krajin;
- v valonski regiji (Belgija) vsebuje Regionalni načrt prostorskega razvoja (SDER) prednostne naloge, ki se nanašajo na območja, ki so biološko zelo zanimiva, na povečevanje naravne dediščine in varovanje vodnih virov;
- v Bosni in Hercegovini Zakon o urejanju prostora pripisuje poseben pomen naravni dediščini. Za sprejetje Prostorskih planov za ta območja so zadolžena ustrezna ministrstva. V procesu oblikovanja Prostorskega plana FBiH bodo določili vrednost obstoječih naravnih parkov in načrtali nova območja s posebnimi naravnimi vrednotami – naravne parke in druga zavarovana območja;
- v Bolgariji so v zadnjih letih izvajali različne dejavnosti, da bi povečali in zavarovali naravno dediščino: strategije in programe urejanja povodij največjih rek, obalnih in goratih območij. V goratih območjih (osrednji Balkan, Strandža, Pirin) so začeli z dejavnostmi, ki so usmerjene v varovanje biotske raznovrstnosti. Izdelali so konkretne programe za upravljanje naravnih parkov (Strandža, Rila, Vitoča, Pirin itd.);
- Hrvaška ima že dolgo tradicijo v varovanju naravnih virov. Z namenom ohraniti naravno raznolikost Hrvaške in v skladu z določbami Zakona o varstvu narave so določili 8 nacionalnih parkov in 10 naravnih parkov. Ta zavarovana območja pokrivajo okrog 11 odstotkov skupne površine Hrvaške. Za namene izvedbe Evropske konvencije o krajini Sveta Evrope je Ministrstvo za varstvo okolja in urejanje prostora začelo s pilotnim projektom »Identifikacija krajine Makarske«;
- na Cipru so s Poročilom o politiki za podeželje določili območja posebne ali izjemne naravne ali okoljske vrednosti;
- Češka republika ima že razvit sistem varstva narave. Imajo štiri nacionalne parke, 24 zavarovanih območij in nekaj sto naravnih rezervatov. Prostorski načrti vključujejo oris prostorskih sistemov ekološke stabilnosti;
- na Finskem so cilji Državnih smernic za namensko rabo prostora zagotoviti, da bodo naravni viri na voljo tudi prihodnjim generacijam, prispevati k ohranjanju nacionalne kulturne dediščine, spodbuditi ohranjanje raznolikosti dragocenih in občutljivih naravnih območij ter spodbuditi ohranjanje ekoloških koridorjev med zavarovanimi območji;
- v Franciji program Schéma de services collectifs o naravnih in podeželskih območjih spodbuja dve glavni načeli za povečevanje in varovanje naravne dediščine: vzdržen razvoj in večnamenskost področij, ki jih to zadeva (kmetijska proizvodnja in gozdarstvo, naravni viri, biotska raznovrstnost,

- rekreacija in krajine). Namen programa je združiti gospodarski razvoj, zadovoljevanje družbenih potreb glede kakovosti življenja in izdelkov ter varovanje okolja;
- na Madžarskem se cilji državnih prostorskih aktov nanašajo na posebno varovanje državnega ekološkega omrežja, vzdrževanje in širjenje gozdov in prilagoditev namenskih rab prostora zmogljivosti in občutljivosti okolja;
 - v Luksemburgu so cilji varovanja in povečevanja naravne dediščine vključeni v program državnega sektorja o ohranjanju velikih krajinskih in gozdnih enot. Naravne parke upravlja ministrstvo, pristojno za urejanje prostora, ker zanje velja tako cilj gospodarskega razvoja kot cilj varstva narave;
 - sistem načrtovanja na Malti v veliki meri zagotavlja varovanje in povečevanje naravnih virov in naravne dediščine, zlasti pred možnimi škodljivimi vplivi, ki so posledica razvoja. Zaradi imenovanja Malteške uprave za okolje in načrtovanje (MEPA) in naraščajoče skrbi za boljše sodelovanje se je razširilo področje varovanja naravne dediščine in virov. Primeri vključujejo varovanje in upravljanje prosto živečih živali in rastlin ter njihovega naravnega okolja, krajin in biotske raznovrstnosti, peska in prsti, kmetijskih zemljišč, ki jih namakajo iz naravnih virov, ter kakovost talnice. Vlogo MEPA pri varovanju naravnih virov in naravne dediščine je mogoče opisati z: (i) varovanje in upravljanje območij zaradi njihovega krajinskega, naravnega, znanstvenega pomena in njihove biotske raznolikosti (vključno z določitvijo območij Natura 2000); in (ii) nadzor nad razvojem in človekovimi posegi, ki vplivajo na naravne vire, v sodelovanju z drugimi organizacijami, pristojnimi za posamezne naravne vire, kot je talnica;
 - v Romuniji obravnava problematiko vodnih virov 2. poglavje Državnega plana za prostorsko načrtovanje, 3. poglavje pa problematiko zavarovanih območij;
 - v Ruski federaciji Splošni plan poselitve obravnava problematiko krajin, zemeljskih virov in njihove kakovosti, namenske rabe prostora, vodnih virov, gozdov ter ekološke razmere položaj;
 - glavni cilj Slovenije na področju varovanja in izboljševanja narave je ohranjati sklenjene gozdove, območja z visoko stopnjo naravne ohranjenosti, habitate posebnega pomena, območja z velikim bogastvom vrst, celinske in podzemne vode, morje, visokogorski svet ter prepoznavnost slovenskih kulturnih krajin v povezavi s gospodarskimi dejavnostmi, ki omogočajo naravne in kulturne posebnosti posameznega območja. Ohraniti je treba naravne koridorje med južnimi in severnimi deli in jih povezati v mednarodna ekološka omrežja in omrežja; prav tako je potrebno kulturno dediščino povezati v mednarodna ekološka omrežja;
 - v Švici politika konfederacije zadeva varovanje vodnih virov, kakor tudi varovanje in povečevanje raznolikosti krajin, vrst in biotopov. Kantoni so pristojni za izvajanje varovanja in povečevanja naravnih virov. Konfederacija jih podpira in je izdelala zasnovo imenovano »Švicarske krajine«. Poleg tega je konfederacija izvedla številne popise in preglede različnih naravnih virov;
 - "Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija" ima že ustaljeno tradicijo varovanja naravnih virov. Območje Ohridskega jezera je bilo proglašeno za zavarovano območje in je na Unescovem Seznamu svetovne dediščine. Z namenom ohraniti naravno raznolikost Makedonije in v skladu z določbami Zakona o varstvu okolja, so bili v Makedoniji proglašeni 3 nacionalni parki (Pelister, Mavrovo in Galičica) in 49 naravnih spomenikov;

Problematika naravnih virov in naravne dediščine je po naravi večrazsežna. Najbolj očitna naloga prostorskih politik je strogo varovati in ohranjati vsa območja z zelo dragocenim rastlinstvom in živalstvom, biotsko raznovrstnostjo in bogastvom vrst. V ta namen so določili in proglasili številne nacionalne in naravne parke tako v zahodni kot v srednji in Vzhodni Evropi. Vendar pa so v številnih državah spoznali, da vzdržno upravljanje teh parkov pogosto zahteva znatna sredstva in, da po drugi strani varovanje ni vedno nezdružljivo z določenimi vrstami gospodarskih dejavnosti (mehki turizem, okolju prijazno kmetijstvo in gozdarstvo itd.). V številnih državah zdaj oblikujejo več mešanih strategij. Varovanje kulturnih krajin zahteva tudi pristope, ki združujejo gospodarske, družbene in ekološke dejavnike. Obstaja jasen trend, ki kaže, da se tega zavedajo.

g) Povečevanje fonda kulturne dediščine kot razvojnega dejavnika

- V Avstriji obravnavajo problematiko v zvezi z varovanjem in povečevanjem kulturne dediščine v Avstrijski prostorsko razvojni zasnovi 2001;
- v valonski regiji (Belgija) se cilji, ki jih določa Regionalni načrt prostorskega razvoja (SDER), nanašajo na selektivno varovanje in sanacijo grajene dediščine, povečevanje te dediščine z gospodarskim razvojem in turističnimi območji, vključitev krajinske razsežnosti v prostorsko plansko prakso ter povečevanje vrednosti krajin;
- Bosna in Hercegovina je država z zelo bogato kulturno dediščino iz različnih obdobij – od paleolitika, rimskega imperija, srednjega veka in otomanskega imperija do avstro-ogrskega imperija in modernih časov. Imajo že dolgo tradicijo varovanja kulturne dediščine. Vendar pa je bilo v zadnji vojni uničeno veliko grajene kulturne dediščine. Zaradi tega je bil sprejet Zakon o varovanju nacionalnih spomenikov BiH. Ta zakon znatno skrajšuje postopek za obnovo takih zgradb. Komisija za varstvo naravnih spomenikov, ki je bila ustanovljena na državni ravni in deluje s sodelovanju z Unescom in drugimi organizacijami, ki se ukvarjajo s kulturno dediščino, je pripravila seznam 777 nacionalnih spomenikov (posameznih zgradb in kompleksov zgradb), ki jih je treba obnoviti;
- na Češkem obstaja gosto omrežje zgodovinskih mest, gradov in gradičev. Na Unescov Seznam svetovne dediščine je uvrščenih enajst zgodovinskih spomenikov, med katerimi so tudi mestno jedro Prage, Český Krumlov in Telč. Skrb za zgodovinske spomenike udeležujejo v sodelovanju z državo, občinskimi samoupravami in zasebnim sektorjem. Naraščanje turizma ima tako pozitivne kot negativne vidike. Med negativne trende je mogoče uvrstiti preveliko komercializacijo in obremenjevanje glavnih spomeniških kompleksov. Zato trenutno prevladuje težnja po propagiranju doslej manj znanih delov kulturne dediščine;
- v Franciji, program Schéma de services collectifs o kulturi priznava močno dinamiko, ki obstaja v tem sektorju, pa tudi regionalne razlike v dostopu do kulturnih dobrin in v kulturni praksi. Glavni cilji programa se nanašajo na vzdrževanje kulturne raznolikosti, zmanjšanje neenakosti pri dostopu do kulturnih dobrin in potrebo po ponovnem uravnoteženju regij. Kulturna politika mora v isti pristop vključiti moderno arhitekturo ter (materialno in nematerialno) dediščino. Arhitekturo in dediščino je treba upoštevati v strategijah za strnjena naselja v podeželskih območjih;
- na Madžarskem je cilj državnih prostorskih dokumentov varovati in povečevati kulturno dediščino, zagotoviti poseben nadzor nad namensko rabo prostora in območij dediščine ter varovati in povečevati prepoznavnost naselij;
- na Malti MEPA zagotavlja vse potrebno za varovanje kulturne dediščine, da bi preprečili škodljive vplive, ki so posledica razvoja. Zato se sprejemajo številne pobude za varovanje in povečevanje kulturne dediščine v sodelovanju s pristojnimi organizacijami. S tem v zvezi planski sistem priznava mnogovrstne vrednote kulturne dediščine, zlasti v pogledu koristi za gospodarstvo, rekreacijo, turizem in izobraževanje. V planskem sistemu so sprejeti mehanizmi za lažje popisovanje kulturne dediščine. Kasneje dediščino opredelijo in zavarujejo skupaj z njenim okoljem v skladu z določbami Strukturnega plana. Poleg tega je MEPA sprejela mehanizme, s katerimi varuje, povečuje in obnavlja kulturno dediščino v partnerstvu z lokalnimi sveti, nevladnimi organizacijami in drugimi javnimi organizacijami;
- na Norveškem bo vlada v skladu s Poročilom o izboljšanju urbanega okolja vložila še več truda v zavarovanje kulturne dediščine s spodbujanjem obnove kot alternative novi gradnji, nadaljevala in izboljšala vzpostavljeno omrežje mest za sodelovanje pri varovanju in razvoju kulturne dediščine ter decentralizirala pristojnosti v okviru tega sektorja tako, da jih bo prenesla na občine, ter izboljšala upravljanje kulturne dediščine s pomočjo sprememb Zakona o načrtovanju in gradnji. Ministrstvo za okolje pripravlja tudi ločeno poročilo Parlamentu o politikah glede kulturne dediščine, ki naj bi bilo pripravljeno v jeseni leta 2003;
- v Sloveniji je prednostna naloga države, da je treba kulturno dediščino povezati v evropsko omrežje kulturnih poti;

- v Švici ima varovanje in povečevanje kulturne dediščine strateško vlogo zaradi kulturne raznolikosti države. Za te dejavnosti so pretežno odgovorni kantoni;
- v Združenem kraljestvu sta varovanje in povečevanje kulturne dediščine cilja strateškega pomena v prostorski politiki.

Povečevanje kulturne dediščine iz gospodarskih razlogov postaja cvetoča dejavnost po vsej Evropi. To je pomembna naloga za dejavnosti urejanja prostora. V številnih državah se soočajo z dejstvom, da turizem, ki je vezan na kulturno dediščino, ni dobro razporejen po vsem ozemlju. V najbolj privlačnih krajih prihaja do močne zgostitve, medtem ko imajo druga območja komaj kaj koristi od turizma. Zato obstaja potreba po bolj prostorsko uravnoteženem povečevanju kulturne dediščine. Druga pomembna naloga pri urejanju prostora je povezovanje različnih vrst dediščine (stare in moderne, materialne in nematerialne). Obstajajo težnje k bolj prefinjenim oblikam kulturnih proizvodov za spodbujanje tako razpoznavnosti kot privlačnosti, pri čemer grajena dediščina predstavlja samo en del.

h) Razvoj virov energije ob ohranjanju varnosti

- V valonski regiji (Belgija) se cilji Regionalnega načrta prostorskega razvoja (SDER) nanašajo na razvoj obnovljivih virov energije, omejevanje porabe energije (racionalna raba energije, prehod na druge načine prevoza, bolj ustrezna lokacijska politika) ter boljšo povezanost infrastrukture za prenos energije;
- v Bosni in Hercegovini prostorska politika spodbuja okoljsko sprejemljive vire energije, pri čemer je pomemben vir voda. Zaradi tega dajejo poudarek hidroelektrarnam, tako obstoječim kot tistim v gradnji. Prav tako naj bi čimveč mest imelo zemeljski plin, ker bi uporaba tega čistega vira energije zmanjšala onesnaževanje okolja. Kar pa se tiče termoelektrarn, ki so imele prednost v preteklosti, se izvaja stalen nadzor filtrov in drugih naprav za zmanjševanje onesnaževanja;
- Češka republika je v celoti odvisna predvsem od termoelektrarn. Čeprav zelo pazijo na jedrsko varnost, prihaja do sporov o jedrskih elektrarnah, namreč s sosednjo Avstrijo. Ekološki viri energije trenutno še niso splošno v uporabi. Glede na razmeroma velike gozdne površine predstavlja perspektiven trend kurjenje lesenih odpadkov in lesovine;
- na Finskem Državne smernice za namensko rabo prostora predpisujejo, da je treba zadovoljiti državne potrebe po energiji in spodbujati možnosti izkoriščanja obnovljivih virov energije;
- v Franciji program Schéma de services collectifs o energetske politiki zagotavlja orodja za razvijanje prostorske dimenzije energetske politike: boljše izkoriščanje lokalnih virov energije, zlasti obnovljivih, bolj racionalna raba energije v prometu, industriji, za bivalne in terciarne funkcije;
- na Malti je problematika v zvezi z energijo v pristojnosti Malteške uprave za okolje in načrtovanje (MEPA) in drugih organizacij. MEPA je pristojni nadzorni organ in zato so njegove pristojnosti osredotočene na nadzor nad razvojem in blaženje možnih vplivov na okolje v sodelovanju z drugimi organizacijami;
- cilji na področju urejanja prostora v Sloveniji v zvezi z energijo so: pospeševati rabo obnovljivih virov energije (tudi z izkoriščanjem vetrne energije) ter izpopolnitev obstoječih energetskega omrežja, zagotoviti varno odlaganje radioaktivnih odpadkov ter varno razgradnjo jedrske elektrarne v Krškem po koncu njenega obratovanja;
- v Švici ima glavno vlogo električna energija iz hidroelektrarn (58 % nacionalne proizvodnje). Preostalih 40 % pa izvira iz jedrskih elektrarn. Treba je iskati dolgoročne rešitve tako za delovanje teh elektrarn kot za odstranjevanje jedrskih odpadkov. Energetska politika ima dva glavna cilja: bolj racionalno rabo energije, zlasti v prometu, ter razvoj obnovljivih virov energije. Država spodbuja inovacije na tem področju.

V večini držav istočasno razvijajo različne vrste dejavnosti za zagotavljanje virov energije na vzdržen način. Na splošno priznavajo, da je nujno doseči bolj racionalno rabo energije, zlasti v prometu in za ogrevanje. To je v tesni zvezi s prostorskim načrtovanjem (zmanjšanje prometnih tokov in njihovih vplivov na okolje z drugačnimi lokacijskimi politikami in načini prevoza; bolj energetske varčne oblike

in tehnike gradnje stanovanj). Poleg tega na splošno spoznavajo potrebo po razvoju obnovljivih virov energije (sončna energija, energija vetra, biomasa, vodna energija). Tudi to ima pomembne posledice za urejanje prostora. Dodaten problem pa je tudi prihodnost jedrskih elektrarn (hranjenje in obdelava odpadkov, razgradnja zastarelih jedrskih elektrarn itd.).

i) Spodbujanje visoko kakovostnega in vzdržnega turizma

- V valonski regiji (Belgija) se cilji Regionalnega načrta prostorskega razvoja (SDER) v zvezi s turizmom nanašajo na povečanje turističnih dejavnosti na podlagi kulturne dediščine, omejitev turistične mobilnosti z boljšo lego turističnih krajev in objektov, sanacija propadajočih turističnih krajev;
- v Bosni in Hercegovini turizem še ni dosegel zelene stopnje razvoja, ki bi jo lahko ob upoštevanju velikih možnosti, ki jih nudi naravna in kulturna dediščina. Politika urejanja prostora spodbuja okolju prijazne oblike turizma. Pri pripravi prostorskih dokumentov bo posebna pozornost posvečena skrbi za ranljive naravne vrednote v nacionalnih parkih, pa tudi razvoju tako imenovanega »mehkega« turizma izven »osrednjih« območij, s prilagajanjem objektov tradicionalni arhitekturi ter pobudami za oživljanje tradicionalnih obrti. S tem se želi doseči tako varovanje naravnih virov kot razvoj območja kot celote z odpiranjem novih delovnih mest;
- na Češkem je Ministrstvo za regionalni razvoj pripravilo zasnovo vzdržnega turizma, ki razrešuje predvsem usklajevanje interesov varovanja naravne in zgodovinske dediščine z interesi turizma. V pripravi je poseben zakon o turizmu. Trenutno je zanimanje turistov usmerjeno pretežno na Prago. Sestavni del turistične zasnove je povečati zanimanje turistov tudi za druge dele države. V ta namen je Ministrstvo izdelalo osnutek, kako razširiti turistični obisk, ocenjuje pa tudi turistične potenciale celotnega češkega ozemlja;
- na Finskem se Državne smernice za namensko rabo prostora zavzemajo za pospeševanje uporabe naravnih območij za rekreacijo ter s tem izboljšanje predpogojev za naravni in kulturni turizem, za podpiranje povezovanja turističnih središč in območij v omrežja in spodbujanje oblikovanja območij za rekreacijo ter rekreacijskih bivališč na obali, da bi s tem zagotovili varstvo obalnih območij z naravnimi vrednotami kakor tudi prijeten videz počitniških hiš;
- Francija ima največje število tujih turistov na svetu. To ustvarja pritisk na najprivlačnejša območja (gorati in obalni predeli). Cilj je razporediti turistične tokove na večje število turističnih krajev in na daljša obdobja preko leta ter razviti bolj vzdržne oblike turizma;
- na Malti revizija Strukturnega plana razkriva, da je treba prednostne naloge v turizmu premakniti od zagotavljanja turističnih bivališč k izboljšanju turistične ponudbe. Zato bi morali s prihodnjimi planskimi politikami zagotoviti boljše vključevanje turističnih objektov v lokalne značilnosti nekega območja, da bi zmanjšali vpliv turizma na krajevne skupnosti in na okolje. Proces priprave ocen vpliva na okolje že zagotavlja uporabno orodje za blaženje možnih vplivov projektov na družbo in okolje. Poleg tega varovanje in upravljanje kulturne dediščine, naravnih virov in krajine pomembno prispevata k boljši turistični ponudbi;
- v Sloveniji je cilj vzdržnega turizma izboljšati prostorske pogoje za razvoj turizma na posameznih lokacijah, z razvojem turistične ponudbe neokrnjenega okolja povečati turistično prepoznavnost Slovenije kot zelene, gozdne oaze Evrope, ter poudariti turistično ponudbo kot del evropskih tokov na meji med morjem in alpskim svetom (EU-Alpe-Jadran);
- v Švici ima turizem že dolgo tradicijo. Cilj je spodbujati kakovosten turizem ob upoštevanju pomena krajin in okolja. Povpraševanje po turizmu v naravi narašča in ponudba se mora temu prilagoditi. Vloga konfederacije je spodbujati prostorski razvoj, ki spoštljiv do okolja.

Medtem ko v mnogih državah turizem ostaja pomemben vir bogastva, je mogoče ugotoviti velike spremembe v strategijah, katerim pri tem sledijo. Najprej je opaziti premik od zagotavljanja bivanja za turiste k dviganju turistične ponudbe na višjo stopnjo, zlasti na območjih z dolgo turistično tradicijo. Drugi trend gre v smeri razvoja in pospeševanja mehkega in bolj vzdržnega turizma z boljšo porazdelitvijo preko letnih časov in območij. Tretji trend je strožje varovanje naravno ohranjenih predelov v najprivlačnejših turističnih območjih. Takemu razvoju sledi pretežno število držav članic.

j) Omejevanje vplivov naravnih nesreč

- V valonski regiji (Belgija) se cilji Regionalnega načrta prostorskega razvoja (SDER) nanašajo na varovanje prebivalstva pred naravnimi in tehnološkimi nevarnostmi. Treba je ugotoviti ogrožena območja in izvesti ukrepe za preprečevanje poplav. Omejiti je treba urbanizacijo v ogroženih območjih;
- v Bosni in Hercegovini zakonodaja predvideva preventivne ukrepe proti naravnim nesrečam, kot so: pogoji, ki jih morajo izpolnjevati zgradbe v pogledu odpornosti proti potresnim sunkom in ognju, sprejetje podzakonskih aktov, ki predpisujejo varnostne ukrepe proti poplavam, gozdnim požarom itd. ter metode, kako poskrbeti za žrtve in blago v primeru takih nesreč;
- Češko republiko sta prizadeli dve veliki poplavi: leta 1997 na Moravskem (vzhodni del države) in leta 2000 v pokrajini Češki (zahodni del države). Znanje o poplavah je bilo preneseno v programe za preprečevanje poplav. Značaj ukrepov proti poplavam je hkrati prostorski (omogočanje poplavljanja obrečnih livad, spremembe planskih dokumentov) in tehničen (gradnja jezov in vodnih zbiralnikov);
- v Franciji je v postopku sprejemanja novi zakon o preprečevanju naravnih in tehnoloških nevarnosti. Obravnava vzroke nevarnosti, pojav nove kulture tveganj med prebivalstvom ter oblikovanje javnih orodij za preprečevanje in zmanjševanje nevarnosti;
- na Malti je poplavljanje urbanih območij najhujša naravna nesreča na Malteških otokih, do katere pride zaradi zmanjšane prodiranja vode v zemljo in večje količine vode, ki odteka po površju. V tem pogledu Strukturni plan varuje rečne struge in doline kot pomembna zadrževalna območja. Poleg tega planski sistem dovoljuje kmetom posege manjšega obsega za zgraditev zajetij površinske vode, da bi preprečili odtekanje večjih količin vode proti mestnim območjem in povečali uporabo te vode za namakanje kmetijskih zemljišč;
- na Norveškem so te nevarnosti povezane pretežno z zemeljskimi ali snežnimi plazovi, zlasti v času po obsežnejših padavinah. Ogroženost naselij, cestnega in železniškega prometa itd. rešujejo z uveljavljanjem obstoječih predpisov iz Zakona o načrtovanju in gradnji ter z vztrajnimi vlaganji v varnostne ukrepe na cestah in železniških progah (predori, mostovi čez plazove, itd.);
- v Ruski federaciji številne probleme v zvezi z naravnimi katastrofami obravnavajo na regionalni ravni. To vključuje območja izredne potresne dejavnosti, pogosto poplavljen območja, plazove, blatne tokove, ledenike in peščene viharje;
- v Sloveniji je treba upoštevati območja, ki so ogrožena zaradi delovanja naravnih procesov; tam kjer je človekova dejavnost že ogrožena, je treba izdelati učinkovite zaščitne ukrepe ali pa dejavnost umakniti z ogroženega območja; naravno ogrožena območja, kjer človekova dejavnost še ni prisotna, pa prepuščati naravni dinamiki okolja;
- v Švici so naravne nevarnosti pogoste, zlasti snežni plazovi in poplave. Medtem ko so za snežne plazove že opredelili ogrožena območja, je treba karte drugih ogroženih območij (ki jih ogrožajo poplave, zemeljski in blatni plazovi, padajoče kamenje, itd.) še narediti. Razviti je treba metode preprečevanja nevarnosti. Gozdovi imajo pomembno vlogo pri omejevanju naravnih nevarnosti. Varovani so že več kot eno stoletje.

Vse večje število vse hujših naravnih katastrof v zadnjem desetletju je povečalo zavedanje o odnosu med velikostjo škode in dejavnostmi z vplivi na prostor. Na splošno je priznano dejstvo, da lahko s prostorskimi ukrepi močno zmanjšamo obseg potencialne škode. Zato so v velikem številu držav vpeljali v urejanje prostora različne vrste obetavnih ukrepov za preprečevanje nevarnosti naravnih katastrof ali vsaj omilitev njihovega vpliva. Prostorsko načrtovanje se bo v prihodnje soočilo z velikim številom različnih problemov v zvezi z nevarnostjo naravnih nesreč. Treba bo opredeliti ogrožena območja in ustrezno ukrepati.

2.2.2. Horizontalno in vertikalno sodelovanje

- V Avstriji je pomemben ključni element za usklajevanje prostorsko relevantnih politik, ki ga ne ureja zakon, Avstrijska konferenca o prostorskem načrtovanju (ÖROK). Njeni člani so zvezni kancler in vsi zvezni ministri, deželni glavarji, predsedniki dveh združenj lokalnih skupnosti in predstavniki »socialnih partnerjev« (Zvezna delavska zbornica, Zvezna gospodarska zbornica, Stalna konferenca predsednikov zbornic za kmetijstvo, Avstrijska federacija sindikatov, Zveza avstrijskih industrijalcev), ki sodelujejo kot svetovalci;
- v valonski regiji (Belgija) tako zakon kot regionalni prostorski plan SDER vsebujeta določbe o medsektorskem sodelovanju na področju prostorskega načrtovanja. Upoštevati je treba prostorske vplive sektorskih politik. Na področju vertikalnih odnosov obstaja izrazita hierarhija med prostorskimi načrti;
- v Bosni in Hercegovini Zakon o prostorskem načrtovanju opredeljuje pristojnosti tako za oblikovanje prostorskih aktov kot glede odgovornosti za izvedbo, nadziranje in spremljanje stanja ter ukrepanje. Zvezna vlada bo ustanovila Svet za pripravo prostorskega plana FBiH, kjer bodo vključeni: sektorska ministrstva federacije, 10 kantonskih ministrstev, nevladne organizacije ter predstavniki lokalnih skupnosti. To je način, s katerim želijo prispevati ne le k uskladitvi prostorskih aktov temveč tudi k doseganju konsenza o glavnih ciljih prostorskega načrtovanja. Prostorski plan Federacije BiH je mogoče sprejeti le, če z njim soglaša vseh deset kantonov. Dve leti po sprejetju Prostorskega plana FBiH so vsa kantonska ministrstva obvezana nadzorovati izvajanje plana s pomočjo svojih in občinskih služb ter poročati federalnemu ministrstvu. Glede na poročila o izvajanju prostorskega plana FBiH je rezultat usklajenih izhodišč vseh kantonov in federalnega ministrstva Program ukrepov za spodbujanje stanja v prostoru. Po drugi strani pa mora pri oblikovanju kantonskih prostorskih planov federalno ministrstvo izdati svojo odobritev v smislu uskladitve z dokumentom, ki zadeva širše območje, to je Prostorskim planom FBiH. Kantonski prostorski plani pa morajo temeljiti na usklajenih izhodiščih vseh lokalnih skupnosti (občin) v kantonu;
- v Bolgariji je na vsaki ravni telo, ki je pristojno za medsektorsko sodelovanje v zvezi z dejavnostmi prostorskega načrtovanja (Državni svet za regionalni razvoj na osrednji ravni; Regionalni sveti za regionalni razvoj in Občinski sveti za razvoj). Izkušnje kažejo, da je medsektorsko sodelovanje najučinkovitejše na najnižji ravni. Na osrednji ravni pa je še vedno treba rešiti številne probleme;
- na Hrvaškem izvajajo nadzor nad horizontalno skladnostjo prostorskih aktov in njihovo zakonitostjo ter jih preverjajo s pomočjo mnenj in soglasij, ki jih izdajajo določena telesa za prostorske akte. Zato je okrajne prostorske plane mogoče sprejeti šele po pridobitvi soglasja Ministrstva za varstvo okolja in urejanje prostora glede skladnosti z določbami Zakona o urejanju prostora, državne Strategije urejanja prostora ter Programa in prostorskih načrtov sosednjih okrajev, vključno z mnenjem predstavniških teles lokalne samoupravne enote. Zakon o urejanju prostora predvideva tudi vzajemno vertikalno usklajevanje prostorskih aktov. Iz tega razloga je treba prostorski akt, ki se nanaša na ožje območje, uskladiti s prostorskim aktom za širše območje;
- na Danskem vladno Poročilo o državnem načrtovanju poudarja, da omrežja in širše sodelovanje preko upravnih meja predstavljajo ključ za zagotavljanje uravnoveženega regionalnega razvoja. Na posamezne občine ni več mogoče gledati kot na samozadostne enote. Vsebina sodelovanja se bo spreminjala glede na regije. Da bi lahko dosegli skladen regionalni razvoj, je treba izvesti celo vrsto ukrepov. Po zgledu Poročila o državnem načrtovanju je vlada v regionalnih problemskih območjih izvedla številne »projekte dialoga«. Cilj teh projektov je usklajevati pobude vlade v izbranih območjih ter hkrati usklajevati tudi lokalne, regionalne in državne ukrepe. Načrtovanje prostorskega razvoja bo imelo zelo dejavno vlogo pri teh projektih;
- v Franciji igrajo programi Schémas de services collectifs pomembno vlogo v medsektorskem sodelovanju na osrednji ravni, ker zagotavljajo prostorsko interpretacijo sektorskih politik. Na področju vertikalnega sodelovanja pa so bila razvita številna orodja v različnih merilih. V glavnem obstajajo v pogodbah med dvema ali tremi različnimi ravnmi (regije/država, strnjena naselja/država/regija; podeželsko območje/država/regija). V primeru strnjenih naselij in podeželskih območij (pays) se razvija horizontalno sodelovanje med ozemeljsko upravnimi enotami;

- v Nemčiji, z namenom uskladiti zasnove in smernice in razpravljati o tekočih trendih in vprašanih prostorskega razvoja, zvezna vlada in dežele (Länder) vodijo Ministerkonferenz für Raumordnung (MKRO – Stalno konferenco ministrov odgovornih za regionalno planiranje), kjer so enakovredno zastopani. Za horizontalno in vertikalno sodelovanje v Nemčiji so značilni trije osnovni načini vzdržnega prostorskega razvoja, t.j. Gegenstromprinzip (načelo protiukrepanja), Subsidiaritätsprinzip (načelo subsidiarnosti) in Beteiligungsprinzip (načelo sodelovanja): na zvezni ravni upoštevajo potrebe lokalne in regionalne ravni, medtem ko morajo na regionalni in lokalni ravni upoštevati tudi okvire, ki jih postavijo na zvezni ravni. Ukrepati morajo na ustrezni ravni, ki je najbolj primerna. Vsi partnerji morajo biti udeleženi v postopkih načrtovanja.
- na Madžarskem je bila metoda izdelave državnega Prostorskega plana povsem nova in s tem zgodovinskega pomena za madžarsko prakso. Značilno zanjo je bilo intenzivno strokovno in medsektorsko sodelovanje, upoštevanje domačih in mednarodnih procesov ter analiziranje in obdelava prostorskih informacij v podporo primerjavi različnih meril;
- na Irskem bo Državno prostorsko strategijo uveljavljala vlada, sprejeli pa jo bodo lokalni, regionalni in sektorski razvojni organi in agencije kot vodilo pri določanju prednosti za razvojne in planske odločitve in pri usmerjanju vlaganj. Cilj – bolj uravnotežen razvoj – je mogoče doseči z boljšim prostorskim usklajevanjem tekočih in prihodnjih vlaganj. Strategija v celoti upošteva načelo subsidiarnosti. V okviru začetne faze izvajanja, regionalni organi oblasti začenejo s postopkom priprave regionalnih planskih smernic, s katerimi bodo prenesli politike, ki jih prinaša Strategija, na regionalno raven. Med pripravo Smernic se bodo temeljito posvetovali z ustreznimi lokalnimi oblastmi. V določenem času po sprejetju regionalnih planskih smernic s strani regionalnih oblasti bodo morale lokalne oblasti zakonsko pregledati svoje razvojne plane, da se prepričajo, če so v skladu z ustreznimi regionalnimi planskimi smernicami.;
- na Malti je vzpostavitev celovitega sistema urejanja prostora odvisna od učinkovitega sodelovanja z drugimi organizacijami ter od uskladitve sektorskih politik v smeri skupnih dolgoročnih in kratkoročnih ciljev. V tem pogledu morajo sektorske politike, ki ne spadajo pod okrilje MEPA podpreti strategije Strukturnega plana za družben in gospodarski razvoj v območjih, kjer je potrebna obnova, ter izboljšave v podeželskih območjih, kjer je potrebna sanacija. Verjeti je, da bo nadaljnje sodelovanje in usklajevanje pobud skupaj z nadaljnjim vključevanjem krajevnih skupnosti izboljšalo vlogo prostorskega načrtovanja na Malti in pripomoglo k doseganju vzdržnega prostorskega razvoja na vsem ozemlju;
- na Nizozemskem medministrska priprava politike urejanja prostora poteka v Državni komisiji za urejanje prostora (Rijksplanologische Commissie), kar je ena od uradnih »predsob« pred Svetom ministrov. V Državni komisiji za urejanje prostora vsako ministrstvo zastopa en član ali več. Ustrezna ministrstva imenujejo svoje najvišje državne uradnike (običajno generalnega direktorja) za udeležbo na Konferenci. Na državni ravni je Državna komisija za urejanje prostora najpomembnejši koordinacijski organ na področju urejanja prostora. Vertikalno sodelovanje zagotavljajo hierarhija načrtov in posebni postopki;
- na Norveškem je medsektorsko sodelovanje in povezovanje glavna lastnost učinkovitih politik prostorskega razvoja. Okrajno načrtovanje zagotavlja primerno prizorišče in instrument. Okrajni svet mora prevzeti vodstvo in dati potrebne pobude za nadaljnji razvoj regionalnega partnerstva. Regionalno partnerstvo je forum, ki je zelo primeren za ugotavljanje in razpravo o regionalnih (prostorskih) vprašanih preko občinskih meja. Enako so Okrajni sveti ustanovili skupna telesa za sodelovanje, ki pokrivajo ustrezne dele države (Vzhodnonorveško okrajno omrežje, Skupščina južne in vzhodne Norveške, itd.). Okrajne analize regionalnih prednosti in izzivov, narejene pred postopki načrtovanja, bodo verjetno postale obvezne z dopolnjenim Zakonom o načrtovanju in gradnji. Spremeniti je treba tradicionalna stališča in pravila, ki temeljijo na hierarhičnem pristopu od zgoraj navzdol. Politike centralne vlade bi morale biti osredotočene na nacionalno problematiko in iskati regionalne odgovore nanjo. Regionalna obdelava daje dodano vrednost državnim politikam. Ob naslednji priliki je zato treba po potrebi vgraditi regionalni pristop v državne plane in proračune na ravni centralne vlade;

- v Romuniji je opaziti, da bo izvajanje Vodilnih načel zares učinkovito šele, ko bo učinkovito medsektorsko sodelovanje, do česar pa še ni prišlo;
- v Sloveniji je sistem prostorskega planiranja naravnano tako, da je zagotovljeno usklajevanje različnih politik in interesov tako na državni, regionalni in lokalni ravni. S tem je omogočeno predvsem sodelovanje in vključevanje sektorjev v proces prostorskega planiranja že v zgodnjih fazah. V prihodnje je mogoče pričakovati še intenzivnejše povezovanje sektorjev v procesu nastajanja politik, ki imajo vpliv na prostorske strukture (glej dodatek k poročilu: Prostorsko razvojni ukrepi za posamezna območja). Pri tem je izrednega pomena doseganje sinergijskih učinkov pri spodbujanju regionalnega in policentričnega razvoja. Na ravni vertikalnega usklajevanja je nujno sodelovanje med različnimi institucijami na različnih ravneh odločanja. Najpomembnejši je premik k prostorskemu planiranju od spodaj navzgor (bottom-up), kjer imajo odločilno vlogo pri odločanju lokalne oblasti. V Sloveniji sistem prostorskega planiranja daje lokalnim skupnostim suvereno pravico prostorskega planiranja na svojem območju. Kot pomemben instrument za medsebojno povezovanje in usklajevanje državnih in lokalnih interesov se uveljavlja Regionalna zasnova prostorskega razvoja. V okviru posamezne regionalne zasnove prostorskega razvoja se lahko medsebojno povezujejo lokalne skupnosti ali pa se o njegovi izdelavi medsebojno dogovorijo država in lokalne skupnosti. Tudi pri pripravi državnih lokacijskih načrtov je omogočeno sodelovanje lokalnih skupnosti, ki s svojimi pobudami, predlogi in sugestijami vplivajo na rešitve opredeljene za prostorske ureditve državnega pomena;
- v Španiji so tako centralna vlada kot lokalne uprave zelo samostojni pri odločitvah o postopkih programiranja in določanja lokacij. Kljub temu pa obstajata dva velika okvira za usklajevanje: na ravni politik s pomočjo »sektorskih konferenc«, na katerih sodeluje minister ali sektorski ministri in vsi tisti, ki so odgovorni za ustrezne zadeve v regionalnih telesih, da tako preučijo probleme vsakega sektorja posebej ter ukrepe, ki so potrebni za njihovo rešitev. Za usklajevanje med obema upravama skrbi medsektorska koordinacija tako horizontalno (imenuje odbore v državni ali regionalni upravi) kot vertikalno preko Vladnih delegacij v regijah;
- v Švici morajo, v skladu z zveznim Zakonom o urejanju prostora, konfederacija, kantoni in občine usklajevati svoje dejavnosti prostorskega pomena. V ta namen pripravi konfederacija zasnove in sektorske plane. Posebno telo, Konferenca za organizacijo ozemlja konfederacije, ki združuje dvajset zveznih uradov z vplivom na prostor, zagotavlja horizontalno usklajevanje. Na ravni kantonov je Plan directeur glavni instrument, ki zagotavlja tako horizontalno (medsektorsko) kot vertikalno usklajevanje (s konfederacijo in občinami);
- v "Nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji" je poseben namen prostorskega načrtovanja usklajevanje funkcij sektorskih politik in dejavnosti s pomembnejšim prostorskim vplivom. Iz tega razloga različni sektorji sodelujejo pri pripravi in sprejetju prostorskih aktov, vključno z njihovo izvedbo, in sicer z določanjem posebnih pogojev ali podajanjem mnenja vladnega telesa in pravnih oseb z javnimi pooblastili v postopku izdajanja gradbenega dovoljenja in s potrditvijo glavnega projekta v postopku izdaje gradbenega dovoljenja. Nadzor nad horizontalno skladnostjo prostorskih aktov in njihovo zakonitostjo se izvaja in preverja z mnenji in soglasji, ki jih dajejo določena telesa k osnutkom prostorskih aktov. Kot posledica tega, je mogoče prostorske plane za okraje sprejeti šele po pridobitvi soglasja Ministrstva za okolje in prostorsko planiranje, glede usklajenosti z določbami Zakona o prostorskem in urbanističnem načrtovanju, državnim Prostorskim planom in prostorskimi plani sosednjih okrajev, vključno z mnenji, ki jih podajo predstavniška telesa lokalnih samoupravnih enot. Zakon o prostorskem in urbanističnem načrtovanju predvideva vzajemno vertikalno usklajevanje prostorskih aktov. Zato mora biti prostorski akt ožjega območja skladen s prostorskim aktom širšega območja;
- V Združenem kraljestvu bodo nove prostorske razvojne strategije, ki jih pripravljajo, zagotavljale okvir za sektorske politike, ki vplivajo na prostor.

Horizontalno in vertikalno sodelovanje, v kontekstu dejavnosti prostorskega načrtovanja, napreduje po različnih poteh. Glede medsektorskih pristopov je mogoče ugotoviti pomemben napredek pri obravnavanju prostorske dimenzije in vplivov sektorskih politik v primernem obsegu, kar omogoča prepoznavanje možnih protislovij in sinergij. V številnih državah imajo medsektorska telesa nalogo

uskladiti sektorske politike s cilji urejanja prostora. Vendar pa ugotavljajo, da je medsektorsko povezovanje trenutno bolj učinkovito na decentralizirani ravni.

Vertikalno sodelovanje je v nekaterih državah zagotovljeno z referenčnimi plani, pogosto na regionalni ravni, ki predstavljajo pravo podlago za usklajevanje državnih, regionalnih in lokalnih dejavnosti. Vertikalno sodelovanje pa bolje napreduje z uporabo manj togih in bolj procesno usmerjenih pristopov, kjer imata pomembno vlogo načeli subsidiarnosti in recipročnosti. To je še zlasti pomembno v srednje- in vzhodnoevropskih državah, kjer pristop od spodaj navzgor postopoma nadomešča pristop od zgoraj navzdol.

2.2.3. Sodelovanje civilne družbe

- V Avstriji vprašanje tesnejših partnerskih odnosov s civilno družbo obravnava Avstrijska prostorsko razvojna zasnova 2001 v poglavju tekoče potrebe – novo razumevanje načrtovanja, ki zahteva več sodelovanja javnosti v planskih procesih, da bi izboljšali sprejemljivost v družbi kot osnovni pogoj za izvajanje prednostnih vsebin;
- v valonski regiji (Belgija) zakon o urejanju prostora predpisuje posebne postopke za informiranje javnosti v primeru priprave Regionalnega načrta prostorskega razvoja (SDER) ter posebnih postopkov za posvetovanje z javnostjo v primeru načrtov namenske rabe prostora (plans de secteur). V primeru strateških projektov se postopki informiranja in posvetovanja razširijo;
- v Bosni in Hercegovini nova zakonodaja predpisuje obveznost, da se vse planske akte javno razgrne. To je treba storiti dvakrat: enkrat v obliki osnutka in drugič, ko je dokument že v obliki predloga. Ta proces pomeni polno vključevanje javnosti. Ob upoštevanju dejstva, da je nova metodologija priprave Prostorskega plana BiH trenutno še v obliki osnutka, bo predpisana obveznost vključevanja javnosti na vseh stopnjah priprave planskih dokumentov, pri čemer bodo izkoristili možnost objave na spletnih straneh vlade. To bo ponudilo priložnost najširšemu krogu zainteresiranih, da izberejo pravi način razvoja, ki jim odgovarja. Poskus sodelovanja javnosti je bil izveden na regionalni ravni (Kanton Tuzla);
- v Bolgariji se vključevanje civilne družbe v dejavnosti prostorskega načrtovanja povečuje, zlasti na lokalni ravni, kjer so predpisani posebni postopki za pripravo občinskih načrtov. Ustanavljanje forumov državljanov je razmeroma široko razširjena praksa, ki se je pojavila v zvezi s pripravo pobud za vzdržan prostorski razvoj (Agenda 21). Osnutki regionalnih načrtov morajo biti predloženi tudi v javno razpravo. Vključevanje civilne družbe pa se srečuje tudi s hibami zaradi pomanjkanja izkušenj na tem področju. Zaradi tega lahko nastanejo umetni spori;
- Hrvaška si prizadeva, da bi bili vsi njeni državljani nedvoumno in celovito obveščeni o vseh fazah planskega procesa, kar se sklada tudi z Evropsko listino o regionalnem-prostorskem planiranju na regionalni in lokalni ravni. Sodelovanje javnosti v teku priprave prostorskih planov določa Zakon o urejanju prostora in podzakonski akt o javni razgrnitvi v procesu sprejemanja prostorskih planov ("Uradni list" št. 101/98). Sodelovanje javnosti je zagotovljeno tudi v postopku izdaje gradbenih dovoljenj (dovoljenje za posege in gradnjo), vendar v manjši meri (sosedje). Predvidena je tudi pravica do pritožbe, ki začasno ustavi postopek, in sodno varstvo v primeru nezadovoljstva. Za prostorsko načrtovanje so zlasti pomembni partnerski odnosi med javnim in zasebnim sektorjem kot sredstvo za doseganje prostorsko razvojnih ciljev. V nekaterih primerih so se pokazali celo kot bolj učinkoviti od čisto javnih partnerskih odnosov;
- na Cipru Zakon o urbanističnem in krajinskem načrtovanju iz leta 1972 ne določa čisto jasno postopkov za spodbujanje dejavnega sodelovanja javnosti v planskem procesu. Vendar pa določa, kako lahko javnost vpliva na določbe Lokalnega plana ali Načrta območja v dveh fazah, ki sta opisani v nadaljevanju. V prvem primeru se javnost lahko vključi v fazo priprave načrta skozi razpravo Skupnega odbora. Med člani skupnega odbora, ki jih imenuje Svet ministrov, so tudi predstavniki vpletenih lokalnih oblasti kakor tudi osebe s posebnim ali strokovnim znanjem v zvezi z obravnavanim območjem. Skupni odbor ima v bistvu posvetovalno vlogo in njegov glavni namen je obvestiti ministra o mnenjih in predlogih z zvezi s tekočimi ali predlaganimi politikami Razvojnega programa. Javno mnenje se tako izraža preko voljenih svetnikov in drugih lokalnih predstavnikov.

Po odobritvi s strani Odbora za načrtovanje se Razvojni program objavi in javno razgrne. Lokalne oblasti, nevladne organizacije ali vsa druga zainteresirana telesa ali osebe lahko zatem podajo ugovore proti kateri koli določbi v načrtu. Minister preuči vse ugovore, predloži svoje predloge in opombe Svetu ministrov v obravnavo in odločanje ter na koncu objavi Odobreni razvojni načrt, ki ostane v veljavi do naslednje spremembe. V mnogih primerih so v teh procesih lokalne skupine ustanovljene za ustvarjanje pritiska ter nevladne organizacije že postavile vprašanja in izpostavile probleme, ki se nanašajo neposredno na politiko načrtovanja. Političen pritisk je imel s tem velik vpliv na izvajanje različnih zahtev iz objavljenih razvojnih programov;

- v Franciji se civilna družba vključuje na različnih ravneh. Na lokalni ravni imajo v primeru strnjenih naselij in podeželja Svet za razvoj, ki zastopa državljane, podjetja, sindikate, razvojno operativno, kulturna združenja itd. Na regionalni ravni pa »Regionalno konferenco za razvoj in prostorsko načrtovanje« sestavljajo predstavniki države, uradnikov in civilne družbe. Na osrednji ravni zastopa civilno družbo tudi nacionalna komisija za prostorsko načrtovanje (CNADT) preko sindikatov, državnih, regionalnih in lokalnih politikov, organizacij delodajalcev, itd.;
- v Luksemburgu Programme directeur navaja potrebo po opredelitvi politike komuniciranja, da bi dosegli razumevanje širše javnosti in dejavno sodelovanje potencialnih nosilcev;
- na Nizozemskem lahko civilna družba poseže v proces prostorskega načrtovanja na različnih ravneh. Na osrednji ravni je bil ustanovljen Svetovalni svet za stanovanja, prostorsko načrtovanje in okolje za koordinacijo in spodbujanje posvetovanj med vlado in širšo družbo o prostorski problematiki. Deluje kot komunikacijski kanal med vlado in družbo in zato so njegovi člani predstavniki široke vrste organizacij (npr. delodajalcev, zaposlenih, družb za stanovanjsko gradnjo, odborov za rekreacijo, naravovarstvenih združenj, odborov za kmetijstvo, organov za promet itd.), strokovnjakov za upravne in strokovne vidike prostorskega načrtovanja ter strokovnjake za deželno in občinsko upravljanje. Ministre, ki so zastopani v Komisiji za urejanje prostora, zastopajo opazovalci tudi na sestankih Svetovalnega sveta. Sestanki so običajno odprti za javnost. Svet za stanovanja, prostorsko načrtovanje in okolje (VROM) ima nalogo, da na njihovo željo ali na lastno pobudo svetuje ministrom o glavnih načelih in vidikih politike prostorskega načrtovanja. Na pokrajinski in lokalni ravni imajo tudi postopke za informiranje prebivalstva in posvetovanje z javnostjo ob pripravi prostorskih načrtov;
- na Norveškem vlada želi obnoviti in okrepiti vlogo okrajnih svetov kot regionalnih razvojnih dejavnikov. Okrajni svet bi moral prevzeti vlogo vodilnega partnerja v regionalnih partnerstvih – kjer so vključene občine, državni organi v okraju, poslovni krogi in civilna družba. Ta vloga se razlikuje od vloge izvrševanja oblasti (odločanje, obravnavanje pritožb, nadzor nad občinami itd.). Okrajni sveti zdaj dobivajo večje pristojnosti pri upravljanju pomembnih instrumentov politike za podeželje in regionalne politike. Da bi okrepili regionalne partnerske odnose, vlada razmišlja tudi o večjih prenosu pooblastil regionalnim državnim organom v različnih državnih sektorjih;
- v Romuniji je vključevanje civilne družbe v proces prostorskega načrtovanja še vedno zelo skromno. Vendar pa obstajajo različna združenja, ki so si pridobila vpliv (državno združenje občin, združenje okrajnih arhitektov, združenje urbanistov itd.);
- v Ruski federaciji stopnja sodelovanja široke javnosti pri postopkih prostorskega načrtovanja odraža trenutno stanje demokratskih sprememb v državi. Raven javne zavesti, ki bi jo bilo treba doseči, je določil Kodeks o urbanističnem načrtovanju RF (18. člen). V skladu z zakonom imajo državljani, njihova združenja in pravne osebe v RF pravico dobiti celovite, resnične in pravočasne informacije o stanju njihovega življenjskega okolja, spremembah, ki so načrtovane za to okolje (nove gradnje, modernizacija javnih objektov, urejanje prostora, gradnja prometnih in komunikacijskih povezav), kakor tudi vse druge informacije o urbanističnih dejavnostih z izjemo informacij, ki so proglašene kot zaupne v skladu z veljavno zakonodajo. Državljanji imajo pravico dajati pripombe in priporočila o predlaganih urbanističnih rešitvah, dokler jih ne potrdijo ustrezni upravni organi, lahko pa sodelujejo tudi pri pripravi takih rešitev na različne načine: preko javne razprave, s samostojnimi ekspertizami, itd. Vse to izhaja iz osnovne neodtujljive pravice državljanov Ruske federacije do »ugodnega bivalnega okolja«, ki je določena z ustavo (42. člen). Regionalne in lokalne oblasti se lahko odločijo o oblikah javnega sodelovanja, ki je primerno glede na določene okoliščine ter velikost območja, ki ga to zadeva: glasovanje, volitve, javna razprava, itd.;

- v Sloveniji je v sistemu urejanja prostora že tradicionalno uveljavljeno vključevanje javnosti v vse faze pripravljanja in sprejemanja prostorskih aktov na vseh ravneh. Cilj je omogočiti vsem zainteresiranim stranem, predvsem pa lokalnim oblastem, zasebnemu sektorju, sindikatom, nevladnim in lokalnim organizacijam, da dejansko sodelujejo pri načrtovanju in upravljanju prostora. Zato v Sloveniji potekajo skupna prizadevanja pri zagotavljanju človeških virov in vodenju, institucionalni reformi, razvoju organizacije in upravljanja ter trajnem usposabljanju in zagotavljanju nove opreme za učinkovito načrtovanje in urejanje prostora. Vsi udeleženci imajo v posameznih fazah v procesu priprave in sprejemanja prostorskih aktov pravico izražati svoja priporočila, pripombe in predloge. Še posebej pomembne so pobude, ki jih izraža zasebni sektor in ki običajno s razvojnimi interesi in finančnimi sredstvi močno vplivajo na prostorski razvoj posameznih območij. V ta namen so v novem Zakonu o urejanju prostora predvideni prostorski instrumenti (urbanistična pogodba, komasacija, pogojni lokacijski načrt ...), s katerimi je mogoče spodbujati sodelovanje zasebnega sektorja (primer: projekt potniške postaje v Ljubljani, ki nastaja na podlagi urbanistične pogodbe med javnim in zasebnim sektorjem). Posebna oblika vključevanja zasebnega sektorja je tudi reorganizacija nekaterih javnih podjetij, v katera se lahko z določenim deležem vključi zasebni kapital;
- v Španiji instrumente prostorskega načrtovanja oblikujejo in potrjujejo regionalne uprave. V procesu oblikovanja je predviden čas za sodelovanje in informiranje javnosti, tako da javni sektor (državni), zasebni sektor in posamezniki lahko podajo svoja opažanja in predloge glede prostorskih načrtov. Sektorske službe ustreznih regij, občine in državna uprava morajo svetovati glede programov urejanja prostora. Usklajevanje poteka v okviru "Komisij za prostorsko in urbanistično načrtovanje". To so regionalna telesa, v katerih so zastopane različne javne uprave;
- v Švici Zvezni zakon o urejanju prostora vsebuje določbe o informiranju prebivalstva o prostorsko načrtovalnih dejavnostih. Posebni zakoni na zvezni in kantonski ravni v sektorjih, ki imajo vpliv na prostor, prav tako vsebujejo določbe o informiranju in posvetovanju s prebivalstvom. Zvezni zakon o urejanju prostora predvideva tudi, da ima javnost možnost sodelovati pri pripravi načrtov. Zvezni in kantonski zakoni predpisujejo postopek javne predstavitve osnutkov načrtov, med katero imajo prebivalci pravico podajati svoja opažanja in predloge;
- v "Nekdanji jugoslovanski republiki Makedoniji" sodelovanje javnosti v teku priprave prostorskih planov določa Zakon o prostorskem in urbanističnem načrtovanju. Sodelovanje javnosti je predvideno tudi v postopku izdaje gradbenih dovoljenj (dovoljenj za posege v prostor in gradnjo), vendar v manjši meri (sosedje). Predvidena je tudi pravica do pritožbe, ki začasno ustavi postopek, in sodno varstvo v primeru nezadovoljstva. Partnerski odnosi med javnim in zasebnim sektorjem so zlasti pomembni za prostorsko načrtovanje kot sredstvo za doseganje prostorskih razvojnih ciljev. V nekaterih primerih so se pokazali celo kot bolj učinkoviti od popolnoma javnih partnerskih odnosov. Zaradi Centra za okoljske informacije so dejavnosti na tem področju (sodelovanja z javnostjo) zelo uspešne. Omenimo lahko celo, da je aktivnosti tega Centra mogoče pripisati tudi naraščajočo popularnost okolja, razvoj odnosa do okolja, naraščajoče zavedanje javnosti o okoljskih vprašanjih ter dostopnost in razpoložljivost informacij o okolju.

Sodelovanje civilne družbe v procesu prostorskega načrtovanja in razvoja hitro, zlasti v srednjeevropskih in vzhodnoevropskih državah. Nove zakonodaje vsebujejo določbe o informiranju javnosti in posvetovanju s prebivalstvom o osnutkih planov in javnih planskih pobudah. V zahodnoevropskih državah imajo bolj institucionalizirane oblike sodelovanja na državni in regionalni ravni kot v državah srednje in vzhodne Evrope, kjer je videti, kot da se sodelovanje javnosti dogaja pretežno na lokalni ravni. Vprašanja, ki se nanašajo na partnerske odnose med zasebnim in javnim sektorjem omenjajo le v omejenem številu držav. Opaziti je nezadostno stopnjo osveščenosti o dejanskih potencialih te vrste razvojnega orodja.

3. Prispevek prostorskih razvojnih politik k vzdržnemu razvoju

3.1. Vzdržni prostorski razvoj: vseobsegajoča zapoved, ki jo priznava ves svet

Pojem vzdržnega razvoja, ki je bil uveden s Strategijo za ohranitev sveta (World Conservation Strategy), je odtlej stalno pridobival na pomenu in prevzel osrednje mesto v zapisih in razpravah v devetdesetih letih in naprej v 21. stoletju. Paradigmo je ponovno predstavila Svetovna komisija za okolje in razvoj (WCED) v dokumentu "Naša skupna prihodnost" (1987), pogosto omenjanem kot Bruntlandsko poročilo, ki je prinesel znamenito, povsod uporabljano in vplivno opredelitev: »Človeštvo ima sposobnost razvijati se na vzdržen način, da bi s tem zagotovili zadovoljevanje sedanjih potreb, ne da bi s tem ogrozili možnosti prihodnjih generacij za zadovoljevanje njihovih potreb«. Navaja tudi, da vzdržen razvoj ne pomeni stanja nespremenljive harmonije, pač pa spremenljiv proces, v katerem poteka izkoriščanje naravnih virov, usmerjanje vlaganj, usmerjenost tehnološkega razvoja in institucionalne spremembe v skladu s prihodnjimi kakor tudi sedanjimi potrebami.

Generalni sekretar Svetovnega vrha o vzdržnem razvoju v Johannesburgu (2002) je povzel ta pojem in njegov razvoj takole: »Od Svetovnega vrha v Riu leta 1992 se je vzdržen razvoj pojavil kot nova razvojna paradigma, ki združuje gospodarsko rast, družbeni razvoj in varstvo okolja kot med seboj odvisne elemente dolgoročnega razvoja, ki vzajemno podpirajo drug drugega. Vzdržni razvoj poudarja tudi tak pristop k oblikovanju in izvajanju politik, ki vključuje širšo udeležbo in več nosilcev z aktiviranjem tako zasebnih kot javnih virov pri razvoju in izkoriščanju znanja, veščin in energije vseh družbenih skupin, ki jih skrbi prihodnost našega planeta in njegovih prebivalcev. Vzdržni razvoj kot kompleksen proces z mnogimi dejavniki, ki vplivajo drug na drugega, zahteva sodelovanje vseh članov družbe, kot so ustvarjalci javne politike, proizvajalci, potrošniki, znanstveniki, inženirji, učitelji, komunikologi, občinski aktivisti in volivci«.

Vrh v Johannesburgu je ponovno potrdil vzdržni razvoj kot osrednjo prvino mednarodnega programa opravil, pri čemer so razširili in poudarili ta pojem s potrditvijo potrebe, da se zagotovi ravnotežje med gospodarskim razvojem, družbenim razvojem in varstvom okolja kot medsebojno odvisnimi stebri vzdržnega razvoja, ki se vzajemno podpirajo. Spoznali so, da je dobro upravljanje bistvenega pomena za vzdržen razvoj in dali poseben pomen pogledom civilne družbe, s čimer so priznali ključno vlogo civilne družbe pri doseganju rezultatov.

Kot globalno politična vsebina, primerljiva s pojmi, kot so demokracija in človekove pravice, se je vzdržni razvoj povzpел na sam vrh dnevnega reda državne, regionalne in lokalne politike ter v nadnacionalnih institucijah.

3.2. Operacionalizacija koncepta vzdržnega razvoja: odprto vprašanje

Vzdržni razvoj je zelo težko konkretizirati z enostavnimi besedami, ker presega ekonomijo in vsebuje etične, družbene, institucionalne ter okoljske razsežnosti. Njegovo začetno privlačnost so pripisali tako širini kot nejasnosti tega pojma. V razlagah, ki se med seboj razlikujejo, se kaže velika raznolikost teženj in vizij, ki jih imajo ljudje za prihodnost.

V bistvu je vzdržni razvoj razumljen kot procesno usmerjen ter znotraj tega procesa napredujoč proti določenemu cilju. Vzdržni razvoj je osredotočen na ljudi s tem, da je njegov namen izboljšati kakovost človeškega življenja, temelji pa tudi na ohranjanju oz. varovanju, ker je pogojen s potrebo po upoštevanju sposobnosti narave za zagotavljanje virov in sredstev za ohranjanje življenja. V tej luči vzdržni razvoj pomeni izboljšanje kakovosti življenja ljudi ob tem, da živijo v mejah nosilne zmogljivosti ekosistemov, ki ga podpirajo.

Na splošno velja, da ima paradigma vzdržnega razvoja tri sestavine: gospodarsko vzdržnost, okoljsko vzdržnost in družbeno vzdržnost. Gospodarska vzdržnost zajema rast, razvoj, produktivnost in vsestranske pozitivne učinke denarnih spodbud; okoljska vzdržnost vključuje neokrnjenost ekosistemov in pozornost do nosilne zmogljivosti ter biotske raznovrstnosti; družbena vzdržnost pa zajema spremenljivke, kot so pravičnost, možnost odločanja, dostopnosti in sodelovanje.

Ni pa še prišlo do soglasja o enotni praktični opredelitvi orodij za zagotavljanje vzdržnega razvoja. S tem v zvezi so na johannesburškem Svetovnem vrhu ocenili dva možna pristopa: »dobro upravljanje«

in vlogo »civilne družbe«, torej dva pojma, ki sta prav tako abstraktna kot sam pojem vzdržnega razvoja. Medtem ko je uspeh paradigme vzdržnega razvoja odvisen od tega, da je po svoji naravi vseobsegajoč, pa je vsekakor treba doseči soglasje o načinu doseganja vzdržnega razvoja.

3.3. Prostorsko razvojne politike: izjemno orodje za zagotavljanje vzdržnega razvoja

Vloga prostorskih razvojnih politik pri doseganju ciljev vzdržnega razvoja je očitna. Ministri UN-ECE (Gospodarske komisije Združenih narodov za Evropo) so v deklaraciji »Vzdržno izboljševanje življenjskih pogojev na območju Gospodarske komisije OZN za Evropo v 21. stoletju« (2000) načeli naslednja vprašanja: delitev izkušenj dobrega upravljanja mest, spodbujanje povezovalnega pristopa k načrtovanju na vseh ravneh; spodbujanje obnove in oživljanja mest; izboljšanje varovanja okolja za razreševanje navzkrižij med razvojem in potrebo po varovanju naravnih virov, podeželja in kulturne dediščine; spodbujanje reforme zagotavljanja stanovanj in finančnih mehanizmov in doseganje ravnovesja med javnim in zasebnim sektorjem ter doseganje okvira zemljiških in lastninskih pravic kot osnove za preudarno upravljanje zemljišč in razvoj stanovanjskega trga itd.

Prostorske razvojne politike predstavljajo izjemno sredstvo za doseganje ciljev vzdržnega razvoja, ker:

- imajo nadsektorsko in združevalno naravo. Povezovanje je glavna lastnost učinkovite prostorsko-razvojne politike. V Vodilnih načelih niso upoštevane le tri klasične sestavine vzdržnega razvoja (gospodarska, družbena in okoljska), dodana je še četrta sestavina, ki se vse bolj uveljavlja v celovitih prostorsko razvojnih politikah: kulturna razsežnost. Kulturna vzdržnost se nanaša na potrebo po ohranjanju in spodbujanju kulturne identitete, povečevanju kulturne dediščine in podpiranju kulturne ustvarjalnosti pri oblikovanju življenjskega okolja. Nadsektorski značaj v zvezi s politikami prostorskega razvoja se nanaša na dejstvo, da je treba vse javne politike, ki vplivajo na prostor, skrbno pregledovati in ocenjevati, da bi okrepili medsektorsko sodelovanje in s tem povečali medsebojno sodelovanje, vzajemno delovanje in vzdržnost;
- so zasnovane in se izvajajo v zvezi z več-nivojskim upravljanjem. Prostorske razvojne politike delujejo hkrati na različnih ravneh: lokalni, regionalni, nacionalni in transnacionalni. Njihove vsebine in prednostne naloge so pretežno odvisne od ravni, na kateri so oblikovane. V Vodilnih načelih sta poudarjeni načeli vzajemnosti in subsidiarnosti kot dva dopolnjujoča se opornika prostorskih razvojnih politik. Medtem ko subsidiarnost odraža vse močnejši trend v smeri decentralizacije oblasti in pomaga krepiti preglednost in odgovornost lokalne ravni, vzajemnost omogoča omilitev pristopov od zgoraj navzdol ali od spodaj navzgor in s tem omogoča, da se prednostne naloge velikega obsega lahko obravnavajo že na nižji ravni;
- vse bolj temeljijo na vključevanju civilne družbe. Dobro prostorsko upravljanje narekuje kombinacijo družbenih in gospodarskih sil, ki močno presega meje javnega sektorja. Pomeni predanost skupnim vizijam prostorskih sprememb in združuje delovanje javnega, zasebnega in prostovoljnega sektorja. Po drugi strani pa izkoriščanje lokalnih zmogljivosti, kakor tudi veščin, vrednot in prepričanj nosilcev, povečuje demokratično odgovornost in vodenje. V povezavi s prostorskimi razvojnimi politikami se vzpostavljajo lokalni partnerski odnosi kot sredstvo za zagotavljanje celostnega pristopa, ki vključuje državljane, vlade držav, zasebni sektor in prostovoljne organizacije.

Drug dejavnik, ki se zavzema za bistveno funkcijo prostorskih razvojnih politik pri doseganju vzdržnega razvoja, je da neučinkovite in slabo zasnovane politike močno ogrožajo vzdržni razvoj. To lahko ponazorijo različni primeri iz dosedanjih izkušenj:

- nezadostno medsektorsko sodelovanje med politikami je omogočilo skokovit razvoj avtomobilskega in tovornega prometa, ki je povzročil suburbanizacijo, zgoščevanje in onesnaževanje, medtem ko so prostorske razvojne politike skušale zadržati urbanizacijo, pospešiti varstvo okolja in intermodalne rešitve. Namesto tega v tistih evropskih mestih, za katera velja, da zagotavljajo boljšo kakovost življenja obravnavajo in izvajajo prometno in urbanistično politiko hkrati kot celoto;
- medtem, ko se je stari sistem načrtovanja od zgoraj navzdol izkazal za neprimerne, da bi lahko obvladoval hitre in nepredvidljive vzorce sprememb, potrošništvo ter metode proizvodnje in distribucije velikega obsega še naprej spodbujajo vzorce nevzdržne potrošnje in proizvodnje. To je

največji izziv za vzdržen prostorski razvoj, zlasti na področju načrtovanja prostorskega razvoja, kjer lahko grožnjo predstavljajo že potrebe posameznih gospodinjstev in gospodarskih družb. Nasprotno pa bi bile manj škodljive za vzdržnost bolj celostne oblike prostorskih razvojnih politik za urbana območja, ki bi upoštevale oživljanje že pozidanih zemljišč;

- številna obalna območja v Evropi so v preteklih desetletjih veljala za privlačne lokacije tako za turizem kot za druge gospodarske dejavnosti. V številnih regijah so obalne občine kar tekmoval v privabljanju vlagateljev, dokler ni bil razvit in pozidan ves obalni pas, kar je prizadejalo škodo ne le neprecenljivim naravnim virom temveč tudi zmanjšalo privlačnost teh območij. Namesto tega bi z uporabo načel celostnega upravljanja obalnih območij v okviru medobčinskega sodelovanja dosegli bolj skladne in trajne oblike razvoja;
- ker v številnih podeželskih območjih niso spodbujali avtohtonih virov in so se pojavile lokalne razvojne pobude, je to vodilo k obsežnemu izseljevanju mladih aktivnih ljudi, kar je imelo za posledico staranje in mrtvilo, razpad osnovnih storitev, propadanje podeželske krajine in zmanjšanje privlačnosti za kmečki turizem. Ko enkrat ta proces propadanja že zadosti napreduje, se izkaže, da ga je izjemno težko zaječiti in sprožiti proces obnove podeželja. Nasprotno pa bi s podpiranjem majhnih in srednje velikih mest kot storitveno proizvodnih središč v podeželskih območjih ter s podpiranjem lokalnih razvojnih pobud v kmečkem turizmu, drobni obrti in majhnih podjetjih ter podarjanjem krajinske in kulturne dediščine itd. lahko ohranili sposobnost za življenje in privlačnost teh podeželskih območij.

Neprimerne prostorske razvojne politike poleg »ne-vzdržnosti« dolgoročno ustvarjajo tudi dodatne stroške ter vse manj koristi zaradi nezadostnih sinergij.

3.4. Bližajoči se izzivi za vzdržni razvoj in vloga prostorsko razvojnih politik

Tako na evropsko družbo kot na evropski prostor delujejo sile in vplivi notranjega in zunanega izvora, ki povzročajo tokove sprememb. Številne spremembe, ki se že dogajajo ali jih je mogoče predvideti, predstavljajo pomembne izzive za vzdržni razvoj. Prostorsko razvojne politike imajo nalogo, da se spopadejo s temi izzivi in zagotovijo primerne rešitve, s katerimi bi omogočili trajen skladen razvoj evropske družbe in njenega prostorskega okolja. Pomembne izzive za vzdržni razvoj je v prihodnjih letih mogoče pričakovati na naslednjih področjih:

a) Globalizacija in povečanje obsega evropske integracije

S poudarkom na naraščajoči konkurenci in konkurenčnosti v vse večji globalizaciji gospodarstva, bi nekatere regije lahko uspele na račun drugih. Ljudje in bogastvo bi lahko še naprej pritekali iz oddaljenih podeželskih območij v urbana središča ter iz izoliranih in/ali propadajočih območij v »z znanjem bogato« središče Evrope. Številne države srednje in vzhodne Evrope imajo svoja oddaljena podeželska območja z nizkimi prihodki, kakor tudi stara industrijska mesta, ki se morajo prilagoditi vse bolj globaliziranemu gospodarstvu. To poleg širšega geografskega obsega evropske integracije še povečuje velikost območij, ki se morajo organizirati v regionalne enote, da bi ostale konkurenčne. Integracija na ravni evropske celine prinaša potrebo po večjih regijah, ki zahtevajo tesnejše sodelovanje med sedanjimi regionalnimi enotami, pogosto celo preko državnih meja. Samo v take merilu je mogoče pričakovati, da bo ozemeljsko sodelovanje ustvarjalo močne strategije ter ustavilo propadanje in marginalizacijo v številnih manj konkurenčnih območjih. Zasnovati in izvesti bo treba nove ozemeljske strategije.

b) Preprečevanje škode, ki jo povzročajo naravne nesreče

V zadnjih letih so se po vsej evropski celine vse pogostejše pojavljale vse hujše naravne nesreče, ki so ogrožale človeška življenja ter povzročale velika opustošenja. Velik del naravnih nesreč je povezan s spremembo podnebja, zlasti poplave in orkani. Medtem ko ni realne možnosti, da bi v kratkem času obrzdali intenzivnost spreminjanja podnebja (izvedba Kyotskega protokola je dolgoročna naloga), bi z ustreznimi prostorskimi razvojnimi politikami verjetno lahko preprečili in zmanjšali potencialno škodo, ki jo povzročajo naravne nesreče. To je izrecno omenjeno v Vodilnih načelih: »V okviru politike

prostorskega razvoja bi morali poskrbeti za preventivne ukrepe, s katerimi bi omejili obseg škode in ranljivost poselitvenih vzorcev. Ti ukrepi bi se morali, med drugim, nanašati na rabo zemljišč in na gradnjo«.

c) Lokalni razvoj za pridobivanje dohodka in zmanjševanje socialne izključenosti

Evropske države se morajo izogniti tveganju, da bi prišlo do različno hitrega razvoja, kar bi še naprej povečevalo razlike v razvoju. Čeprav v evropskih državah izvajajo najrazličnejše politične ukrepe v borbi proti socialni izključenosti, je pomembna dimenzija k človeku usmerjenega pristopa pri reševanju problematike regionalne skladnosti in človekovih naselij vzpostavitev institucij in kadrov za partnerje v lokalnem razvoju. Prostorske razvojne politike morajo nuditi podporo civilni družbi, zlasti v zaostalih in prikrajšanih urbanih in podeželskih območjih z namenom ustvarjati pobude, samozavest in dohodek. Še bolj je treba okrepiti podporo družinam pri ustvarjanju dohodka, na primer s posojili najmanjšim podjetjem, ki so se izkazala za uspešna.

d) Krepitev vitalnosti in kakovosti podeželja

Številna revna in odmaknjena podeželska območja še vedno zgubljajo prebivalce kakor tudi svojo gospodarsko substanco in storitve. Veliko število manjših evropskih mest in naselij je še zlasti pomembnih za oskrbovanje podeželja s storitvenimi dejavnostmi. Eden od ciljev evropske prostorsko razvojne politike bi moral biti vzdrževanje in krepitev policentričnega urbanega sistema v Evropi. Poleg tega pa povezovanje v omrežja nudi tudi gospodarske prednosti zaradi delitve funkcij in izkoriščanja prednosti ekonomije obsega. Manjša evropska mesta, ki delujejo v medsebojnih partnerskih odnosih imajo možnost povečati svojo konkurenčnost, zlasti z bolj strateškim usklajevanjem razvojnih aktivnosti.

Razen tega vse večja uporaba industrijskih metod velikega obsega v kmetijstvu ter procesi preoblikovanja ogrožajo tradicionalne podeželske krajine in način življenja na podeželju, kakor tudi naravne vire. To lahko povzroči konflikte z varovanjem in spodbujanjem podeželske dediščine, ki pa je bistvenega pomena za razvoj turizma. V številnih evropskih podeželskih regijah kmečki turizem že presega kmetijstvo v pogledu njegovega pomena za gospodarstvo. Glavni izzivi za prostorsko načrtovanje so kar najbolj izkoristiti razvoj podeželja.

e) Oživljanje mest in obvladovanje urbanizacije

Urbanizacija v Evropi še ni dokončana. Ljudje še vedno zapuščajo bolj oddaljena in revnejša območja ter se selijo iz revnejših mest v bogatejša. Mednarodna preseljevanja imajo prav tako pomemben vpliv na proces urbanizacije.

Glavni izzivi v urbanih območjih Evrope so vse bolj zapletene povezave med različnimi vrstami pomanjkanja, nizkih dohodkov, nezaposlenosti, nizko ravni izobrazbe in veščin, neprimernimi bivališči ter nezadostno mestno strukturo in objekti za dejavnosti. V številnih evropskih mestih kaže, da se bo brezdomstvo in pomanjkanje stanovanj nadaljevalo tudi v prihodnje. Propadanje obstoječih, včasih slabo zgrajenih in okoljsko neučinkovitih stanovanjskih zgradb bo imelo za posledico stalen pritisk, da bi izboljšali stanovanjske razmere in kakovost življenja. Pogosto prihaja do lokalnih neskladij v gospodarski blaginji in občinskih finančnih zmogljivostih.

Zato je pomembno, da bi splošno sprejeli in izvajali široko vrsto usklajenih politik za oživljanje propadajočih mestnih jeder. Na splošno ni dovolj, da bi se pri obnavljanju že zgrajenih površin lotili le fizičnih in okoljskih značilnosti nekega območja, temveč je treba vključiti tudi gospodarske in družbene vire prebivalcev. Bistveni elementi prostorske razvojne politike v urbanih območjih bodo pristopi, ki vključujejo zagotavljanje stanovanj in izboljšav v okviru bolj celostnih programov obnove za določena območja. Pri prenovi urbanih območij so mešane rabe bolj priporočljive od ene same, ker je mešanica različnih rab prožnejša pri zadovoljevanju spreminjajočih se potreb. Prav tako je v pomoč socialni interakciji, ki je tako ključnega pomena za vzdržne mestne skupnosti.

Izboljševanje in obnova že zgrajenih površin je postalo osrednji cilj politike, ker lahko znatno zmanjša potrebe po novih površinah za razvoj mest. V evropskih državah velja širjenje mest za vir

neučinkovitosti prometnih in energetske omrežij, kakor tudi vir porabe zemljišč in naravnih virov. Ker je prostor omejen vir, je zagotavljanje najboljše mogoče rabe prostora nujno za učinkovito zadrževanje urbanizacije v Evropi.

f) Upravljanje tokov ljudi in blaga

V pretežnem delu Evrope se še vedno povečujejo tokovi ljudi in blaga med urbani območji in v njih, kakor tudi med mestnimi središči in njihovim zaledjem, čeprav lahko naraščajoči pretoki informacij do neke mere nadomestijo mobilnost ljudi. Poleg tega, da izničuje koristi, ki jih prinašajo strnjena naselja, zgoščevanje prometa vodi tudi k slabšanju razmer v okolju, zlasti v zvezi s kakovostjo zraka, hrupom in nadležno vizualno motnjo, ki jo predstavljajo motorna vozila. Zaradi tega je nujno izvajati strategije, katerih cilj je čim bolj povečati družbene koristi in čim bolj zmanjšati socialne vplive teh tokov.

Ob ukrepih za vse večjo uporabo obnovljivih virov energije ter čistejših goriv in tehnologij, je treba dati poudarek javnemu prevozu ter okolju prijaznim multimodalnim rešitvam. Dodatne prednosti so tudi, da se je tako mogoče spopasti z emisijami toplogrednih plinov in ohraniti energetske vire, pa tudi zmanjšanje potreb po potovanjih vse bolj šteje za pomemben cilj politik.

g) Spodbujanje kulturne identitete in povečevanje kulturne dediščine

Mnogo tradicionalnih načinov kolektivnega življenja v Evropskih vaseh in mestih je še vedno ogroženih. Kulturna identiteta je odvisna od tega, kako so ljudje pomešani med seboj, ter od prostorskih značilnosti kraja, kjer živijo. Zaradi svoje dolge tradicije življenja v mestih in velikega števila različnih vrst naselij imajo evropske države bogato arhitekturno in krajinsko dediščino. Medtem ko uradni spomeniki pomagajo podpirati cvetočo turistično industrijo in so običajno dobro ohranjeni, druge zgodovinske predele v mestih še vedno ogrožajo razvojne obremenitve. V revnejših mestih kakor tudi v zaostalih podeželskih območjih je posledica gospodarskega nazadovanja fizično propadanje teh predelov. S politikami za oživljanje in sanacijo zgodovinsko pomembnih območij bo treba doseči ravnotežje med ohranjanjem obstoječe kulturne dediščine, privabljanjem novih vlaganj in gospodarskih dejavnosti ter podpiranjem obstoječih skupnosti, v katerih ljudje živijo in delajo.

h) Težnje k tesnejšim partnerskim odnosom s civilno družbo

Učinkovito upravljanje prostora je odvisno od spremembe v politični in upravni strukturi. To naj bi potekalo zlasti po dveh glavnih kanalih, ki ustrezata tesnejšim partnerskim odnosom s civilno družbo. To sta razvoj partnerskih odnosov med javnim in zasebnim sektorjem in večje sodelovanje državljanov. V prihodnosti bodo partnerski odnosi služili vse bolj kot orodje za zagotavljanje celovitih pristopov z vključevanjem državljanov, lokalnih in regionalnih oblasti, državnih vlad, zasebnega sektorja in prostovoljnih organizacij.

Liberalizacija zavarovanih sektorjev, kot so promet, energetika, vodno gospodarstvo, odstranjevanje odpadkov itd., pospešuje podjetništvo. Zasebni sektor postaja vse bolj vključen v naloge, ki so bile prej privilegij javnega sektorja. Izkušnje, pridobljene ob privatizaciji, so doslej povzročile mešane rezultate. Potrebno je še bolj oceniti izkušnje regulativnih okvirov za zagotavljanje zasebnih storitev ter dobre in slabe prakse na področju partnerskih odnosov med javnim in zasebnim sektorjem. Za bolj intenzivno vključevanje zasebnega sektorja v prostorsko razvojne strategije je potrebna večja sposobnost javnosti za ocenjevanje in urejanje.

Z obsežnim vključevanjem državljanov se povečuje pravičnost, preglednost in odgovornost. S pomočjo informiranja, sodelovanja in razprav se povečujejo tudi krajevne zmogljivosti. Predpogoj za prostorske politike, osredotočene na ljudi, je, da vključujejo vse vrste pogledov državljanov. Drug izziv je uskladitev razširjenega sodelovanja državljanov z dolgoročnimi in obsežnejšimi javnimi interesi. Dodatno je treba raziskati načine za doseganje ravnotežja med participativnimi pristopi in tistimi, ki temeljijo na partnerskih odnosih ter predstavniško demokracijo in njenimi institucijami na lokalni, regionalni in državni ravni pri snovanju in izvajanju prostorsko razvojnih strategij.

Zaključki

Od sprejetja Vodilnih načel septembra 2000, so transnacionalne aktivnosti CEMAT-a pomembno prispevale k soočanju stališč in izkušenj ter oblikovanju nasvetov in priporočil, ki mnogo obetajo za krepitev vloge prostorsko razvojnih politik pri zagotavljanju vzdržnega razvoja. Na vrsti mednarodnih seminarjev in konferenc, ki so jih organizirali, so že obravnavali mnoge od prej omenjenih bližajočih se izzivov za vzdržen prostorski razvoj. Na seminarju v Solunu so poročali o pomenu večjih evropskih območij in s tem povezane potrebe po povečanju mednarodnega sodelovanja in ob tem priznali dejstvo, da povečanje obsega evropske integracije očitno zahteva tudi povečanje obsega prostorsko razvojnih politik. Na seminarju v Lizboni (v novembru 2001) so poudarili vlogo prostorsko razvojnih politik pri varovanju in povečevanju krajinske dediščine in potrdili, da so učinkovite prostorsko razvojne politike neprecenljivo orodje za izvajanje pred kratkim sprejete Konvencije o krajinah. Na konferenci v Dresdnu (maja 2002) in na seminarju v Budimpešti (marca 2003) so obravnavali problematiko v zvezi z izvajanjem načela subsidiarnosti in doseganjem cilja bolj intenzivnega sodelovanja civilne družbe v prostorsko razvojnih politikah. Na seminarju v Sofiji (oktobra 2002) so se lotili problematike razlikovanja prostorsko razvojnih politik glede na posebne značilnosti posameznih vrst evropskih območij. Na konferenci v Wrocławu (junija 2003) so poudarili pomen prostorskega načrtovanja pri preprečevanju poplav.

Vse te aktivnosti so pomemben prispevek k sporočilu, ki so ga podali ministri na 13. srečanju CEMAT-a v Ljubljani. Ob upoštevanju univerzalne narave cilja vzdržnega razvoja, pa tudi sedanjih in prihodnjih izzivov za vzdržen prostorski razvoj, ki jih je mogoče opaziti in pričakovati, ministri CEMAT-a odločno priporočajo prostorsko razvojno politiko kot bistveno orodje za zagotavljanje vzdržnega razvoja in s tem pomembno prispevajo k svetovni razpravi o tem, kako doseči ta cilj.

Bibliografija

- Guiding Principles for the Sustainable Spatial Development of the European Continent (Vodilna načela za vzdržen prostorski razvoj evropske celine). Hanover. September 2000.
- Evropska konferenca ministrov odgovornih za prostorsko planiranje. 12. zasedanje CEMAT. Sprejete resolucije. September 2000.
- Priporočilo Rec (2002) 1 Odbora ministrov Sveta Evrope državam članicam o Vodilnih načelih za vzdržen razvoj evropske celine. Sprejeto 30. januarja 2002.
- "Global challenge, global opportunity. Trends in sustainable development (Globalni izzivi in globalne možnosti. Tendence v vzdržnem razvoju)". Svetovni vrh o vzdržnem razvoju v Johannesburgu leta 2002. Združeni narodi.
- Report of the World Summit on Sustainable Development. Johannesburg (Poročilo Svetovnega vrha o vzdržnem razvoju v Johannesburgu). 26. avgusta – 4. septembra 2002. Združeni narodi.
- The Johannesburg Declaration on Sustainable Development (Johannesburška deklaracija o vzdržnem razvoju). Združeni narodi. September 2002.
- "Implementing the Habitat Agenda. The European Union Experience" («Izvajanje Agende Habitat. izkušnje Evropske unije») UN-ECE. 2001.
- "Sustainable regional development in the Nordic countries" («Vzdržen regionalni razvoj v Skandinavskih državah»). C. Clement, M. Hansen. Nordregio. 2001.

PRILOGA

Sprejete resolucije

RESOLUCIJA ŠT. 1

o partnerskih odnosih med zasebnim in javnim sektorjem v politiki prostorskega razvoja, sprejeta na 13. zasedanju Evropske konference ministrov, odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT), v Ljubljani, 17. septembra 2003

Ministri, odgovorni za regionalno planiranje v državah članicah Sveta Evrope,

poudarjajo, da so bila na 12. zasedanju Evropske konference ministrov, odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT), ki je potekalo v Hannovru (Nemčija) 7. in 8. septembra 2000, sprejeta Vodilna načela za vzdržni prostorski razvoj evropske celine z namenom zagotoviti skladno strategijo za celovit in regionalno uravnotežen razvoj evropske celine, ki bo temeljil na načelu subsidiarnosti in vzajemnosti;

se sklicujejo na III. del Vodilnih načel o »Posebni vlogi zasebnega sektorja v prostorskem razvoju«;

opozarjajo na sklep Odbora ministrov Sveta Evrope z dne 7. februarja 2001 (740/9.1 - CM (2001) 6), da je pri odločanju o projektih s prostorskimi vplivi treba upoštevati Vodilna načela za vzdržni prostorski razvoj evropske celine;

se sklicujejo na Priporočilo Rec 1 (2000) Odbora ministrov Sveta državam članicam o Vodilnih načelih za vzdržni prostorski razvoj evropske celine, sprejeto 30. januarja 2002;

upoštevajo Evropske prostorsko razvojne perspektive (EPRP), o katerih so se dogovorili na neuradnem sestanku ministrov, odgovornih za prostorsko planiranje v državah članicah Evropske unije maja 1999 v Potsdamu;

so mnenja, da bodo v prihodnjih letih za doseganje ciljev regionalnega razvoja potrebne zasebne naložbe, ker javne finance, ki so na voljo, ne zadoščajo za pokrivanje družbenih potreb, zlasti kar zadeva strokovno in družbeno infrastrukturo in službe, ki jo upravljajo;

podpirajo dejavno vključevanje zasebnega sektorja v izvajanje in združevanje programov EU, kot so INTERREG, PHARE in TACIS, še zlasti v vlogi partnerja in udeleženca pri nacionalnih prispevkih, čeprav ob tem partner iz javnega sektorja zadrži vodilno vlogo z namenom spodbujati vzdržni prostorski razvoj v Evropi;

se zavedajo, da se partnerstva med zasebnim in javnim sektorjem (PZJ) razvijajo na področjih, ki so bila v preteklosti v celoti v javnem sektorju, kot so prometna infrastruktura in storitve, telekomunikacije, oskrba z vodo, zbiranje in predelava odpadkov, zdravstvo in šolstvo;

upoštevajo pravila o državni pomoči in njen učinek (pozitiven in negativen) na pomoč javnega sektorja, ki je na voljo partnerjem iz zasebnega sektorja;

opozarjajo na poročilo, »Modeli financiranja regionalnih infrastrukturnih objektov in razvojnih projektov s poudarkom na srednjeevropskih in vzhodnoevropskih državah – partnerstvo med zasebnim in javnim sektorjem na področju prostorskega razvoja«, ki je bilo predstavljeno na konferenci v Hannovru z ciljem podati predloge na podlagi izkušenj na področju partnerstva med zasebnim in javnim sektorjem, kot na postopek za uspešno postavitev tovrstnih projektov, zlasti v srednjeevropskih in vzhodnoevropskih državah;

upoštevajo, za doseganje uspeha potrebni različni predpogoji, kot je solidna upravna struktura in zadostno razvit zasebni sektor, in da je to še zlasti pomembno upoštevati v Srednji in Vzhodni Evropi;

priporočajo državam članicam, da upoštevajo naslednje predloge za učinkovito oblikovanje in organizacijo postopkov na področju partnerstva med zasebnim in javnim sektorjem (PZJ), še zlasti glede srednjeevropskih in vzhodnoevropskih držav:

1. Vzpostavitev jasnega in učinkovitega pravnega okvira

Namen in cilj državne zakonodaje o PZJ je dodeliti nova pooblastila različnim upravnim ravnam, da bi s tem zagotovili, da se lahko razvijejo nove vrste partnerstva z zasebnim sektorjem, ki segajo preko tradicionalnega oddajanja del pogodbenim izvajalcem.

Politiko o PZJ je mogoče predpisati v splošnem, večsektorskem zakonskem aktu ("zbirni zakonski osnutek") ali v zakonodaji določenega sektorja (gradnja cest, urbanistično načrtovanje, komunalna omrežja, itd.). Na splošno se je treba izogibati izdajanju posebnih zakonov za posamezne projekte. Še zlasti je pomembno, da je politika v zvezi s partnerstvom med zasebnim in javnim sektorjem jasna v pogledu lastnine (pravila o lastništvu, pogoji najema, itd.), davčnega okvira in obravnave možnih navzkrižnih interesov. Prav tako mora vzpostaviti sprejemljiv operativni okvir za prevzemanje odgovornosti za tveganja s strani javnega sektorja.

Nedvoumen pravni okvir je pomemben, da pritegne zanimanje zasebnega sektorja za PZJ, ker pomaga zmanjšati politično tveganje. To je bistvenega pomena v Srednji in Vzhodni Evropi, kjer zasebni sektor še precej oprezen glede PZJ projektov. Zato so bistvenega pomena jasna pravna pravila o vključevanju javnega sektorja v mednarodne in evropske programe financiranja.

Nova pravila Evropske unije o strukturnih fondih poudarjajo, kar najbolj izkoristiti programe, ki jih financira Evropska skupnost, pomeni napeti vse moči, da bi olajšali izkoriščanje zasebnih finančnih virov, zlasti naložbeni kapital in partnerstvo med zasebnim in javnim sektorjem kot podporo financiranju projektov kakor tudi, da bi zagotovili, da lahko zasebni sektor s svojim specializiranim strokovnim znanjem skrbno preuči, kako te programe vodijo.

Na področju oživljanja mest URBANA pobuda Skupnosti spodbuja vzpostavljanje partnerstva med zasebnim in javnim sektorjem, zlasti za vodenje celovitih gospodarsko-razvojnih programov in pospeševanje »zelenih« dejavnosti.

Politika Skupnosti glede nadzora nad državno pomočjo ima različna orodja za spodbujanje oživljanja podeželja in mest, kot na primer Smernice Skupnosti o državni pomoči za varovanje okolja (UL št. C 37/3 z dne 3. 2. 2001). Pri tem je pomembno tudi Sporočilo o državni pomoči in rizičnem kapitalu (UL C 235 z dne 21. 8. 2001), Uredba Komisije (ES) št. 70/2001 z dne 12. 1. 2001 o uporabi členov 87 in 88 Pogodbe ES v primeru državne pomoči malim in srednje velikim podjetjem (UL L 10/33 z dne 13. 1. 2001) in smernice za državno regionalno pomoč (UL C 74/9 z dne 10. 3. 1998).

Sedanja pravila o državni pomoči pa bi kljub temu lahko v nekaterih posameznih primerih predstavljala oviro za zmožnost nekaterih držav članic za vodenje njihove prostorsko razvojne politike, zlasti ko skušajo vključiti zasebni sektor. Na podlagi izkušenj, ki naj bi jih pridobili pri teh primerih v prihodnosti, bo koristno preučiti, če obstaja potreba po dodatnem, posebnem instrumentu za obravnavo državne pomoči dejavnostim v prikrajšanih urbanih območjih ter kakšne bi morale biti osnovne značilnosti takega instrumenta.

2. Skrbna priprava projektov PZJ

Kritičnega pomena pri projektih PZJ je pripravljalna faza. Uspešnost projekta je pretežno odvisna od temeljite priprave. Pomembni so naslednji vidiki priprave:

a. Prilagajanje organizacijske strukture lokalnim pogojem

Obstaja široka paleta modelov za PZJ. Partnerstvo med zasebnim in javnim sektorjem ima lahko različne oblike, od čisto komercialnega poslovanja do popolne privatizacije. Potrebna je velika skrbnost pri prilagajanju zasnove PZJ glede na lokalne in časovne dejavnike. Mnogi problemi v zvezi s PZJ izvirajo iz posnemanja rešitev, ki so bile zasnovane za druga PZJ, in iz tega razloga ne upoštevajo okoliščin v tem določenem primeru v zadostni meri.

b. Združljivost ciljev

Najprej je treba pojasniti cilje vsakega od partnerjev iz javnega in zasebnega sektorja in videti, kako se dopolnjujejo. Za to je potrebna podrobna razprava med javnim in zasebnim sektorjem o njihovih namerah glede projekta. Razprava je potrebna tudi med različnimi potencialnimi zasebnimi partnerji v razpisni fazi. Zgodnje vključevanje zasebnih partnerjev v priprave močno prispeva k uspešnosti projekta.

c. Izbiranje zasebnih partnerjev s strani javnega sektorja

Izbiranje zasebnih partnerjev mora biti del razpisnega postopka. Poleg formalnih zadev je treba upoštevati tudi kvalitativna merila.

Gospodarska uspešnost PZJ je kritično odvisna od strokovnega znanja, ki ga zasebni partnerji doprinesejo k sodelovanju na projektu ter pomen tega strokovnega znanja področje dejavnosti, ki je pri tem vključeno. Zato je treba najti načine, kako napeljati možne zasebne partnerje, da razkrijejo svoje strokovno znanje. Eden od načinov, da se to doseže, je možnost svobodne izbire. To pomeni dati zasebnemu partnerju različne možnosti, pri katerih je dobiček vezan na to, v kolikšni meri so izpolnjeni cilji in zahteve. Ta pristop je eden od načinov za merjenje potencialne zavzetosti in produktivnosti zasebnega partnerja.

Poleg tega mora biti javni sektor v celoti obveščen o možnih tveganjih, kadar namerava sodelovati z zasebnim partnerjem. S tem v skladu je treba oblikovati merila in zahteve ter jih vključiti v razpisne dogovore. Pri tem more biti javni sektor pazljiv glede problemov, ki lahko nastanejo zaradi nezadostnih in enostranskih informacij.

d. Demokratični nadzor in odobritev s strani javnosti

Uvedba partnerstev med zasebnim in javnim sektorjem zahteva politično razpravo, da bi zagotovili politično in javno odobritev pristopa, zlasti kadar bodo uporabnikom storitve zaračunavali. S stališča splošnega družbenega interesa je ključ do uspešnosti PZJ gospodarski dejavnik, ki se kaže pretežno v vrednosti, ki jo uporabniki dobijo za svoj denar. Poleg tega morajo modeli PZJ verodostojno prikazati, na katerih področjih (npr. na gospodarskih, tehničnih in okoljevarstvenih) lahko pripomorejo k večji učinkovitosti in boljšim rezultatom.

S pomočjo ustrezne organizacije »enote skupne porabe« se je treba izogniti uporabljanju tretjih strani in pomanjkanju demokratičnega nadzora. Za to so potrebni posvetovalni programi, ki zagotavljajo bližino potrošniku in omogočajo ljudem, da izrazijo, čemu dajejo prednost.

e. Posebna orodja v pomoč pripravljanju projektov PZJ

Zahodni primeri kažejo, da lahko projektom PZJ pomagajo z različnimi orodji. Omeniti je treba zlasti:

- orodja za finančno vrednotenje PZJ, kot je »Public Sector Comparator (PSC)« (Primerjalnik za javni sektor) v Združenem kraljestvu, Public Private Comparator (PPC) na Nizozemskem ter analize stroškov in koristi, katere uporabljajo v Franciji in Nemčiji. Ta orodja kažejo, ali ima PZJ v finančnem smislu prednost pred klasičnimi rešitvami.
- ustanavljanje informacijsko usklajevalnega urada za PZJ, kjer naj bi primerjali nove projekte PZJ s predhodnimi in oblikovali priporočila ter podrobne usmeritve, da bi neko partnerstvo med zasebnim in javnim sektorjem doseglo uspeh.

3. Učinkovito izvajanje PZJ projektov***a. Skrbno sestavljanje pogodbe za PZJ***

Pogodbe o PZJ morajo biti še zlasti jasne glede značilnosti projekta, odgovornosti posameznih pogodbenic in glede obravnavanja možnega križanja interesov. Vključevati morajo posebna določila kot zaščito pred oportunističnim vedenjem zasebnih partnerjev. Od zasebnih partnerjev je, na primer, mogoče zahtevati, da plačajo jamstvo, ali pa lahko pogodbe vključujejo spodbude, kot so dogovori o delitvi dobička ki jih sklenejo javni in zasebni partnerji

Pogodbe za PZJ bi morale vključevati vse glavne vidike projekta PZJ, vključno z morebitnimi okoljevarstvenimi vidiki, vendar pa bi morale dovoljevati tudi določeno stopnjo prožnosti, inovativnosti in dobičkonosnosti. V pogodbi bi morale biti določene glavne dolžnosti pogodbenic, ne pa tudi vse strokovne podrobnosti.

b. Zaupanje med partnerji

Veliko medsebojno zaupanje partnerjev je bistvenega pomena za uspešnost partnerstva med zasebnim in javnim sektorjem. Javni sektor se mora izkazati kot partner, na katerega se zasebni partnerji lahko zanesejo, ker prevzemajo veliko finančno tveganje, ko podpisujejo pogodbo z dolgoročnimi zavezujočimi učinki različne vrste v skladu s pogodbenimi določili.

c. Pridobivanje usposobljenosti in modernizacija javnega sektorja preko PZJ

Kadar gre za PZJ, je bistvenega pomena, da javni sektor pridobi določene sposobnosti. Naučiti se mora spretnega vodenja pogajanj na nepopolnih tržiščih. Še zlasti pa mora pridobiti strokovno znanje na ekonomskem gospodarskem področju, da bo lahko prepoznaval, katere spremenljivke imajo določeno vlogo in zato, da lahko oceni posledice pogodbenih določil.

Partnerji iz javnega sektorja se morajo naučiti, kako se oblikuje, nadzira in izvaja pogodbe, ter spoznati, da pogodbe vključujejo stroške transakcije. To učenje novih veščin pomeni popolno spremembo kulture.

Čim bolj se javni sektor in zasebni sektor dopolnjujeta, toliko bolj je javni sektor učinkovit.

d. Učinkovito vodenje javnega sektorja

Modele PZJ je treba oblikovati na tak način, da javni sektor ohrani temeljno vodilno vlogo, tako zaradi javnega prava kot zaradi sprejemljivost s strani javnosti. Nikoli ne sme biti dosežena točka, ko so državni upravni organi davčno v tako slabem položaju, da se morajo skoraj popolnoma opirati na zasebni sektor.

Javni sektor mora voditi in usmerjati PZJ tako, da se infrastruktura in dejavnosti splošnega družbenega pomena razvijajo kot sestavni del nacionalne, regionalne ali lokalne politike.

e. Uporaba javnih finančnih vložkov kot vzvod za namensko zbiranje zasebnih finančnih sredstev

Projekti PZJ, ki jih bi jih financirali izključno iz zasebnega sektorja, so razmeroma redki. V večini primerov mora vsaj del finančnih sredstev priti iz javnega sektorja. Delež javnih finančnih sredstev je obratno sorazmeren s kupno močjo potencialnih uporabnikov infrastrukture ali storitev. To je razlog, zakaj projekti PZJ v srednjeevropskih in vzhodnoevropskih državah potrebujejo razmeroma velik znesek javnih finančnih sredstev. Pri partnerstvu med zasebnim in javnim sektorjem ima financiranje iz javnih finančnih sredstev, zlasti če je skromno, posebno vlogo. Uporabiti bi ga morali kot vzvod, s katerim bi pritegnili zasebne vire, ki bodo pokrili večji del stroškov. Obstaja več načinov za uveljavitev teh vzvodov: na primer, javni sektor lahko nastopa kot porok za morebitna posojila, ki so potrebna za uporabljeni investicijski vložek, ali pa lahko plača študije izvedljivosti.

RESOLUCIJA ŠT. 2

o usposabljanju organov oblasti, odgovornih za vzdržni prostorski razvoj, sprejete na 13. zasedanju Evropske konference ministrov, odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT), v Ljubljani, 17. septembra 2003

Ministri, odgovorni za regionalno planiranje v državah članicah Sveta Evrope

želi zagotoviti spremljanje izvajanja Resolucije št. 1 "Program v 10 točkah za doseganje večje kohezije med evropskimi regijami", ki je bila sprejeta na 12. zasedanju a Evropske konference ministrov, odgovornih za regionalno planiranje 8. septembra 2000, ki poudarja potrebo po takojšnjem začetku izvajanja programov za usposabljanje v novih državah članicah Sveta Evrope, da bi regionalnim in lokalnim oblastem, pristojnim za načrtovanje, čimbolj pomagali opravljati naloge, za katere so odgovorni,

želi spodbuditi nov pristop k prostorskemu načrtovanju na podlagi Priporočila Rec (2002) 1 Odbora ministrov Sveta Evrope državam članicam o Vodilnih načelih za vzdržni prostorski razvoj evropske celine,

dajejo navodila Odboru visokih uradnikov:

1. da naredi seznam središč za usposabljanje na področju ozemeljske razsežnosti vzdržnega razvoja, ki obstajajo to v državah članicah Sveta Evrope, in ga da na voljo na internet strani Sveta Evrope za CEMAT,
2. da spodbuja izvajanje Programa mednarodnih izobraževalnih središč za predstavnike lokalne ravni (CIFAL) v državah članicah Sveta Evrope in preuči načine sodelovanja z Inštitutom Združenih narodov za izobraževanje in raziskave (UNITAR) ter Evropskim omrežjem izobraževalnih organizacij (ENTO);
3. da povabijo mednarodne organizacije k sodelovanju v podporo pripravi študijske knjige, ki bi jo lahko uporabili za to usposabljanje;
4. da vzpostavi panevropsko omrežje vzorčnih regij CEMAT (inovacijskih regij), ki bi bilo zadolženo za razvijanje dobrih praks za izvajanje Vodilnih načel (GPSSDEC-CEMAT), ki bi predstavljale pilotne primere za druge regije.

RESOLUCIJA ŠT. 3

o preprečevanju poplav in boljšem usklajevanju vseh dejavnosti, namenjenih zmanjševanju tveganj in posledic katastrofalnih poplav, sprejete na 13. zasedanju Evropske konference ministrov, odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT), v Ljubljani, 17. septembra 2003

Ministri, odgovorni za regionalno planiranje v državah članicah Sveta Evrope z glede na to cilje vzdržnega razvoja evropskega ozemlja,

– ob upoštevanju pogostnosti poplav, ki povzročajo veliko škodo in ker ugotavljajo, da jih lokalne ali državne oblasti same ne morejo niti razumeti niti obvladovati, temveč je potrebno mednarodno sodelovanje vsaj za celotna prispevna območja porečja tistih porečij in povodij, ki pripadajo več državam,

- ob obžalovanju izgube človeških življenj, poškodb in velikih izgub gospodarskih virov, kakor tudi kulturne, naravne in krajinske dediščine, ki so jih povzročile nedavne katastrofalne poplave,
- ker se zavedajo dejstva, da naravne katastrofe povzročajo ali vsaj poslabšujejo tudi človekove dejavnosti, od modernih proizvodnih postopkov v kmetijstvu in gozdarstvu do gradnje vseh vrst,
- ki poudarjajo posebno vlogo in odgovornost lokalnih oblasti, ki razpolagajo s potrebnim poznavanjem svojega ozemlja in morajo prevzeti svojo odgovornost nasproti državljanom in podjetjem, ki so jih prizadele poplave,
- ki dodajajo, da mora vsak pristop seveda vključevati tudi vlogo lokalnih, regionalnih in državnih oblasti in po potrebi mednarodnih ustanov, ki morajo prevzeti svoj delež odgovornosti, še zlasti glede na njihovo obveznost, da vzpostavijo pogoje za čezmejno in transnacionalno sodelovanje lokalnih vlad,

ponovno potrjujejo, najprej svojo odločenost, da bodo v okviru svojih pristojnosti in v sodelovanju z drugimi ministrstvi v svoji vladi ukrenili vse potrebno, da bi zmanjšali negativne učinke človekovih dejavnosti;

se zavezujejo

- da bodo izdelali smernice za dopustno rabo zemljišč z veliko verjetnostjo poplav;
- da bodo ustanovili mednarodno delovno skupino, katere naloga bo modela čezmejnega sodelovanja, ki bi lahko služilo kot okvir za spodbujanje vzdržnega prostorskega razvoja vsake od prizadetih rečnih dolin, v tesnem sodelovanju s pristojnimi lokalnimi, regionalnimi in državnimi oblastmi;
- da bodo podprli pomembne dejavnosti, katerih namen je izdelati prvi osnutek celovite zasnove bolj učinkovitega mednarodnega sodelovanja na področju preprečevanja poplav v pomočjo prostorskega planiranja, vključno s pravičnejšo delitvijo stroškov in koristi, ki izvirajo iz preventivnih ukrepov.

naprošajo Odbor visokih uradnikov CEMAT, da poroča o doseženem napredku.

RESOLUCIJA ŠT. 4

o nalogah in pristojnostih Odbora visokih uradnikov CEMAT in njegovega Biroja, odobrene na 13. zasedanju Evropske konference ministrov, odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT), v Ljubljani, 17. septembra 2003, da bi jo predložili Odboru ministrov Sveta Evrope v sprejetje

Ministri, odgovorni za regionalno planiranje v državah članicah Sveta Evrope, ki so se udeležili 13. zasedanja Evropske konference ministrov, odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT),

so potrdili/odobrili ** naloge in pristojnosti Odbora visokih uradnikov CEMAT in njegovega Biroja, ki so priložene tej resoluciji, in se odločili, da jih posredujejo v sprejetje Odboru ministrov Sveta Evrope.

DODATEK

1) NALOGE IN PRISTOJNOSTI ODBORA VISOKIH URADNIKOV CEMAT

1. Ime odbora: ODBOR VISOKIH URADNIKOV EVROPSKE KONFERENCE MINISTROV ODGOVORNIH ZA PROSTORSKO PLANIRANJE SVETA EVROPE (CSO-CEMAT – CoE)

2. Vrsta odbora: Odbor visokih uradnikov

3. Vir nalog in pristojnosti: Evropska konferenca ministrov, odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT) Sveta Evrope za potrditev in Odbor ministrov Sveta Evrope za sprejetje.

4. Naloge in pristojnosti

V okviru pristojnosti Odbora ministrov in z odobritvijo Evropske konference ministrov, odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT) Sveta Evrope, ima Odbor visokih uradnikov naslednje naloge:

- a) da zasnuje politiko, ki bo vodila k vzdržnemu razvoju in še zlasti spodbujala izvajanje Vodilnih načel za vzdržni prostorski razvoj evropske celine ("Vodilna načela");
- b) da izvaja "Vodilna načela" v luči rezultatov Evropske konference ministrov odgovornih za regionalno planiranje Sveta Evrope; da proučuje in pripravlja nadaljnji razvoj "Vodilnih načel" in, če je primerno, ministrom, odgovornim za regionalno planiranje, predlaga revizijo izvajanja "Vodilnih načel";
- c) da Odboru ministrov predlaga triletni Delovni program, pripravljen v okviru pristojnosti CEMAT v dolgoročnem smislu kot instrument za izvajanje "Vodilnih načel";
- d) da pri pripravi Delovnega programa upošteva tiste dejavnosti držav, združenj in nevladnih organizacij, ki so pomembne za vzdržni razvoj, da bi spodbujali usklajevanje in dopolnjevanje med različnimi dejavnostmi, vključno s tistimi, ki se izvajajo v okviru mednarodnih konvencij;
- e) da objavlja in razširja informacije o dejavnostih za zagotavljanje vzdržnega razvoja, še zlasti o tistih, ki izhajajo iz "Vodilnih načel" in njihovega uveljavljanja;
- f) da odobri vsako poročilo, ki bo predloženo Evropski konferenci ministrov odgovornih za prostorsko planiranje Sveta Evrope.

5. Članstvo in sodelovanje

- a) Vlade držav članic so vabljeni, da imenujejo visoke uradnike s pristojnostmi na področju prostorskega planiranja in vzdržnega razvoja;

Svet Evrope krije potne stroške in stroške bivanja za po enega predstavnika iz vsake od svojih držav članic v Srednji in Vzhodni Evropi in iz držav, ki uživajo poseben status gosta pri Parlamentarni skupščini;

- b) Parlamentarna skupščina Sveta Evrope, Kongres regionalnih in lokalnih oblasti Evrope (CLRAE) in Razvojna banka Sveta Evrope (CEB) sodelujejo pri delu tako, da pošiljajo svoje predstavnike, ki nimajo pravice do glasovanja, na sestanke Odbora visokih uradnikov;
- c) Evropske države, ki niso članice Sveta Evrope, države, ki imajo status opazovalke pri Svetu Evrope in naslednje organizacije lahko pošljejo na sestanke Odbora visokih uradnikov svoje predstavnike, ki pa nimajo pravice do glasovanja ali povračila stroškov:
- Evropska unija (EU)
 - Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)
 - Svetovna banka World Bank (WB)
 - Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD)
 - Evropska investicijska banka (EIB)
 - Nordijsko sodelovanje za financiranje okolja (NEFCO)
 - Evropska konferenca ministrov za promet (ECMT)
 - Ekonomska komisija Združenih narodov za Evropo (UN-ECE)
 - Komisija Združenih narodov za vzdržni razvoj (UN-CSD)
 - Organizacija ZN za prosveto, kulturo in znanost (UNESCO)
 - Okoljski program Združenih narodov United Nations Environment Programme (UNEP)
 - Program United Nations Human Settlement Programme (UN-HABITAT)
 - Program Združenih narodov za razvoj United Nations Development Programme (UNDP)
 - Inštitut Združenih narodov za izobraževanje in raziskave (UNITAR)
 - Parlamentarna skupščina črnomskega gospodarskega sodelovanja ** Parliamentary Assembly of the Black Sea Economic co-operation (PABSEC)
 - Srednjeevropska pobuda Central European Initiative (CEI)
 - Evropska agencija za okolje European Environmental Agency (EEA)
- d) Nevladne organizacije, ki jim dovoli prisotnost Odbor visokih uradnikov v skladu s Pravilnikom o odnosih med Odborom visokih uradnikov CEMAT in nevladnimi organizacijami, ki ga je sprejel Odbor visokih uradnikov na svojem 77. sestanku dne 28. novembra 2001, lahko pošljejo svoje predstavnike na sestanke Odbora visokih uradnikov brez pravice do glasovanja ali povračila stroškov.

6. Strukture in delovne metode:

- a) Odbor visokih uradnikov se sestaja najmanj enkrat letno. Lahko ustanovi ekspertne skupine. Sprejme svoj poslovnik, delovne metode in sestav.
- b) Odbor visokih uradnikov poroča Evropski konferenci ministrov odgovornih za regionalno planiranje Sveta Evrope in tekoče obvešča o svojih dejavnostih tudi Odbor ministrov Sveta Evrope.

7. Trajanje

Neomejeno.

2) NALOGE IN ODGOVORNOSTI BIROJA ODBORA VISOKIH URADNIKOV CEMAT

1. Ime odbora: BIRO ODBORA VISOKIH URADNIKOV CEMAT (CHF-CEMAT- BU)

2. Vrsta odbora: Biro

3. Vir nalog in pristojnosti: Evropska konferenca ministrov odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT) Sveta Evrope, za potrditev in Odbor ministrov Sveta Evrope za sprejetje.

4. Naloge in pristojnosti

Pod vodstvom in z navodili Odbora visokih uradnikov CEMAT, ima Biro Odbora visokih uradnikov CEMAT naslednje naloge:

- a. pripraviti sestanke Odbora visokih uradnikov;
- b. pregledati vprašanja, ki mu jih zaupa Odbor visokih uradnikov in ukrepati v tem smislu;
- c. izvajati nujne ukrepe med sestanki Odbora visokih uradnikov in mu predložiti te ukrepe v odobritev.

5. Članstvo

- a. Predsednik Odbora visokih uradnikov, predstavnik države, ki bo organizirala naslednjo ministrsko konferenco, in predstavnik države, ki je organizirala predhodno konferenco.;
- b. dva člana , katera izvoli Odbor visokih uradnikov;
- c. mandat članov pod a) in b) zgoraj bo trajal dve leti;
- d. Svet Evrope bo povrnil potne in bivalne stroške onega predstavnika iz vsake od svojih držav članic v Srednji in Vzhodni Evropi.

6. Strukture in delovne metode

Biro se sestaja enkrat letno. Lahko povabi strokovnjake, da se udeležijo njegovih sestankov v zvezi z določenimi točkami dnevnega reda po odločitvi predsednika. Delovna jezika sta angleščina in francoščina.

7. Trajanje

Neomejeno.

RESOLUCIJA ŠT. 5

o organizaciji 14. zasedanja Evropske konference ministrov, odgovornih za urejanje prostora, sprejete na 13. zasedanju Konference ministrov odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT), v Ljubljani, 17. septembra 2003

Ministri, odgovorni za regionalno planiranje v državah članicah Sveta Evrope, ki so se udeležili 13. zasedanja Evropske konference ministrov, odgovornih za regionalno planiranje (CEMAT),

se iskreno zahvaljujejo slovenski vladi za organizacijo 13. zasedanja in za njeno ljubeznivo gostoljubje,

menijo, da ni mogoče spodbujati in izvajati regionalnega načrtovanja prostorskega razvoja brez aktivnega vključevanja predstavnikov državne, regionalne in lokalne ravni,

so veseli, da je portugalska vlada pristala, da bo gostiteljica 14. zasedanja njihove konference na Portugalskem leta 2006,

odločajo, da bo tema njihovega 14. zasedanja:

“Omrežja za vzdržni prostorski razvoj evropske celine”,

dajejo navodila Odboru visokih uradnikov:

- i. da uredi vse potrebno za pripravo 14. zasedanja in zagotovi izvajanje resolucij in deklaracije, ki so bile sprejete na 13. zasedanju,
- ii. da nadaljuje z oblikovanjem konkretnih in vzdržnih rešitev in politik za bolj uravnotežen razvoj in prostorsko kohezijo evropske celine na podlagi Priporočila Rec (2002) 1 Odbora ministrov Sveta Evrope državam članicam o Vodilnih načelih za vzdržni prostorski razvoj evropske celine,
- iii. da pospešuje transnacionalno in medregionalno sodelovanje z izvajanjem razvojnih projektov, ki jih podpirajo instrumenti EU ter mednarodne finančne ustanove;

naprošajo Odbor visokih uradnikov, da predloži konkretne rezultate ali ocene na naslednji konferenci CEMAT;

naprošajo Odbor ministrov Sveta Evrope, da Sekretariatu Konference še naprej zagotavlja potrebna sredstva za organizacijo naslednjega zasedanja in za opravljanje dela med zasedanji.

